

Crna Gora
Ministarstvo prosvjete

OBRAZOVNI PROGRAM

TEHNIČAR ZA ŠPEDICIJU, CARINU I ORGANIZACIJU TRANSPORTA

SADRŽAJ

I OPŠTI DIO OBRAZOVNOG PROGRAMA.....	3
1. OPŠTE INFORMACIJE O OBRAZOVNOM PROGRAMU	3
2. NASTAVNI PLAN.....	6
II POSEBNI DIO OBRAZOVNOG PROGRAMA	8
3. MODULI	8
3.1. OPŠTEOBRAZOVNI MODUL	8
3.2. STRUČNI MODULI.....	9
3.2.1. OSNOVE PRAVA	9
3.2.2. OSNOVE SAOBRAĆAJA I TRANSPORTA.....	19
3.2.3. POSLOVNA ADMINISTRACIJA I KOMUNIKACIJA	29
3.2.4. POZNAVANJE ROBE.....	42
3.2.5. SKLADIŠTENJE ROBE	50
3.2.6. MEHANIZACIJA NA TERMINALIMA.....	58
3.2.7. EKONOMIJA SAOBRAĆAJA	67
3.2.8. EKONOMSKO-SAOBRAĆAJNA GEOGRAFIJA	78
3.2.9. POSLOVI PRAVNOG PROMETA	86
3.2.10. OSNOVE ŠPEDICIJE.....	98
3.2.11. OSNOVE CARINSKOG SISTEMA	108
3.2.12. FINANSIJSKO I SPOLJNOTRGOVINSKO POSLOVANJE	119
3.2.13. PREDUZETNIŠTVO	128
3.2.14. UPRAVNI POSTUPAK	138
3.2.15. ŠPEDITERSKO I AGENCIJSKO POSLOVANJE	148
3.2.16. CARINSKI POSTUPAK	159
3.2.17. LOGISTIKA.....	170
3.2.18. ORGANIZACIJA TRANSPORTA TERETA.....	181
3.2.19. ENGLJSKI JEZIK U ŠPEDICIJI, CARINI I ORGANIZACIJI TRANSPORTA.....	193
3.3. IZBORNI MODULI	202
3.3.1. MARINE I JAHE	202
3.3.2. SAVREMENO ODRASTANJE.....	210
3.3.3. PRIVREDNO PRAVO	220
3.3.4. EKONOMIKA TRGOVINE	230
3.3.5. SOCIJALNE MREŽE I GLOBALIZACIJA.....	239
3.3.6. LUČKA KOORDINACIJA.....	249
3.3.7. OSNOVE MARKETINGA.....	257

3.3.8. POSLOVNA ETIKA.....	266
3.3.9. ORGANIZACIJA PRIVREDNIH DRUŠTAVA.....	276
3.3.10. BAZE PODATAKA.....	285
3.3.11. PREDUZEĆE ZA VJEŽBU IZ OBLASTI LOGISTIKE	295
3.3.12. PRAVO EVROPSKE UNIJE	305
3.3.13. OSNOVE STATISTIKE.....	314
3.3.14. POSLOVNA KULTURA	323
4. STRUČNI ISPIT	334
5. NAČIN IZVOĐENJA OBRAZOVNOG PROGRAMA	346
6. NAČIN PRILAGOĐAVANJA OBRAZOVNOG PROGRAMA.....	352
7. REFERENTNI PODACI	355

Napomena:

Svi izrazi koji se u ovom dokumentu koriste u muškom rodu, obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

I OPŠTI DIO OBRAZOVNOG PROGRAMA

1. OPŠTE INFORMACIJE O OBRAZOVNOM PROGRAMU

NAZIV OBRAZOVNOG PROGRAMA: TEHNIČAR ZA ŠPEDICIJU, CARINU I ORGANIZACIJU TRANSPORTA

SEKTOR/ PODSEKTOR PREMA NOK – u: Interdisciplinarna područja/ Ekonomija, pravo i saobraćaj

STANDARDI ZANIMANJA NA KOJIMA SE PROGRAM ZASNIVA / NIVO:

- Špediterski tehničar/ Špediterska tehničarka, nivo IV1
- Carinski tehničar/ Carinska tehničarka, nivo IV1
- Tehničar/ Tehničarka za organizaciju transporta, nivo IV1

NIVO OBRAZOVANJA: IV1

TRAJANJE OBRAZOVANJA: Četiri godine

KREDITNA VRIJEDNOST OBRAZOVNOG PROGRAMA: 240 CSPK - a

USLOVI ZA UPIS, ODNOSNO UKLJUČIVANJE U PROGRAM:

- U skladu sa zakonom

USLOVI ZA NAPREDOVANJE I ZAVRŠETAK OBRAZOVANJA:

- U sljedeći razred napreduju učenici koji su na kraju školske godine pozitivno ocijenjeni iz svih modula/predmeta tog razreda i ako su obavili profesionalnu praksu, kako je predviđeno nastavnim planom
- Obrazovanje se završava polaganjem stručnog ispita, u skladu sa zakonom

NIVO OBRAZOVANJA ODNOSNO STRUČNE KVALIFIKACIJE KOJE SE STIČU:

Nivo obrazovanja:

- Završetkom obrazovnog programa Tehničar za špediciju, carinu i organizaciju transporta, stiče se srednje stručno obrazovanje u četvortogodišnjem trajanju i kvalifikacija nivoa obrazovanja Tehničar/ Tehničarka za špediciju, carinu i organizaciju transporta nivo IV1

Stručne kvalifikacije:

Završetkom obrazovnog programa Tehničar za špediciju, carinu i organizaciju transporta, stiču se sljedeće stručne kvalifikacije:

- Špediterski tehničar/ Špediterska tehničarka, nivo IV1
- Carinski tehničar/ Carinska tehničarka, nivo IV1
- Tehničar/ Tehničarka za organizaciju transporta, nivo IV1

CILJEVI OBRAZOVNOG PROGRAMA:

- Osposobljavanje učenika za dostizanje stručnih i ključnih kompetencija koje su predviđene odgovarajućim Standardima zanimanja i Standardima kvalifikacija na kojima se zasniva obrazovni program.

ISHODI UČENJA

Po završetku obrazovnog programa, učenik će biti sposoban da:

- Analizira radni zadatak u cilju pripreme za njegovu realizaciju

- Planira i organizuje sopstveni rad za realizaciju radnog zadatka
- Vrš prijem dokumentacije i robe za uvozni/izvozni postupak
- Obradi primljenu dokumentaciju za uvozni/izvozni postupak
- Obradi jedinstvenu carinsku ispravu u uvoznom/izvoznom postupku
- Kontrolirše jedinstvenu carinsku ispravu dobijenu od nadležnog carinskog organa
- Sprovede mjere carinskog nadzora u putničkom i robnom transportu
- Sprovede carinsku kontrolu putnika, prevoznih sredstava, robe i sredstava plaćanja u međunarodnom saobraćaju
- Sprovede postupke sa akciznom robom
- Unese i obradi podatke o robi u carinski informacioni sistem i druge operative sisteme
- Vrš naplatu i kontrolu prihoda carinske službe
- Izradi ponudu za uslugu prevoza robe i daje nalog vozaču
- Organizuje transport robe i poslove prilikom dolaska robe na odredište
- Organizuje osiguranje robe koja se prevozi i prevoznog sredstva kod osiguravajućeg društva
- Posreduje prilikom prevoza robe
- Analizira tržište i promoviše špeditorske i transportne usluge
- Ispuni radnu dokumentaciju i vodi evidenciju u odgovarajućoj formi
- Osigura kvalitet rada, u skladu sa propisima iz oblasti špedicije, carine i transporta
- Komunicira sa nadređenima, saradnicima i strankama, u skladu sa pravilima poslovne komunikacije
- Koristi informacione i telekomunikacione tehnologije u radu
- Primjenjuje postupke i mjere zaštite na radu, zdravlja i radne i životne sredine, u skladu sa propisima

ISHODI ZA DOSTIZANJE KLJUČNIH KOMPETENCIJA

Po završetku obrazovnog programa, učenik će biti sposoban da:

- Komunicira na maternjem jeziku, primjenom pravilnog i stvaralačkog usmenog i pisanog izražavanja, tumačenjem koncepata, stavova i činjenica, kao i upotrebom jezika u obrazovanju, radu, slobodnom vremenu i svakodnevnom životu
- Komunicira na stranom jeziku, primjenom pravilnog i stvaralačkog usmenog i pisanog izražavanja, kao i upotrebom jezika u obrazovanju, radu, slobodnom vremenu i svakodnevnom životu
- Koristi matematičku kompetenciju i osnovne kompetencije u prirodnim naukama, primjenjujući matematički način razmišljanja u rješavanju problema u različitim svakodnevnim situacijama, kao i znanja i metodologije kojima se objašnjava svijet prirode radi postavljanja pitanja i zaključivanja na temelju činjenica
- Koristi informaciono-komunikacione tehnologije za rad u ličnom i društvenom životu, za pronalaženje, procjenu, čuvanje, stvaranje, prikazivanje i razmjenu informacija, kao i za razvijanje saradničkih mreža putem interneta
- Organizuje cjeloživotno vlastito učenje uključujući efikasno upravljanje vremenom i informacijama kako u samostalnom učenju tako i pri učenju u grupi
- Učestvuje u društvenom životu i radu, posebno u društvima koja se sve više mijenjaju, u cilju rješavanja konflikata ukoliko je to potrebno, na efikasan i konstruktivan način, na osnovu razvijenih međuljudskih i međukulturalnih sposobnosti

- Pretvori ideje u djelo, uključujući stvaralaštvo, inovativnost, spremnost na preuzimanje rizika, iskorišćavanje prilika, promovisanje dobrog upravljanja, sposobnost planiranja i vođenja projekata radi ostvarivanja ciljeva, kao i vođenje svakodnevnog, profesionalnog i društvenog života sa razvijenom sviješću o etičkim vrijednostima
- Uoči važnost stvaralačkog izražavanja ideja, iskustava i emocija u nizu umjetnosti i medija uključujući muzičku, scensku, književnu i vizuelnu umjetnost, kao i značaj o lokalnoj, nacionalnoj i evropskoj baštini i njihovom mjestu u svijetu

2. NASTAVNI PLAN

R. BROJ	PREDMET / MODUL	BROJ ČASOVA PO OBLICIMA NASTAVE I KREDITNA VRIJEDNOST																					
		I RAZRED					II RAZRED					III RAZRED					IV RAZRED					UKUPNO	
		Σ	T	V	P	KV	Σ	T	V	P	KV	Σ	T	V	P	KV	Σ	T	V	P	KV	Σ	KV
A. OPŠTEOBRAZOVNI MODUL																							
1.	Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost	108				6	108				6	108				6	99				6	423	24
2.	Matematika	108				6	108				6	108				6	99				6	423	24
3.	Engleski jezik	108				5	108				5	108				5	99				5	423	20
4.	Fizičko vaspitanje	72				2	72				2	72				2	66				2	282	8
5.	Informatika	72				4	72				4											144	8
6.	Geografija	72				4																72	4
7.	Ekologija i zaštita životne sredine	72				4																72	4
8.	Istorija						72				4											72	4
9.	Sociologija											72				4						72	4
UKUPNO: A. OPŠTEOBRAZ. MODUL		612				31	540				27	468				23	363				19	1983	100
UDIO U UKUPNOM GOD. FONDU (%)		53,1				51,7	46,9				45,0	40,6				38,3	34,4				31,7	43,9	41,7
B. STRUČNI MODULI																							
1.	Osnove prava	72	72			4																72	4
2.	Osnove saobraćaja i transporta	144	144			8																144	8
3.	Poslovna administracija i komunikacija	180	108		72	10																180	10
4.	Poznavanje robe	72	72			4																72	4
5.	Skladištenje robe						72	36		36	4											72	4
6.	Mehanizacija na terminalima						108	54		54	6											108	6
7.	Ekonomija saobraćaja						144	136	8		8											144	8
8.	Ekonomsko-saobraćajna geografija						108	90	18		6											108	6
9.	Poslovi pravnog prometa						108	54		54	6											108	6
10.	Osnove špedicije											144	72		72	8						144	8
11.	Osnove carinskog sistema											144	72		72	8						144	8
12.	Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje											144	126		18	8						144	8
13.	Preduzetništvo											72	36	36		4						72	4
14.	Upravni postupak											108	72		36	6						108	6
15.	Špeditersko i agencijsko poslovanje																132	66		66	7	132	7
16.	Carinski postupak																132	66		66	7	132	7
17.	Logistika																132	66		66	7	132	7
18.	Organizacija transporta tereta																165	99		66	9	165	9
19.	Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta																66	33	33		4	66	4
UKUPNO: B. STRUČNI MODULI		468	396		72	26	540	370	26	144	30	612	378	36	198	34	627	330	33	264	34	2247	124
UDIO U UKUPNOM GOD. FONDU (%)		40,6	34,4		6,2	43,3	46,9	32,1	2,3	12,5	50,0	53,1	32,8	3,1	17,2	56,7	59,4	31,2	3,2	25	56,7	49,8	51,7
C. IZBORNI MODULI																							
1.	Drugi strani jezik	72	72			3	72	72			3	72	72			3	66	66			3	282	12
2.	Fizika	72				3																72	3
3.	Hemija	72				3																72	3
4.	Marine i jahte	72	72			3																72	3
5.	Savremeno odrastanje						72	54	18		3											72	3
6.	Privredno pravo						72	72			3											72	3

R. BROJ	PREDMET / MODUL	BROJ ČASOVA PO OBLICIMA NASTAVE I KREDITNA VRIJEDNOST																						
		I RAZRED					II RAZRED					III RAZRED					IV RAZRED					UKUPNO		
		Σ	T	V	P	KV	Σ	T	V	P	KV	Σ	T	V	P	KV	Σ	T	V	P	KV	Σ	KV	
7.	Ekonomika trgovine						72	72				3										72	3	
8.	Socijalne mreže i globalizacija												72	50	22		3					72	3	
9.	Izabrana poglavlja iz matematike III												72				3					72	3	
10.	Lučka koordinacija												72	54	18		3					72	3	
11.	Osnove marketinga												72	56	16		3					72	3	
12.	Poslovna etika												72	72			3					72	3	
13.	Organizacija privrednih društava												72	72			3					72	3	
14.	Baze podataka																	66	6		60	3	66	3
15.	Izabrana poglavlja iz matematike IV																	66				3	66	3
16.	Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike																	66	16		50	3	66	3
17.	Pravo Evropske unije																	66	66			3	66	3
18.	Osnove statistike																	66	50		16	3	66	3
19.	Poslovna kultura																	66	52	14		3	66	3
UKUPNO: C. IZBORNI MODULI		72				3	72				3	72				3	66				3	282	12	
UDIO U UKUPNOM GOD. FONDU (%)		6,3				5,0	6,3				5,0	6,3				5,0	6,2				5,0	6,3	5,0	
D. STRUČNI ISPIT																								
D. STRUČNI ISPIT																						4		4
E. SLOBODNE AKTIVNOSTI																								
E. SLOBODNE AKTIVNOSTI		MIN. 36 ČASOVA					MIN. 36 ČASOVA					MIN. 36 ČASOVA					MIN. 33 ČASA							
F: PROFESIONALNA PRAKSA																								
F: PROFESIONALNA PRAKSA		10 DANA					10 DANA					10 DANA										30 DANA		
UKUPNO (A+B+C+D)		1152			72	60	1152			144	60	1152			198	60	1056			264	60	4512	240	
UDIO U UKUPNOM GOD. FONDU (%)		100			6,2	100	100			12,5	100	100			17,2	100	100			25	100	100	100	

T – Teorijska nastava
V – Vježbe
P – Praktično obrazovanje (Praktična nastava)
KV – Kreditna vrijednost
Σ – Suma (Godišnji fond časova)

Napomene:

- Nastavni plan sadrži ukupni godišnji fond časova, godišnji fond časova za svaki modul/predmet, kao i godišnji fond časova prema oblicima nastave (teorijska nastava, vježbe i praktična nastava). Škola sama raspoređuje sedmični broj časova u odnosu na godišnji. Preporučeni sedmični fond časova se dobija podjelom ukupnog broja časova modula sa brojem radnih nedjelja u toku školske godine.
- Praktično obrazovanje (praktična nastava) se realizuje u okviru stručnih modula, u školi i kod poslodavca. Minimalan broj časova praktičnog obrazovanja kod poslodavca je po 36 godišnje u III i IV razredu, u okviru ukupnog fonda časova praktičnog obrazovanja (praktične nastave). Osim u III i IV razredu, škola može organizovati praktično obrazovanje kod poslodavca i u nižim razredima, u skladu sa mogućnostima. U zavisnosti od materijalnih uslova u školi i kod poslodavca, praktično obrazovanje (praktična nastava) se može i u cjelini realizovati kod poslodavca.
- U školama u kojima se nastava izvodi na jeziku pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, učenici imaju 34 časa nastave. Crnogorski jezik kao nematernji se u tom slučaju izučava sa po dva časa sedmično.

II POSEBNI DIO OBRAZOVNOG PROGRAMA

3. MODULI

3.1. OPŠTEOBRAZOVNI MODUL

OBAVEZNI OPŠTEOBRAZOVNI PREDMETI:

1. **CRNOGORSKI-SRPSKI, BOSANSKI I HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST**
2. **MATEMATIKA**
3. **ENGLESKI JEZIK**
4. **FIZIČKO VASPITANJE**
5. **INFORMATIKA**
6. **GEOGRAFIJA**
7. **EKOLOGIJA I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE**
8. **ISTORIJA**
9. **SOCIOLOGIJA**

IZBORNI OPŠTEOBRAZOVNI PREDMETI:

1. **DRUGI STRANI JEZIK**
2. **FIZIKA**
3. **HEMIJA**
4. **IZABRANA POGLAVLJA IZ MATEMATIKE III**
5. **IZABRANA POGLAVLJA IZ MATEMATIKE IV**

Napomena:

Programe obaveznih i izbornih opšteobrazovnih predmeta priprema Zavod za školstvo u skladu sa odgovarajućom metodologijom, donešenom od strane Nacionalnog savjeta za obrazovanje.

3.2. STRUČNI MODULI

3.2.1. OSNOVE PRAVA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
I	72			72	4

2. Cilj modula:

- Sticanje osnovnih znanja o državnoj organizaciji, subjektima prava i pravnim aktima u cilju razvijanja pozitivnog odnosa prema državi i pravu. Upoznavanje sa primjenom mjera zaštite i zdravlja na radu. Razvijanje sposobnosti povezivanja znanja i sistematičnosti.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje elemente i obilježja države, državne organizacije, državnih organa i njihove nadležnosti
2. Identifikuje funkcije i nadležnosti organa državne uprave
3. Ocijeni važnost stvaranja pravnih pravila u društvu
4. Identifikuje vrste pravnih akata, njihovu pravnu snagu i važenje
5. Identifikuje izvore pozitivnog prava i njihovu primjenu
6. Identifikuje subjekte prava i vrste pravne odgovornosti
7. Identifikuje značaj mjera zaštite i zdravlja na radu radi sprječavanja ili smanjenja povreda na radu i profesionalnih bolesti

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje elemente i obilježja države, državne organizacije, državnih organa i njihove nadležnosti	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni elemente države	Elementi države: teritorija, stanovništvo i državna vlast
2. Objasni načela državne organizacije	Načela državne organizacije: hijerarhije, centrop perifernog povezivanja i koordinacije
3. Objasni elemente državnog organa	Elementi državnog organa: lični, ciljni i stvami
4. Objasni vrste nadležnosti državnih organa	Vrste nadležnosti: stvarna, mjesna i funkcionalna
5. Navede vrste državnih organa prema različitim kriterijumima	Kriterijumi: oblici djelatnosti, fizička sila, teritorijalna nadležnost i broj službenih lica
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Elementi države - Državna organizacija - Državni organ	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje funkcije i nadležnosti organa državne uprave	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše položaj i organizaciju državne uprave	
2. Navede organe državne uprave	Organi državne uprave: ministarstva, uprave, sekretarijati, agencije, direkcije i zavodi
3. Navede poslove državne uprave	Poslovi državne uprave: predlaganje unutrašnje i vanjske politike, vođenje politike razvoja, normativna djelatnost, izvršavanje zakona i drugih propisa, vršenje upravnog nadzora, odlučavanje u upravnom postupku i obezbjeđivanje vršenja poslova od javnog interesa
4. Objasni značaj, ulogu, organizaciju i poslove iz nadležnosti Uprave carina kao organa državne uprave	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Državna uprava - Organizacija Uprave carina	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni važnost stvaranja pravnih pravila u društvu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ulogu države u stvaranju i primjeni prava	
2. Objasni pojam prava i njegovu društvenu funkciju	
3. Navede vrste društvene norme	Vrste društvenih normi: običajne, moralne i pravne
4. Objasni pravne norme i elemente pravne norme	Elementi pravne norme: pretpostavka dispozicije, dispozicija, pretpostavka sankcije i sankcija
5. Navede vrste pravnih normi	Vrste pravnih normi: opšte, pojedinačne, naređujuće, zabranjujuće, ovlašćujuće i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Država i pravo - Društvene norme - Pravne norme	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje vrste pravnih akata, njihovu pravnu snagu i važenje	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni elemente i vrste pravnih akata	Elementi: forma i sadržina Vrste pravnih akata: opšti i pojedinačni
2. Navede vrste pojedinačnih pravnih akata	Vrste pojedinačnih pravnih akata: potpuni i nepotpuni, pojedinačni pravni akti koje donose državni organi i pojedinačni pravni akti koje donose nedržavni subjekti
3. Objasni pravnu snagu, prostomo i vremensko važenje pravnog akta	
4. Objasni pravosnažnost i izvršnost pravnih akata	
5. Opiše materijalnu i formalnu nezakonitost pojedinačnog pravnog akta	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Pravni akti	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje izvore pozitivnog prava i njihovu primjenu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni materijalne i formalne izvore prava	
2. Objasni vrste izvora prava	Vrste izvora prava: opšti pravni akti, sudski precedent, ugovor, običaj, sudska praksa i pravna nauka
3. Navede izvore prava prema hijerarhiji pravnih akata	Izvori prava prema hijerarhiji pravnih akata: ustav, zakon i podzakonski pravni akti
4. Opiše zakon kao izvor prava	
5. Opiše podzakonske akte kao izvore prava	Podzakonski akti: pravilnik, uredba, naredba, odluka, uputstvo i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Izvori prava	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje subjekte prava i vrste pravne odgovornosti	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni subjekte prava	
2. Objasni obilježja pravnih subjekata	Obilježja pravnih subjekata: pravna i poslovna sposobnost fizičkog lica, pravna i poslovna sposobnost pravnog lica
3. Objasni pravnu odgovornosti i vrste pravne odgovornosti	
4. Opiše prekršajnu odgovornost	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Subjekti prava - Pravna odgovornost	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje značaj mjera zaštite i zdravlja na radu radi sprječavanja ili smanjenja povreda na radu i profesionalnih bolesti	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni uslove i mjere zaštite i zdravlja na radu	
2. Navede prava, obaveze i odgovornosti poslodavca u ostvarivanju zaštite i zdravlja na radu	Prava, obaveze i odgovornosti: obezbjeđivanje mjera zaštite, sprovođenje mjera zaštite, procjena rizika, opšti akt, zdravstveni pregledi zaposlenih, organizovanje rada i radnog procesa, osposobljavanje i provjera osposobljenosti zaposlenih, radna mjesta sa posebnim uslovima rada, informisanje zaposlenih i njihovo učešće u pitanjima koja se odnose na zaštitu i zdravlje na radu, kolektivno osiguranje i dr.
3. Opiše prava i obaveze zaposlenih u ostvarivanju zaštite i zdravlja na radu	Prava i obaveze: pravo na odbijanje rada, pravo na napuštanje radnog mjesta, obaveza primjene propisane mjere zaštite i obaveza saradnje
4. Opiše način organizovanja poslova zaštite i zdravlja na radu kod poslodavca	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Zaštita i zdravlje na radu	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Sadržaj modula Osnove prava je tako definisan da omogući učenicima da stiču teorijska znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u toku realizacije nastavnog sadržaja koriste aktivne metode učenja i da se učenici podstiču na samostalan i timski rad. Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog pravnog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijere orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Vukčević M.; Đokić M.; Bošković Ž., Ustavno uređenje Crne Gore za I razred srednjih škola, Centar za stručno obrazovanje, Podgorica, 2011.
- Vukčević M.; Đokić M.; Bošković Ž., Osnovi prava, Centar za stručno obrazovanje, Podgorica, 2011.
- Košutić B., Državno uređenje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2007.
- Lilić S.; Draškić M., Osnovi prava, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2006.
- Rajović R., Osnovi prava za I razred pravne i birotehničke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2003.
- Propisi koji regulišu oblast državne uprave i zaštite i zdravlja na radu.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine

9. Povezanost modula – korelacija

- Poslovi pravnog prometa
- Upravni postupak
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Carinski postupak
- Privredno pravo
- Pravo Evropske unije

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za obračun obradu i uređivanje pisanih dokumenata u elektronskom obliku)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova i podsticanje odgovornosti)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturoloska svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.2. OSNOVE SAOBRAĆAJA I TRANSPORTA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
I	144			144	8

2. Cilj modula:

- Sticanje znanja o ulozi saobraćaja kao privredne grane, objektima i subjektima saobraćaja, bezbjednosti u saobraćaju, kao i osnovama elektronskih komunikacija i poštanskih usluga. Razvijanje kreativnosti, kritičkog mišljenja i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje karakteristike saobraćaja kao privredne djelatnosti
2. Kategorizuje vidove saobraćaja u skladu sa različitim kriterijumima
3. Identifikuje prevozne puteve u pojedinim vidovima saobraćaja
4. Identifikuje prevozna sredstva u pojedinim vidovima saobraćaja
5. Identifikuje subjekte u pojedinim vidovima saobraćaja
6. Identifikuje osobine poštanskog saobraćaja i telekomunikacija
7. Uoči značaj transportnog tržišta i funkcija ponude i potražnje

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje karakteristike saobraćaja kao privredne djelatnosti	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše istorijski razvoj saobraćaja	
2. Objasni eru nemehanizovanog transporta	
3. Objasni nastanak i faze razvoja modernih saobraćajnih sistema	Faze razvoja: zlatna era željeznice, razvoj drumskog i vazdušnog saobraćaja i savremeni saobraćaj
4. Navede globalne faktore transformacije transportnih zahtjeva	Faktori: globalizacija, urbanizacija, elektronska trgovina, ekonomija djelenja i dr.
5. Opiše načine modeliranja transportnih zahtjeva	Načini modeliranja: transport putnika i transport robe
6. Objasni inteligentne saobraćajne sisteme	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Razvoj saobraćaja - Saobraćajni sistemi - Inteligentni saobraćajni sistemi	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da	
Kategorizuje vidove saobraćaja u skladu sa različitim kriterijumima	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja	Kontekst
U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	(Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede vrste saobraćaja u skladu sa različitim kriterijumima	Kriterijumi: vrsta prevoznog puta i prevoznog sredstva, pogonska energija, objekat prevoza, način zadovoljenja potreba, način obavljanja prevoza, prostorna udaljenost i dr.
2. Navede prednosti i nedostatke pojedinih vidova saobraćaja	
3. Objasni značaj ekonomičnosti saobraćaja	
4. Objasni tehničko-ekonomska svojstva pojedinih vidova saobraćaja	
5. Objasni ulogu i vrste kooperacije u saobraćaju	Kooperacija: horizontalna i vertikalna
6. Objasni bezbjednost u pojedinim vidovima saobraćaja	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Vrste saobraćaja - Integracija vidova saobraćaja	

Ishod 3 – Učenik će biti sposoban da Identifikuje prevozne puteve u pojedinim vidovima saobraćaja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede infrastrukturu pomorskog saobraćaja	Infrastruktura: plovni putevi i drugi infrastrukturni objekti
2. Objasni pomorske saobraćajne puteve	Pomorski saobraćajni putevi: teritorijalne vode, spoljni morski pojas, epikontinentalni pojas, otvoreno more i dr.
3. Objasni riječne saobraćajne puteve	
4. Navede infrastrukturu vazdušnog saobraćaja	Infrastruktura: vazdušni prostor i aerodromi
5. Objasni vazdušne saobraćajne puteve	Vazdušni saobraćajni putevi: administrativni i operativni
6. Navede infrastrukturu drumskog saobraćaja	Infrastruktura: putevi, građevinski objekti, autobuske stanice, teretni terminali i dr.
7. Objasni drumske saobraćajne puteve	Drumski saobraćajni putevi: magistralni, regionalni, auto put i dr.
8. Navede infrastrukturu željezničkog saobraćaja	Infrastruktura željezničkog saobraćaja: željezničke pruge, građevinski objekti i sistemi signalizacije
9. Navede vrste željezničkih pruga prema raličitim kriterijumima	Kriterijumi: širina, opterećenje i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 9.	
Predložene teme	
- Infrastruktura saobraćaja - Saobraćajni putevi	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje prevozna sredstva u pojedinim vidovima saobraćaja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni prevozna sredstva u drumskom saobraćaju	Prevozna sredstva: vozilo, putničko vozilo, teretno vozilo, specijalno vozilo, priključno vozilo i dr.
2. Navede karakteristike drumskih prevoznih sredstava	Karakteristike: najveća dozvoljena masa, nosivost, osovinsko opterećenje i dr.
3. Objasni prevozna sredstva u željezničkom saobraćaju	Prevozna sredstva: lokomotive, teretni vagoni, putnički vagoni, specijalni vagoni i dr.
4. Navede vrste teretnih vagona	Vrste: otvoreni, specijalni otvoreni, zatvoreni, specijalni zatvoreni, plato, hladnjače i dr.
5. Objasni brod kao prevozno sredstvo pomorskog saobraćaja	
6. Navede vrste, dimenzije i mjere pomorskih brodova	Vrste: putnički i teretni Dimenzije: dužina, širina, visina i gaz Mjere: kapacitet, nosivost i dr.
7. Navede prevozna sredstva u riječnom saobraćaju	
8. Navede prevozna sredstva u vazdušnom saobraćaju	Prevozna sredstva: avioni i helikopteri
9. Opiše održavanje prevoznih sredstava u pojedinim vidovima saobraćaja	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 9.	
Predložene teme	
- Prevozna sredstva	

Ishod 5 – Učenik će biti sposoban da Identifikuje subjekte u pojedinim vidovima saobraćaja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede subjekte saobraćaja	Subjekti: lica koja upravljaju prevoznim sredstvima, korisnici prevoza i punomoćnici prevoza
2. Objasni subjekte pomorskog saobraćaja	Subjekti pomorskog saobraćaja: brodar, brodovlasnik, agent i dr.
3. Navede subjekte drumskog saobraćaja	Subjekti drumskog saobraćaja: prevoznik, korsnik prevoza, putnik, privredno društvo za održavanje puteva i dr.
4. Navede subjekte vazdušnog saobraćaja	Subjekti vazdušnog saobraćaja: avio prevoznik, naručilac prevoza i dr.
5. Navede subjekte željezničkog saobraćaja	Subjekti željezničkog saobraćaja: željeznički prevoznik, korisnik prevoza i dr.
6. Navede operativno osoblje prevoznih sredstava u pojedinim vidovima saobraćaja	Operativno osoblje: zapovjednik broda, oficiri, bijelo osoblje, vozač, pilot, mašinovođa i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Subjekti saobraćaja - Saobraćajno osoblje	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osobine poštanskog saobraćaja i telekomunikacija	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni poštanske usluge kao dio saobraćajne usluge	
2. Objasni proces prenosa poštanskih pošiljki	
3. Navede karakteristike ekspres poštanske industrije	
4. Objasni telekomunikacije i informaciono-komunikacione tehnologije (IKT)	
5. Navede elemente telekomunikacionih sistema	Elementi: telekomunikacione mreže i telekomunikacioni servisi
6. Opiše razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija	Razvoj: konvergencija, mobilne komunikacije i internet
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Poštanski saobraćaj - Telekomunikacije i IKT	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Uoči značaj transportnog tržišta i funkcija ponude i potražnje	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni transportno tržište kao dio globalnog tržišta	
2. Navede troškove kao faktore transportne potražnje	
3. Objasni interakciju transportne ponude i potražnje	
4. Opiše koncept elastičnosti u transportu	
5. Objasni razloge regulisanja tržišta saobraćaja i transporta	Razlozi regulisanja: ekonomski prosperitet i zaštita javnog interesa
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Transportno tržište - Ponuda i potražnja u saobraćaju	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Osnove saobraćaja i transporta je koncipiran tako da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u toku realizacije nastavnog sadržaja koriste aktivne metode učenja i da se učenici podstiču na samostalan i timski rad, kao i da se koriste važeći propisi koji regulišu ovu oblast. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju. Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema iz oblasti subjekti i objekti saobraćaja, ptt saobraćaj i saobraćajno tržište, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba javno da prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova. U cilju približavanja nastavne materije učenicima se mogu prikazati filmovi, prezentacije i fotografije o skladištima u zemlji i inostranstvu.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.
- U cilju uspješnije realizacije nastavnog sadržaja preporučljivo je da se organizuju posjete saobraćajnim privrednim društvima u Crnoj Gori.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Filković L., Osnove saobraćaja i transporta za 1. i 2. razred, Zavod za udžbenike Beograd, 2006.
- Gajić M., Poštanski saobraćaj 1 za 1. i 2. razred, Zavod za udžbenike Beograd, 2010.,
- Vešović V., Organizacija saobraćajnih preduzeća, Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku, Berane, 2014.
- Kujačić M., Organizacija i tehnologija poštanskog saobraćaja, Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku, Berane, 2014.
- Gladović P., Drumski saobraćaj, Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku, Berane, 2011.
- Jovanović D.; Eror S., Željeznički saobraćaj, Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku, Berane, 2010.
- Miroslavljević P.; Gvozdenović S.; Čokorilo O., Vazdušni saobraćaj, Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku, Berane, 2010.
- Ranković S., Integralni transport za 3. i 4. razred, Zavod za udžbenike, Beograd, 2009.
- Vešović V., Strateški menadžment u saobraćaju, Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku, Berane, 2009.
- Vojvodić S., Ekonomika saobraćaja, Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku, Berane, 2009.
- Vasiljević S., Marketing usluga transporta i telekomunikacija, Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku, Berane, 2009.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Filmovi, fotografije	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Ekonomija saobraćaja
- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Organizacija transporta tereta
- Logistika
- Marine i jahte

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti saobraćaja i transporta)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku u vidu razumijevanja pojmova iz oblasti saobraćaja i transporta)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanja)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za rješavanje zadataka u vezi korišćenja IT tehnologija u saobraćaju)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova i podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom rješavanja određenih zadataka)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.3. POSLOVNA ADMINISTRACIJA I KOMUNIKACIJA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
I	108		72	180	10

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika.

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa administrativnim i kancelarijskim poslovanjem, pravilima poslovne komunikacije i korespondencije. Osposobljavanje za obavljanje administrativnih i kancelarijskih poslova, kao i vođenje usmene i pisane komunikacije u skladu sa odgovarajućim pravilima. Razvijanje tolerantnosti, preciznosti i ažurnosti.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Koristi tehnička sredstva, kancelarijski pribor i potrošni materijal u cilju obavljanja administrativnog poslovanja
2. Evidentira podatke i dokumenta koristeći odgovarajuća evidenciona sredstva
3. Sprovede postupak u vezi sa tekućom poštom u skladu sa pravilima kancelarijskog poslovanja
4. Primijeni pravila i tehnička sredstva u komunikaciji
5. Sastavi poslovno pismo u odgovarajućoj formi primjenjujući stilove i fraze poslovne korespondencije
6. Sastavi službeni dopis u odgovarajućoj formi
7. Sastavi poslovna pisma u robnom prometu u odgovarajućoj formi
8. Sastavi korespondentne akte u vezi sa organizacijom sastanka i službenim putovanjem
9. Sastavi razne vrste podnesaka i jednostavnih isprava u odgovarajućoj formi

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Koristi tehnička sredstva, kancelarijski pribor i potrošni materijal u cilju obavljanja administrativnog poslovanja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni administrativno i kancelarijsko poslovanje	
2. Opiše administrativne poslove, radno okruženje i optimalne uslove za rad u kancelariji	Uslovi za rad u kancelariji: prostorni, tehnički, klimatski i higijenski
3. Opiše osobine kancelarijskog izvršioca	
4. Navede vrste tehničkih sredstava koja se koriste za pripremu, umnožavanje i skeniranje tekstualnog materijala	Tehnička sredstva: računar, štampač, skener i fotokopir aparat
5. Demonstrira upotrebu tehničkih sredstava za pripremu, umnožavanje i skeniranje tekstualnog materijala, na konkretnom primjeru	
6. Navede kancelarijski pribor i potrošni materijal koji se koriste u kancelarijskom poslovanju	Kancelarijski pribor: spajalice, heftalice, rasheftivač, mašine za bušenje papira i sječenje papira, mašina za koričenje materijala spiralom, mašina za plastificiranje dokumenata, mašina za uništavanje dokumenata i dr. Potrošni materijal: papir, koverta, registratori, obrasci i dr.
7. Demonstrira korišćenje kancelarijskog pribora, na konkretnom primjeru	
8. Objasni vrste sredstava za ovjeru pošte i dokumenata i način njihovog korišćenja	Sredstva za ovjeru pošte i dokumenata: pečat, žig i štambilj
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	

U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 6 i 8. Za kriterijume 5 i 7 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.

Predložene teme

- Administrativno poslovanje
- Kancelarijski izvršioci
- Tehnička sredstva u kancelarijskom poslovanju
- Kancelarijski potrošni materijal, pribor i sredstva za ovjeru

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Evidentira podatke i dokumenta koristeći odgovarajuća evidenciona sredstva	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede vrste evidencionih sredstava u administrativnom poslovanju	Evidenciona sredstva: sistem automatske obrade podataka, evidencija knjigom, vođenje evidencije po dosijeima i po sistemu klasifikacije
2. Opiše knjige evidencije i postupak unošenja podataka	Knjige evidencije: registar, djelovodnik, knjige primljene pošte, interna dostavna knjiga za poštu, arhivska knjiga i dr.
3. Opiše sredstva za evidenciju radnih obaveza	Sredstva za evidenciju radnih obaveza: kalendar, rokovnici, pregled obaveza za određeni vremenski period, evidencija dežurstva, kadrovska evidencija, knjiga informacija i dr.
4. Demonstrira izradu i unošenje podataka u evidencije radnih obaveza i kadrovske evidencije, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2 i 3. Za kriterijum 4 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Evidencija i evidenciona sredstva - Sredstva za evidenciju radnih obaveza	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Sprovede postupak u vezi sa tekućom poštom u skladu sa pravilima kancelarijskog poslovanja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše kancelarijska radna mjesta za prijem pošte	Kancelarijska radna mjesta: prijemna kancelarija, pisarnica i dr.
2. Objasni osnovne pojmove u postupku sa poštom	Osnovni pojmovi u postupku sa poštom: akt, prilog, predmet, dosije, podnesak, fascikla i omot spisa
3. Opiše osnovne faze u postupku sa poštom	Osnovne faze u postupku sa poštom: prijem, pregledanje, otvaranje, raspoređivanje, evidentiranje, obrada, otpremanje, vraćanje, razvođenje i arhiviranje
4. Sastavi potvrdu o prijemu pošte i dokumenata	
5. Popuni dostavnicu i povratnicu, na konkretnom primjeru	
6. Opiše postupak arhiviranja i čuvanja predmeta	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3 i 6. Za kriterijume 4 i 5 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Osnovni pojmovi i faze u postupku sa poštom - Arhiviranje i čuvanje predmeta	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Primijeni pravila i tehnička sredstva u komunikaciji	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni proces, pravila i vrste komunikacije	Vrste komunikacije: usmena, pisana, interna, eksterna, domaća, strana, lična, opšta, formalna, neformalna, privatna, poslovna, službena, elektronska i dr.
2. Opiše tehnička sredstva za komunikaciju , način i pravila njihovog korišćenja	Tehnička sredstva za komunikaciju: telefonski uređaj, računar, telefaks i dr.
3. Demonstrira usmenu komunikaciju koristeći odgovarajuća sredstva, na konkretnom primjeru	
4. Objasni poslovni bonton i kulturu	
5. Opiše odnos prema rukovodiocu i kolegama	
6. Objasni načine pozivanja i organizaciju prijema stranke	
7. Sastavi poziv za stranku u odgovarajućoj formi, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4, 5 i 6. Za kriterijume 3 i 7, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Komunikacija i sredstva za komunikaciju - Poslovni bonton i poslovna kultura	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Sastavi poslovno pismo u odgovarajućoj formi primjenjujući stilove i fraze poslovne korespondencije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede lica, načela i vrste pisane komunikacije	Načela: ekspeditivnost, tačnost i zakonitost, pisanje službenim i poslovnim stilom, čuvanje poslovne tajne, tehnička obrada i dr. Vrste pisane komunikacije: eksterna, interna, korespondencija i inokorespondencija
2. Objasni stilove i fraze poslovne korespondencije	
3. Objasni poslovno pismo, njegove elemente i forme	Elementi: obavezni i neobavezni Forme: američka i francuska
4. Sastavi poslovno pismo u američkoj i francuskoj formi, na konkretnom primjeru	
5. Sastavi inokorespodentno pismo u odgovarajućoj formi, na konkretnom primjeru	
6. Demonstrira kovertiranje i adresiranje pisanih pošiljki, na konkretnom primjeru	
7. Objasni elektronsku komunikaciju	
8. Demonstrira slanje i prijem elektronskog pisma putem e-mail-a, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3 i 7. Za kriterijume 4, 5, 6 i 8, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Poslovna korespondencija - Kovertiranje i adresiranje poslovnih pošiljki - Elektronska komunikacija	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Sastavi službeni dopis u odgovarajućoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj i vrste službene korespondencije	Vrste službene korespondencije: upravna, sudska i dr.
2. Navede vrste pisanih akata u službenoj korespondenciji	Vrste: zahtjev, molba, odluka, izvještaj, poziv, obavještenje i dr.
3. Navede elemente službenog dopisa	Elementi: obavezni i neobavezni
4. Sastavi službeni dopis u odgovarajućoj formi, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2 i 3. Za kriterijum 4 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Službena korespondencija	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Sastavi poslovna pisma u robnom prometu u odgovarajućoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni korespondenciju u robnom prometu	
2. Objasni vrste poslovnih pisama i obrazaca u robnom prometu	Vrste poslovnih pisama i obrazaca u robnom prometu: javni poziv, upit, ugovor, ponuda, porudžbina, profaktura, faktura, reklamacija i komisijski zapisnik
3. Sastavi poslovno pismo u robnom prometu u odgovarajućoj formi	
4. Sastavi komisijski zapisnik, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 2. Za kriterijume 3 i 4 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Korespondencija u robnom prometu	

Ishod 8 - Učenik će biti sposoban da Sastavi korespondentne akte u vezi sa organizacijom sastanka i službenim putovanjem	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni organizaciju i vrste poslovnih sastanaka	Vrste poslovnih sastanaka: formalni, neformalni, radni, informativni, diskusioni, poslovna druženja, seminari, konferencije i dr.
2. Sastavi poziv za učesnike sastanka u odgovarajućoj formi, na konkretnom primjeru	
3. Sastavi zapisnik sa poslovnog sastanka u odgovarajućoj formi, na konkretnom primjeru	
4. Objasni vrste i pripremu službenih putovanja	
5. Navede korespondentne akte u vezi sa službenim putovanjem	Korespondentni akti u vezi sa službenim putovanjem: rezervacija smještaja, potvrda o izvršenoj rezervaciji, izvještaj o obavljenom službenom putovanju, putni nalog i račun
6. Popuni putni nalog i račun u odgovarajućoj formi, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 4 i 5. Za kriterijume 2, 3 i 6 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Korespondencija u vezi sa poslovnim sastancima - Korespondencija u vezi sa službenim putovanjima	

Ishod 9 - Učenik će biti sposoban da Sastavi razne vrste podnesaka i jednostavnih isprava u odgovarajućoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni sadržinu i vrste podnesaka	Podnesci: molba, prijava, zahtjev i dr.
2. Sastavi podnesak u odgovarajućoj formi, na konkretnom primjeru	
3. Objasni vrste jednostavnih isprava u administrativnom poslovanju	Jednostavne isprave: potvrda, priznanica, revers, punomoćje i dr.
4. Sastavi jednostavnu ispravu u odgovarajućoj formi, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 3. Za kriterijume 2 i 4, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Podnesci - Jednostavne isprave	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Poslovna administracija i komunikacija je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Prilikom realizacije ovog modula, učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad. Preporučljivo je da tokom praktičnih vježbi u okviru praktične nastave učenici samostalno ili u timu, rješavaju praktične zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima, uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju. Prilikom izvođenja pojedinih praktičnih vježbi treba koristiti simulaciju kako bi se učenicima približila određena nastavna materija. U nastavi, je preporučljivo da učenici praktične vježbe rade individualno ili timski na računaru.
- Prilikom realizacije određenih sadržaja iz ovog modula, učenicima se može dati da sami obrade odgovarajuće teme u vidu seminarskog rada. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu određenog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Bulatović V., Poslovna komunikacija i birotehnika za I razred srednjih stručnih škola, područje rada Ekonomija i pravo, JU Centar za stručno obrazovanje, Podgorica, 2011.
- Miroslavljević Lj.; Ignjatović S., Birotehnika, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 2006.
- Subotić B.; Rajković S., Kancelarijsko poslovanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 2006.
- Romanović D., Sekretarsko poslovanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2005.
- Manojlović J.; Ignjatović S., Poslovna i službena korespondencija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2005.
- Romanović D., Administrativno poslovanje sa birotehnikom, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 2003.
- Spasić D.; Rakinić J., Korespondencija sa sekretarskim poslovanjem, za III i IV razred pravne i birotehničke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002.
- Šarković E.; Stegenšek M.; Grujić M., Poslovna korespondencija za I razred ekonomske škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1997.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	17
2.	Štampač	1
3.	Skener	1
4.	Telefaks	1
5.	Telefon	po potrebi
6.	Fotokopir aparat	1
7.	Projektor	1

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
8.	Projekciono platno	1
9.	Kancelarijski materijal i pribor	po potrebi
10.	Obrasci	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno, pisano ili praktično.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Preduzetništvo
- Upravni postupak
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta
- Osnove marketinga
- Privredno pravo

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti usmene i pisane komunikacije)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanja)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za obradu i uređivanje teksta i tabela, čuvanje dokumenata u elektronskom obliku)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom obavljanja usmene i pisane komunikacije)

- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.4. POZNAVANJE ROBE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
I	72			72	4

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa vrstama i karakteristikama raznih vrsta roba, njihovim kvalitetom i robnim standardima. Razvijanje tačnosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje značaj klasifikacije robe, pokazatelje njihovog kvaliteta i način identifikacije
2. Interpretira osnovna obilježja energetskih proizvoda i proizvoda metalurgije
3. Interpretira osnovna obilježja elektrotehničke robe, proizvoda neorganske tehnologije i organsko - hemijske industrije
4. Identifikuje osnovne karakteristike kozmetičko – parfimerijskih proizvoda, sredstava za ličnu higijenu, proizvoda od drveta, tekstila, kože i krzna
5. Interpretira osnovne karakteristike prehrambenih proizvoda, sredstava za uživanje i pića

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje značaj klasifikacije robe, pokazatelje njihovog kvaliteta i način identifikacije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni koncepciju poznavanja robe u komercijalnom poslovanju	
2. Objasni klasifikaciju robe	
3. Opiše kvalitet i pokazatelje kvaliteta robe	
4. Opiše deklaraciju i identifikaciju robe	
5. Objasni standarde kvaliteta robe – međunarodni ISO standard	
6. Navede vrste ambalaže	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Uvod u komercijalno poznavanje robe - ISO standard - Ambalaža	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Interpretira osnovna obilježja energetskih proizvoda i proizvoda metalurgije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i tehnološko-ekonomski značaj i izvore energije	
2. Opiše svojstva, kvalitet i tehnološki značaj goriva	Svojstva i kvalitet: sastav, kalorična moć i dr.
3. Nabroji vrste goriva	Vrste goriva: čvrsta, tečna i gasovita
4. Objasni značaj i primjenu solarne i nuklearne energije	
5. Objasni pojam, osobine metala i legura i koroziju	
6. Navede proizvode crne i obojene metalurgije i njihov značaj	Proizvodi crne i obojene metalurgije: gvožđe, čelik, bakar i aluminijum
7. Objasni pojam i vrste plemenitih metala , njihov značaj i kvalitet	Vrste plemenitih metala: zlato, srebro i platina
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Energetski proizvodi - Proizvodi metalurgije	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Interpretira osnovna obilježja elektrotehničke robe, proizvoda neorganske tehnologije i organsko - hemijske industrije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni osnovne karakteristike i vrste elektrotehničke robe	Vrste elektrotehničke robe: elektrotermička, elektromehanička, akustična, audiovizuelna i računari
2. Objasni karakteristike proizvoda elektrotehnike i elektronike	
3. Navede vrste proizvoda organsko-hemijske industrije , njihove opšte karakteristike i ekonomski značaj	Vrste proizvoda organsko-hemijske industrije: polimer, plastične mase, kaučuk, gume, boje i lakovi
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 3.	
Predložene teme	
- Elektrotehnička roba i proizvodi - Proizvodi neorganske tehnologije - Proizvodi organsko – hemijske industrije	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne karakteristike kozmetičko – parfimerijskih proizvoda, sredstava za ličnu higijenu, proizvoda od drveta, tekstila, kože i krzna	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede vrste kozmetičko-parfimerijskih proizvoda i sredstva za ličnu higijenu i njihove karakteristike	Vrste kozmetičko-parfimerijskih proizvoda i sredstva za ličnu higijenu: sapun, deterdžent, parfemi, šminka i dr.
2. Objasni vrste, kvalitet i proizvode primarne, mehaničke i hemijske prerade drveta	
3. Objasni vrste i osobine tekstilnih, prirodnih i sintetičkih vlakana	
4. Navede gotove i konfekcijske trikotažne proizvode	
5. Navede proizvode od gotove kože	Proizvodi od gotove kože: obuća, kožna i krznena konfekcija i galanterija
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Kozmetičko – parfimerijski proizvodi - Sredstva za ličnu higijenu - Proizvodi od drveta - Tekstil, koža i krzno	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Interpretira osnovne karakteristike prehrambenih proizvoda, sredstava za uživanje i pića	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i vrste prehrambenih proizvoda	
2. Navede uzroke kvarenja, sanitarno-higijensku ispravnost i skladištenje namirnica	
3. Objasni metode čuvanja i konzervisanja hrane	
4. Navede vrste namirnica životinjskog i biljnog porijekla	Vrste namirnica životinjskog i biljnog porijekla: meso, jaja, mlijeko, žitarice, voće i povrće
5. Objasni vrste sredstava za uživanje i njihovo dejstvo na organizam	
6. Objasni vrste , asortiman i kvalitet pića	Vrste: alkoholna i bezalkoholna pića, jaka i žestoka pića
7. Objasni vrste voda za piće	
8. Objasni značaj i upotrebu industrijskih voda i značaj prečišćavanja otpadne vode	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8.	
Predložene teme	
- Prehrambeni proizvodi - Sredstva za uživanje - Pojam i vrste pića	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Poznavanje robe je tako osmišljen da učenicima omogućava sticanje teorijskih znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u realizaciji nastavnog sadržaja primjenjuju aktivne metode rada i da učenici rade samostalno ili u timu. Prilikom realizacije određenih sadržaja iz ovog modula, učenicima se može dati da sami obrade odgovarajuće teme u vidu seminarškog rada. Prilikom izrade seminarškog rada koji obuhvata istraživanje i analizu nekog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarških radova.
- Dio nastavnog sadržaja iz ovog modula se mogu usvajati posjetom određenim poslovnim subjektima.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Jančetić K., Komercijalno poznavanje robe za II razred Ekonomske škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2003.
- Jančetić K., Poznavanje robe za III razred Ekonomske škole, Beograd, 1999.
- Urošević S.; Markov M., Poznavanje robe za trgovinsku struku, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1989.
- Petrović D., Poznavanje robe, Fakultet za mediteranske poslovne studije, Tivat, 2009.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno i pisano.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Špeditorsko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Ekonomika trgovine
- Osnove marketinga
- Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti poznavanja robe)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova i podsticanje odgovornosti)

3.2.5. SKLADIŠTENJE ROBE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
II	36		36	72	4

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika.

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa načelima skladišnog poslovanja i vrstama skladišta. Osposobljavanje za odabir skladišta u zavisnosti od vrste robe, popunjavanje skladišne dokumentacije i korišćenje informacionih sistema u skladišnom poslovanju. Razvijanje tolerantnosti, preciznosti i ažurnosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Analizira značaj i načela rada u skladištu za pojedine vrste robe
2. Izvrši odabir skladišta u zavisnosti od vrste robe koja se skladišti
3. Identifikuje značaj carinskog i akciznog skladišta
4. Popuni dokumentaciju koja se koristi kod skladištenja pojedinih vrsta robe
5. Koristi informacione sisteme u skladišnom poslovanju

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Analizira značaj i načela rada u skladištu za pojedine vrste robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni osnovne pojmove skladišnog procesa	Osnovni pojmovi: skladište, slagalište, skladištenje, skladišni proces, skladišni sistem i dr.
2. Objasni ciljeve i zadatke procesa skladištenja robe	
3. Navede zadatke i načela rada osoblja skladišne službe u vezi sa smještajem i raspoređivanjem robe u skladištu	Zadaci: prijem robe, smještaj i čuvanje robe i izdavanje robe Načela rada: ekonomično korišćenje prostora, oblikovanje optimalne jedinice tereta, minimalno kretanje sredstava za prevoz tereta i ljudi i dr.
4. Navede vrste poslova koji se obavljaju u skladištima	Vrste poslova: vaganje, brojanje, mjerenje, sortiranje, prepakivanje, obilježavanje i dr.
5. Objasni metode skladištenja robe	Metode: abecedni i brojčani raspored robe, trenutno raspoloživi prostor, raspored na osnovu koordinatnog sistema, ABC metoda i dr.
6. Izradi raspored skladištenja robe primjenjujući odgovarajuću metodu, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Skladišta - Skladišno osoblje - Metode skladištenja robe	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Izvrši odabir skladišta u zavisnosti od vrste robe koja se skladišti	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede specifičnosti skladišta u privrednim društvima	Specifičnosti: funkcije u logističkom sistemu, način gradnje, stepen mehanizacije i automatizacije i dr.
2. Opiše različite vrste skladišta	Vrste: prizemna, etažna, regalna, carinska, akcizna i posebne namjene (hladnjače, silosi, za gasovite terete i dr.)
3. Navede opremu koja se koristi u skladištima	Oprema: transportna sredstva, sredstva za odlaganje tereta, pomoćna i dodatna oprema i dr.
4. Objasni ciljeve i zadatke lučkog skladišta	
5. Navede specifičnosti i vrste lučkih skladišta prema različitim kriterijumima	Kriterijumi: lokacija, namjena, izrada, konstrukcija, vrsta tereta i dr.
6. Opiše skladišta otvorenog tipa za masovne terete koji nisu podložni atmosferskom uticaju	
7. Napravi šematski prikaz kretanja robe za pojedine vrste skladišta, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5 i 6. Za kriterijum 7 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Vrste skladišta - Oprema u skladištima	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje značaj carinskog i akciznog skladišta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni carinsko skladište	
2. Navede subjekte carinskog skladišta	Subjekti: držalac skladišta i korisnik skladišta
3. Navede obaveze držaoca i korisnika skladišta	
4. Navede vrste carinskog skladišta	Vrste: skladište za privremeni smještaj, javno carinsko skladište, privatno carinsko skladište, zajedničko skladištenje robe sa različitim carinskim statusom
5. Navede tipove carinskog skladišta	Tipovi: A, B, C, D, E i F
6. Objasni akcizno skladište	
7. Navede opremu i mjerne instrumente u akciznom skladištu	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Carinska skladišta - Akcizna skladišta	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Popuni dokumentaciju koja se koristi kod skladištenja pojedinih vrsta robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ekonomski značaj i važnost skladišnog poslovanja	
2. Navede faktore koji utiču na organizaciju skladišnog poslovanja	Faktori: veličina skladišta, vrste i lokacija preduzeća, kadrovska struktura i dr.
3. Objasni modele organizacije skladišnog poslovanja	Modeli organizacije: spoljašnji i unutrašnji
4. Navede dokumenta koja se koriste u skladišnom poslovanju	Dokumenta: prevozna, robna i skladišna (skladišnica, otpremnica, prijemnica, zapisnik, zahtjev za skladištenje i dr.)
5. Popuni različite vrste skladišne dokumentacije, na konkretnom primjeru	
6. Navede grupe troškova u skladišnom poslovanju	Grupe troškova: skladišnog prostora i opreme, transportne opreme, rukovanja materijalom, zaliha i dr.
7. Objasni troškove skladištenja robe	
8. Izračuna troškove skladištenja robe, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 6 i 7. Za kriterijume 5 i 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Skladišno poslovanje - Dokumentacija u skladištima - Troškovi skladištenja	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Koristi informacione sisteme u skladišnom poslovanju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ciljeve automatizacije u skladištima	
2. Obrazloži primjenu sistema za automatsko upravljanje skladišnim poslovima (WHS)	
3. Opiše SIEL ager sistem upravljanja učesnicima skladišnog sistema	
4. Opiše Vocie technology kao sastavni dio automatskog upravljanja skladišnim poslovima	
5. Opiše STILL- Fleet Manager sistem upravljanja viljuškarcima u skladišnim sistemima	
6. Objasni integralni sistem upravljanja dizalicom u skladištu	
7. Navede efekte automatizacije skladišta u cilju uspješnosti poslovanja	Efekti: smanjenje zaliha, smanjenje broja zaposlenih, fleksibilnost, smanjenje vremena zadržavanja robe u skladištima i dr.
8. Objasni značaj EAN (European artical numbering) sistema za označavanje proizvoda, usluga i lokacija	
9. Primijeni informacione sisteme u skladišnom poslovanju, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8. Za kriterijum 9 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Informacioni sistemi u skladištima - Automatizacija u skladištima	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Skladištenje robe je koncipiran tako da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u toku realizacije nastavnog sadržaja koriste aktivne metode učenja i da se učenici podstiču na samostalan i timski rad, kao i da se koriste važeći propisi koji regulišu ovu oblast. Preporučljivo je da tokom praktičnih vježbi u okviru praktične nastave učenici samostalno ili u timu, rješavaju praktične zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima, uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju. Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema iz oblasti prevoza robe ili skladištenja robe, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba javno da prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova. U cilju približavanja nastavne materije učenicima se mogu prikazati filmovi, prezentacije i fotografije o skladištima u zemlji i inostranstvu.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.
- U cilju uspješnije realizacije nastavnog sadržaja preporučljivo je da se organizuju posjete odgovarajućim skladištima u Crnoj Gori.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Dundović Č., Hess S., Unutrašnji transport i skladištenje, Pomorski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2007.
- Gospić R., Organizacija unutrašnjeg transporta, Podgorica, 2001.
- Furundžić S., Skladišta za 3. i 4. razred saobraćajne škole, Zavod za udžbenike, Beograd, 1996.
- Mileusnić N., Unutrašnji transport i skladišta, Beograd, 1990.
- Simonović R., Skladišta lakokvarljivih prehrambenih proizvoda, Naučna knjiga, Beograd, 1975.
- Murray M.; Kimmatkar S., Priručnik za upravljanje skladištem, Boston, 2016.
- Frazelle E., Skladištenje i rukovanje materijalima svetske klase, London, 2001.
- Propisi koji regulišu oblast skladišnog poslovanja.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Filmovi, fotografije	po potrebi
5.	Informacioni sistemi koji se koriste u skladištu	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.

- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove saobraćaja i transporta
- Poznavanje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Poslovi pravnog prometa
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Lučka koordinacija

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti skladišnog poslovanja)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku u vidu razumijevanja pojmova vezanih za skladištenje robe)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju zadataka u vezi izračunavanja kapaciteta skladišta)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za rješavanje zadataka u vezi korišćenja IT tehnologija u skladištima)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova i podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom rješavanja određenih zadataka)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.6. MEHANIZACIJA NA TERMINALIMA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
II	54		54	108	6

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa transportnim jedinicama i vrstama terminala. Osposobljavanje za odabir mehanizacije kontinualnog i cikličnog transporta, kao i pretovarnih sredstava u zavisnosti od vrste robe na pojedinim terminalima. Razvijanje preciznosti i ažurnosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Sagleda značaj paletizacije i kontejnerizacije u savremenom transportu robe
2. Sagleda značaj pojedinih vrsta terminala u savremenom transportu
3. Izvrši izbor manipulativne mehanizacije sa neprekidnim djelovanjem u zavisnosti od vrste robe
4. Izvrši izbor manipulativne mehanizacije sa prekidnim djelovanjem u zavisnosti od vrste robe
5. Izvrši izbor pretovarnih sredstava na pneumaticima u zavisnosti od vrste robe
6. Izvrši izbor zahvatnih sredstava pretovarne mehanizacije u zavisnosti od vrste robe

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Sagleda značaj paletizacije i kontejnerizacije u savremenom transportu robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni teret kao osnovni element sistema transporta	
2. Navede glavne rasute i tečne terete u savremenom transportu i njihove karakteristike	
3. Objasni generalne, kontejnerizovane i rashlađene terete u transportu	
4. Objasni cilj paletizacije kao univerzalnog i integralnog sistema manipulisanja i prevoza tereta	
5. Objasni cilj kontejnerizacije kao procesa upotrebe kontejnera	
6. Navede vrste paleta u savremenom transportu	Vrste paleta: ravne, boks, stubne i specijalne
7. Navede vrste kontejnera u savremenom transportu	Vrste kontejnera: standardni, „high cube“, rashladni, tankovi i dr.
8. Objasni načine proračuna potrebnog broja paleta i viljuškara za rad na terminalu	
9. Izračuna potreban broj paleta i viljuškara za rad na terminalu, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8. Za kriterijum 9 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Vrste tereta - Palete - Kontejneri	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Sagleda značaj pojedinih vrsta terminala u savremenom transportu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj i ulogu terminala u savremenom transportu	
2. Navede podjelu terminala na osnovu različitih kriterijuma	Kriterijumi: vrste saobraćaja, vrste tereta, vrste prevoznih sredstava i dr.
3. Navede različite vrste terminala u pojedinim vidovima saobraćaja	
4. Navede tehničko-tehnološke karakteristike terminala za rasuti i tečni teret	
5. Opiše tipove terminala za tečni teret	
6. Navede tehničko-tehnološke karakteristike kontejnerskih i terminala za opasni teret	
7. Navede tehničko-tehnološke karakteristike ostalih vrsta terminala	Ostale vrste terminala: Ro/Ro, za teške terete, za drvo i proizvode od drveta, putnički i dr.
8. Opiše specifičnosti putničkih terminala u pojedinim vidovima saobraćaja	
9. Napravi šematski prikaz vrsta terminala u savremenom transportu, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8. Za kriterijum 9 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Značaj i uloga terminala - Vrste terminala - Terminali za opasne terete - Putnički terminali	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da	
Izvrši izbor manipulativne mehanizacije sa neprekidnim djelovanjem u zavisnosti od vrste robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja	Kontekst
U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	(Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede vrste pretovarne mehanizacije sa neprekidnim djelovanjem prema različitim kriterijumima	Vrste: pneumatski i hidraulični transporteri, trakasti transporteri, elevatori, konvejeri i dr.
2. Navede prednosti, nedostatke i primjenu različitih vrsta transportera	
3. Navede vrste i primjenu elevatora i konvejera u radu sa teretima	
4. Opiše smjerove kretanja tereta kod mašina sa neprekidnim djelovanjem	
5. Čita šeme tehnologija operativnih procesa sa mehanizacijom neprekidnog djelovanja na terminalima, na konkretnom primjeru	
6. Objasni kapacitet i norme proizvodnosti mehanizacije sa neprekidnim djelovanjem	
7. Izračuna kapacitet mehanizacije sa neprekidnim djelovanjem, na konkretnom primjeru	
8. Izabere manipulativnu mehanizaciju sa neprekidnim djelovanjem za robu, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4 i 6. Za kriterijume 5, 7 i 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Transporteri - Elevatori - Konvejeri	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da	
Izvrši izbor manipulativne mehanizacije sa prekidnim djelovanjem u zavisnosti od vrste robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja	Kontekst
U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	(Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede vrste pretovarne mehanizacije sa prekidnim djelovanjem prema različitim kriterijumima	Vrste: dizalice, liftovi i prekrcajno-prevozna sredstva
2. Navede podjelu i primjenu dizalica na osnovu različitih kriterijuma	
3. Navede vrste i tehničko-eksploatacione karakteristike lučkih dizalica	
4. Opiše smjerove kretanja tereta kod mašina sa prekidnim djelovanjem	
5. Čita šeme tehnologija operativnih procesa sa mehanizacijom prekidnog djelovanja na terminalima, na konkretnom primjeru	
6. Objasni kapacitet i norme proizvodnosti mehanizacije sa prekidnim djelovanjem	
7. Izračuna kapacitet mehanizacije sa prekidnim djelovanjem, na konkretnom primjeru	
8. Izabere manipulativnu mehanizaciju sa prekidnim djelovanjem za robu, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4 i 6. Za kriterijume 5, 7 i 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Dizalice - Liftovi - Prekrcajno-prevozna sredstva	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Izvrši izbor pretovarnih sredstava na pneumaticima u zavisnosti od vrste robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede vrste pretovarnih sredstava na pneumaticima koja se koriste na terminalima	Vrste: viljuškari, sistem tipa šasija, manipulator na gumenim točkovima i dr.
2. Navede vrste i primjenu viljuškara u radu na terminalima	Vrste: bočni, čeon, regalni i dr.
3. Objasni proizvodnost viljuškara u toku rada na terminalu	
4. Izračuna proizvodnost viljuškara, na konkretnom primjeru	
5. Navede prednosti, nedostatke i primjenu sistema tipa šasija (TT sistema) i manipulatora na gumenim točkovima (SC sistema) u toku rada na terminalu	
6. Uporedi mosni manipulator na gumenim točkovima (RTG sistem) sa mosnim manipulatorom na šinama (RMG sistem)	
7. Opiše LUF sistem (podići jedinični ram) i RTE sistem (samoutovarno-istovarni sistem šasija) u toku rada na terminalu	
8. Navede prednosti, nedostatke i primjenu automatski navođenih vozila u radu na terminalima (AGV sistem)	
9. Čita šeme tehnologija operativnih procesa na terminalima sa pretovarnim sredstvima na pneumaticima, na konkretnom primjeru	
10. Izabere pretovarna sredstva za pojedine vrste robe, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 5, 6, 7 i 8. Za kriterijume 4, 9 i 10 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Viljuškari - Sistem tipa šasija - Mosni manipulatori	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Izvrši izbor zahvatnih sredstava pretovarne mehanizacije u zavisnosti od vrste robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede vrste zahvatnih sredstava prema vrsti tereta u manipulativnim operacijama na terminalima	Vrste: za komadni teret i za rasuti teret
2. Opiše zahvatna sredstva za manipulaciju sa rasutim teretima	
3. Opiše vrste zahvatnih sredstava za manipulaciju sa generalnim teretima	Vrste: kuke, užad i lanci, noseće grede, teretne platforme, elektromagneti i dr.
4. Navede vrste zahvatnih sredstava koja koriste viljuškari pri obavljanju manipulativnih operacija sa različitim vrstama tereta	Vrste: viljuška, štipaljka, trn, spreder i dr.
5. Navede vrste zahvatnih sredstava za kontejnere	Vrste: standardni, univerzalni (teleskopski) i dr.
6. Objasni kapacitet zahvatnih sredstava pretovarne mehanizacije u toku rada na terminalu	
7. Izračuna kapacitet zahvatnih sredstava pretovarne mehanizacije, na konkretnom primjeru	
8. Izabere zahvatna sredstva za pojedine vrste robe, na konkretnom primjeru	
9. Objasni primjenu savremene mehanizacije i zahvatnih sredstava u manipulativnim operacijama na različitim vrstama terminala	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 9. Za kriterijume 7 i 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Zahvatna sredstva manipulativne mehanizacije - Savremena mehanizacija na terminalima	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Mehanizacija na terminalima je koncipiran tako da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u toku realizacije nastavnog sadržaja koriste aktivne metode učenja i da se učenici podstiču na samostalan i timski rad, kao i da se koriste važeći propisi koji regulišu ovu oblast. Preporučljivo je da tokom praktičnih vježbi u okviru praktične nastave učenici samostalno ili u timu, rješavaju praktične zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima, uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju. Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema iz oblasti terminala i mehanizacije koja se koristi na njima, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba javno da prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova. U cilju približavanja nastavne materije učenicima se mogu prikazati filmovi, prezentacije i fotografije o terminalima u zemlji i inostranstvu.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.
- U cilju uspješnije realizacije nastavnog sadržaja preporučljivo je da se organizuju posjete lukama u Crnoj Gori.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Dragović B., Pomorske tehnologije transporta i logistika, Fakultet za pomorstvo, Kotor, 2015.
- Dragović B.; Zmić N., Lučka sredstva, Beograd, 2014.
- Dragović B., Intermodalni transportni sistemi, Fakultet za pomorstvo, Kotor, 2014.
- Ranković S., Integralni transport za 3. i 4. razred, Zavod za udžbenike, Beograd, 2009.
- Radmilović Z., Eksploatacija brodova i luka, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1994.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Filmovi, fotografije	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.

- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove saobraćaja i transporta
- Poznavanje robe
- Skladištenje robe
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Marine i jahte
- Lučka koordinacija

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti pretovarne mehanizacije)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku u vidu razumijevanja oznaka i funkcija lučkih infrastrukturnih i suprastrukturnih objekata)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju zadataka u vezi izračunavanja kapaciteta pretovarnih sredstava)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za rješavanje zadataka u vezi korišćenja i rada sa pretovarnim sredstvima na terminalima)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova i podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom rješavanja određenih zadataka)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.7. EKONOMIJA SAOBRAĆAJA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
II	136	8		144	8

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa ulogom i značajem ekonomije saobraćaja, ulaganjima i rezultatima poslovanja saobraćajnog privrednog društva i mjerenje uspješnosti njegovog poslovanja. Razvijanje tačnosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje ulogu i značaj ekonomije saobraćaja kao nauke
2. Uoči značaj privrednog društva kao nosioca saobraćajne usluge
3. Analizira strukturu poslovnih sredstava saobraćajnog privrednog društva
4. Analizira strukturu troškova saobraćajnog privrednog društva
5. Identifikuje obilježja saobraćajnog tržišta
6. Analizira značaj tarifa i tarifnog sistema u saobraćaju
7. Analizira mjera uspješnosti poslovanja u saobraćaju
8. Uoči ulogu i značaj saobraćajne politike kao dijela ekonomske politike države

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje ulogu i značaj ekonomije saobraćaja kao nauke	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ekonomiju kao nauku i podjelu ekonomije	Podjela ekonomije: teorijske ekonomije, makroekonomije, mikroekonomije i međunarodne ekonomije
2. Objasni ekonomske specifičnosti saobraćaja kao privredne djelatnosti	Specifičnosti: komplementarnost, konkurentnost i supstitutivnost
3. Navede ekonomske specifičnosti saobraćajne usluge	Specifičnosti: nematerijalnost (neopipljivost), proces proizvodnje i potrošnje se odvijaju istovremeno, prevozna usluga je ireverzibilna (nepovratna, neponovljiva) i dr.
4. Objasni predmet i sadržaj ekonomije saobraćaja	
5. Objasni saobraćaj kao samostalnu oblast društvene proizvodnje	
6. Navede osnovne pokazatelje privrednog razvoja saobraćaja jedne države	
7. Objasni uticaj saobraćaja na razvoj privrede i regionalni razvoj	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Osnovi ekonomije - Ekonomija saobraćaja	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da	
Uoči značaj privrednog društva kao nosioca saobraćajne usluge	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja	Kontekst
U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	(Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni privredne subjekte kao nosioce usluge u saobraćaju	
2. Navede klasifikaciju privrednih društava prema različitim kriterijumima	Kriterijumi: prema djelatnosti koje obavljaju, prema veličini i prema organizacionim oblicima
3. Navede cilj i karakteristike saobraćajnog privrednog društva	
4. Navede operativno osoblje saobraćajnog privrednog društva	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Uvod u ekonomiku privrednih društava - Privredno društvo - osnovni subjekat privređivanja	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Analizira strukturu poslovnih sredstava saobraćajnog privrednog društva	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede poslovna sredstva saobraćajnog privrednog društva	Poslovna sredstva: osnovna, obrtna i sredstva zajedničke potrošnje
2. Navede osnovna sredstva saobraćajnog privrednog društva	Osnovna sredstva: saobraćajni put, pokretna transportna sredstva, transportna oprema i sredstva integralnog transporta i ostala osnovna sredstva
3. Navede obrotna sredstva saobraćajnog privrednog društva	Obrtna sredstva: novčana i materijalna
4. Objasni sredstva zajedničke potrošnje	
5. Izračuna koeficijent obrta obrtnih sredstava, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijum 5 potrebna je ispravno urađena računska vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Poslovna sredstva - Sredstva posebne namjene - Izvori finansiranja sredstava	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Analizira strukturu troškova sabračajnog privrednog društva	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede troškove prema činocima procesa proizvodnje usluge	Troškovi: sredstava za rad, materijala i usluga i radne snage
2. Objasni vertikalnu i horizontalnu strukturu troškova	
3. Objasni vrste troškova u zavisnosti od prodaje usluge	Vrste: fiksni i varijabilni
4. Objasni kalkulaciju kao metod obračuna cijene koštanja usluge	
5. Navede vrste kalkulacije	Vrste: divizionna i dodatna
6. Izračuna cijenu koštanja prevozne usluge, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena računska vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Troškovi poslovanja - Kalkulacija cijene koštanja proizvoda i usluga	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje obilježja saobraćajnog tržišta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj i karakteristike tržišta saobraćajnih usluga	Karakteristike: saobraćajna potražnja, pokazatelji prevozne potražnje, specifična obilježja prevozne ponude i dr.
2. Objasni jednostavni model tržišta – tržišne ravnoteže	
3. Objasni istraživanja tržišta u cilju pozicioniranja i konkurentnosti saobraćajnog privrednog društva	
4. Opiše tržišne strukture i ponašanje tržišnih subjekata u saobraćaju	Struktura: monopol, oligopol, monopson, oligopson i potpuna konkurencija
5. Navede primjer lojalne i nelojalne konkurencije saobraćajnog tržišta	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Tržište i saobraćajno tržište - Tržišne strukture	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Analizira značaj tarifa i tarifnog sistema u saobraćaju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni načine određivanja cijena prevozne usluge u saobraćaju	Određivanje cijena: tržišno i propisivanjem tarifa
2. Navede osnovna tarifna načela na osnovu kojih se određuju cijene prevozne usluge u saobraćaju	Tarifna načela: javnosti, jednakosti, stabilnosti (stalnost) i jednostavnosti
3. Navede tarifne pojmove u saobraćajnoj privredi	Tarifni pojmovi: sistem, stav, valuta, klasa, udaljenost, tehnika i sjecište
4. Navede vrste tarifnog sistema u saobraćajnoj privredi	Vrste tarifnog sistema: prirodni, ekonomsko – politički, državni i kombinovani ili mješoviti
5. Navede vrste tarifnih stavova u različitim vidovima saobraćaja	Vrste tarifnih stavova: tona, vagon, vrijednost robe, masa, zapremina i dr.
6. Navede vrste tarifa u različitim vidovima saobraćaja	Vrste tarifa: konferencijske, savezne, lučke, tranzitne, izuzetne i dr.
7. Opiše parametre prilikom utvrđivanja tarifa u saobraćaju	Parametri: vrsta robe, daljina prevoza težina robe (količina robe) i dr.
8. Opiše tarifu saobraćajne usluge, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7. Za kriterijum 8 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Tarife i tarifni sistem - Tarife u saobraćaju	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Analizira mjerila uspješnosti poslovanja u saobraćaju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede elemente za utvrđivanje uspješnosti poslovanja sabračajnog privrednog društva	Elementi: ukupan prihod, ukupan rashod, dobit, finansijski rezultat i dr.
2. Objasni pojavne oblike uspješnosti poslovanja saobraćajnog privrednog društva	Pojavni oblici: produktivnost, ekonomičnost i rentabilnost
3. Objasni faktore koji utiču na produktivnost, ekonomičnost i rentabilnost	Faktori: subjektivni i objektivni
4. Navede metode mjerenja produktivnosti, ekonomičnosti i rentabilnosti	Metode: naturalna i vrijednosna
5. Izračuna stepen produktivnosti, ekonomičnosti i rentabilnosti na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijum 5 potrebna je ispravno urađena računska vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Rezultati poslovanja privrednog društva - Obračun zarada na proizvodnim radnim mjestima - Raspodjela rezultata poslovanja saobraćajnog privrednog društva - Ekonomski principi poslovanja u saobraćaju	

Ishod 8 - Učenik će biti sposoban da Uoči ulogu i značaj saobraćajne politike kao dijela ekonomske politike države	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše ciljeve saobraćajne politike	Ciljevi: usklađivanje razvoja saobraćaja sa potrebama privrede i društva, formiranje optimalne strukture saobraćajnog sistema, sniženje transportnih troškova, racionalizacija potrošnje energije, zaštita životne sredine i bezbjednost saobraćaja
2. Objasni faktore koji utiču na vođenje saobraćajne politike	Faktori: stepen razvoja privrede, stepen demografskog razvoja i stepen razvoja saobraćajnog sistema
3. Navede mjere saobraćajne politike u cilju zaštite tržišta saobraćaja	Mjere saobraćajne politike: regulacija i deregulacija, subvencije, politika vlasništva, tarifna politika, investiciona politika, protekcionistička politika i dr.
4. Navede smjernice evropske saobraćajne politike	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Ekonomska politika države - Evropske integracije - Osnovi mikroekonomije - Osnovi makroekonomije	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Ekonomija saobraćaja je tako definisana da omogući učenicima da stiču teorijska znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u toku realizacije nastavnog sadržaja koriste aktivne metode učenja i da se učenici podstiču na samostalan i timski rad, kao i da se koriste standardi i pravila iz ove oblasti.
- Preporučljivo je da tokom vježbi u okviru vježbi učenici samostalno ili u timu, izvršavaju određene zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima i nastavniku.
- Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema iz oblasti teorije ekonomije saobraćaja, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.
- U cilju uspješnije realizacije nastavnog sadržaja preporučljivo je da se organizuju posjete relevantnim institucijama ili saobraćajnim privrednim društvima.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Božić V., Ekonomija saobraćaja, Ekonomski fakultet, Beograd, 2017.
- Stanković-Četković J., Vojinović M., Poslovna ekonomija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2013.
- Drašković V., Osnovi ekonomije, Centar za stručno obrazovanje, Podgorica, 2009.
- Stanković-Četković J., Ekonomika preduzeća, Centar za stručno obrazovanje, Podgorica, 2009.
- Čavrak V., Ekonomika prometa, Škola za cestovni promet, Zagreb, 2009.
- Kolarić N., Menadžment u saobraćaju, Visoka turistička škola, Beograd, 2007.
- Vojvodić S.; Filipović S., Ekonomika i organizacija saobraćaja, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2003.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Štampač	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.

- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove saobraćaja i transporta
- Skladištenje robe
- Ekonomsko-saobraćajna geografija
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Ekonomika trgovine
- Organizacija privrednih društava
- Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključnekompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku pravilnim formulisanjem osnovnih pojmova iz oblasti ekonomije saobraćaja, izražavanjem argumenata i kritičkog mišljenja)
- Komunikacija na stranom jeziku (razumijevanje stručne terminologije, upotrebe pojmova tokom istraživanja na internetu iz oblasti ekonomije saobraćaja)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje logičkog načina razmišljanja i zaključivanja, izražavanje formulama prilikom rješavanja zadataka i praktičnih problema, korišćenja alata i instrumenata tokom realizacije vježbi)
- Digitalna kompetencija (korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija radi pretrage, prikupljanja i upotrebe podataka)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na istrajnost i upornost u učenju samostalno i u timu, razvijanje diskusije, izrada domaćih zadataka i istraživanje u cilju nadograđivanja stečenog znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije i saradnje, razvijanje tolerancije i razumijevanja drugačijih stavova)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja i kreativnosti prilikom obavljanja određenih vježbi)

3.2.8. EKONOMSKO-SAOBRAĆAJNA GEOGRAFIJA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
II	90	18		108	6

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa uticajem različitih vrsta tržišta u kretanju robe, kao i razmještajem proizvodnje, potrošnje, rasporeda resursa i teritorijalne podjele rada. Unapređivanje vještine aktivnog i funkcionalnog učenja i razvoj motivacije za samostalno učenje. Formiranje vlastitih argumenata o tržištu i kretanju robe.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Ocjeni uticaj stanovništva i naselja na razvoj privrede i kretanje robe
2. Identifikuje osnovne karakteristike evropskog tržišta u kretanju robe
3. Identifikuje karakteristike tržišta vanevropskih razvijenih i nerazvijenih zemalja
4. Identifikuje osnovne karakteristike tržišta Crne Gore u kretanju robe i njen udio u međunarodnoj trgovini
5. Identifikuje saobraćaj kao faktor uravnoteženog regionalnog razvoja države

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni uticaj stanovništva i naselja na razvoj privrede i kretanje robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni uticaj razmještaja stanovništva na valorizaciju prostora	
2. Objasni uticaj strukture stanovništva na stepen razvoja privrede	
3. Objasni uticaj naselja na razvoj prostora	Uticaj naselja: urbanizacija, depopulacija, aglomeracija, konurbacija i megalopolis
4. Objasni osnovne političko-geografske sadržaje i osobine država	Osobine država: položaj, uređenje, međunarodni ekonomsko-politički odnosi i dr.
5. Objasni savremenu političku kartu svijeta	Politička karta svijeta: kolonijalizam, neokolonijalizam i tehnološki kolonijalizam
6. Objasni proizvodne djelatnosti i nejednak stepen privrednog razvoja u svijetu	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Raspored i struktura stanovnika na zemlji - Urbanizacija kao svjetski proces - Savremena politička karta svijeta	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne karakteristike evropskog tržišta u kretanju robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ekonomsko-geografske odlike Evrope i njenu regionalnu podjelu	Ekonomsko-geografske odlike Evrope: energetske izvori, uvoz, izvoz, trgovina i dr.
2. Opiše odlike tržišta zemalja Evropske unije i njenih najrazvijenijih članica	Zemlje Evropske unije: Njemačka, Francuska, Italija i dr.
3. Opiše tržište Istočne Evrope	
4. Objasni značaj pristupanja regionalnim organizacijama na razvoj privrede	Regionalne organizacije: OEPS, EFTA, Jadransko-jonska inicijativa i dr.
5. Označi na geografskoj karti važna saobraćajna čvorišta za kretanje robe, na konkretnom primjeru	
6. Sastavi putanju kretanja robe u odnosu na ekonomske i saobraćajne karakteristike područja, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijume 5 i 6 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Političko geografska podjela Evrope - Ekonomsko-geografske odlike Evrope - Evropska unija - Regionalne ekonomske grupacije	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje karakteristike tržišta vanevropskih razvijenih i nerazvijenih zemalja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ekonomsko-geografske odlike Azije i odlike njenih najrazvijenijih regija	
2. Opiše tržišta razvijenih azijskih zemalja i njihov udio u svjetskoj trgovini	Azijske zemlje: Japan, Kina i dr.
3. Opiše ekonomsko-geografske odlike Afrike i njenu regionalnu podjelu i tržište	Ekonomsko-geografske odlike Afrike: mineralna bogatstva, nejednak razvoj privrede i dr.
4. Opiše ekonomsko-geografske odlike Južne Amerike i njenu regionalnu podjelu i tržište	Ekonomsko-geografske odlike Južne Amerike: plantažna proizvodnja, tržište Brazila i dr.
5. Opiše ekonomsko-geografske odlike Sjeverne Amerike i njenu regionalnu podjelu i tržište	Ekonomsko-geografske odlike Sjeverne Amerike: tržište Sjedinjenih Američkih država i Kanade, migracije i multietničnost i dr.
6. Opiše ekonomsko-geografske odlike Australije i Okeanije i njenu regionalnu podjelu i tržište	Ekonomsko-geografske odlike Australije i Okeanije: visoko razvijena industrija, meso, vuna, pšenica i dr.
7. Označi na geografskoj karti važna saobraćajna čvorišta za kretanje robe, na konkretnom primjeru	
8. Sastavi putanju kretanja robe u odnosu na ekonomske i saobraćajne karakteristike područja, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6. Za kriterijume 7 i 8 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Političko-geografske i ekonomske odlike kontinenata - Izdvaja ekonomski najrazvijenije države na kontinentima	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne karakteristike tržišta Crne Gore u kretanju robe i njen udio u međunarodnoj trgovini	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše društvene odlike Crne Gore i regionalnu podjelu	
2. Obrazloži značaj turizma za privredu Crne Gore	
3. Opiše unutrašnju trgovinu Crne Gore	
4. Opiše spoljnu trgovinu Crne Gore	
5. Označi na geografskoj karti važna saobraćajna čvorišta za kretanje robe, na konkretnom primjeru	
6. Sastavi putanju kretanja u odnosu na ekonomske i saobraćajne karakteristike područja, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijume 5 i 6 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Potencijali za razvoj privrede - Procjenjuje razvijenost Crne Gore u odnosu na pojedine države u svijetu - Vrste saobraćaja, pravci i veze sa susjedima - Turistički motivi kao potencijal razvoja turizma	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje saobraćaj kao faktor uravnoteženog regionalnog razvoja države	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ulogu i značaj saobraćaja kao privredne djelatnosti	
2. Navede faktore koji utiču na razvoj saobraćaja	Faktori: prirodni i društveni
3. Objasni osnovne saobraćajne kategorije i podjelu saobraćaja	Saobraćajne kategorije: saobraćajnice, čvor, mreža, terminali, saobraćajni sistemi i dr.
4. Navede odlike kopnenog saobraćaja i faktore koji utiču na njegov razvoj	Kopneni saobraćaj: drumski i željeznički, najvažnija čvorišta u svijetu
5. Navede odlike vodnog saobraćaja i faktore koji utiču na njegov razvoj	Vodni saobraćaj: pomorski i riječni, važniji pomorski putevi i luke svijeta
6. Navede odlike vazdušnog, cjevovodnog i telekomunikacionog saobraćaja i faktore koji utiču na njegov razvoj	
7. Opiše najvažnije saobraćajno-geografske regije svijeta	Saobraćajno-geografske regije svijeta: centralna i zapadna Evropa, Mediteran, Južna Kanada i SAD, Mediteran i dr.
8. Označi na geografskoj karti važna saobraćajna čvorišta za kretanje robe, na konkretnom primjeru	
9. Sastavi putanju kretanja u odnosu na ekonomske i saobraćajne karakteristike područja, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	

U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7. Za kriterijume 8 i 9 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.

Predložene teme

- Prirodni i društveni faktori za razvoj saobraćaja
- Drumski saobraćaj
- Pomorski saobraćaj
- Riječno-jezerski saobraćaj

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Sadržaj modula Ekonomsko-saobraćajna geografija je tako koncipiran da omogućiti učenicima da stiču teorijska znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u toku realizacije nastavnog sadržaja koriste aktivne metode učenja i da se učenici podstiču na samostalan i timski rad. Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog geografskog područja, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijere orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Radojičić B., Geografija Crne Gore, DANU, Podgorica, 2002.
- Grčić M., Politička geografija, Beograd, 2000.
- Tomić P.; Romelić J.; Lazić L., Ekonomska geografija svijeta, Institut za geografiju PMF, Novi Sad, 1996.
- Bakić R.; Popović S.; Radojičić B.; Kasalica S.; Ivanović S., Vukotić M., Geografija Crne Gore, knjiga I, Unireks, Nikšić, 1991.
- Grčić M., Industrijska geografija, Naučna knjiga, Beograd, 1993.
- Đurić V., Ekonomska geografija, Naučna knjiga, Beograd, 1980.
- Đorđević N., Saobraćajni sistemi i PTT geografija za 2. i 3. razred, Zavod za udžbenike, Beograd, 2005.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Karte (svijeta, Evrope, Crne Gore i dr.)	po potrebi
5.	Globus	1
6.	Fotografije i filmovi	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanje ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.

- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove saobraćaja i transporta
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Ekonomika trgovine
- Pravo Evropske unije

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku u vidu razumijevanja oznaka na kartama)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za obradu i uređivanje pisanih dokumenata u elektronskom obliku)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju zadataka u vezi određivanja putanje kretanja prevoznih sredstava)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova i podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom rješavanja određenih zadataka)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.9. POSLOVI PRAVNOG PROMETA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
II	54		54	108	6

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa osnovnim pravnim institutima u pravnom prometu i osposobljavanje za sastavljanje nacrtu ugovora pravnog prometa, uz poštovanje načela ugovornog prava. Razvijanje logičkog rasuđivanja, pozitivnog odnosa prema struci i interesa za praktični rad.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje osnovne karakteristike pravnog prometa i pravnih poslova
2. Identifikuje osnovna obilježja, vrste i načine prestanka obligacionih odnosa
3. Identifikuje uslove za nastanak i prestanak ugovora u pravnom prometu
4. Sastavi nacrt ugovora o prodaji u odgovarajućoj pisanoj formi
5. Sastavi nacrt ugovora o prevozu u odgovarajućoj pisanoj formi
6. Sastavi nacrt ugovora o uskladištenju, nalogu i komisionu u odgovarajućoj pisanoj formi
7. Sastavi nacrt ugovora o trgovinskom zastupanju, posredovanju i otpremanju u odgovarajućoj pisanoj formi
8. Sastavi nacrt ugovora o osiguranju i kontroli robe i usluge u odgovarajućoj pisanoj formi

Ishod 1 – Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne karakteristike pravnog prometa i pravnih poslova	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni predmet pravnog prometa	
2. Navede objekte pravnog prometa	Objekti pravnog prometa: stvar, ljudske radnje, lična dobra i proizvodi ljudskog duha
3. Objasni pravni posao	
4. Objasni volju kao bitnu pravnu činjenicu za nastanak pravnog posla	
5. Navede nedostatke volje kod pravnih poslova	Nedostaci volje: zabluda, prevara i prinuda
6. Navede vrste pravnih poslova	Vrste pravnih poslova: jednostrani, dvostrani, teretni, dobročini, realni, konsesualni, kauzalni, apstraktni, među živima, za slučaj smrti i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Pravni promet - Pravni posao	

Ishod 2 – Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovna obilježja, vrste i načine prestanka obligacionih odnosa	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni predmet i vrste obligacija kao pravnog odnosa	
2. Opiše načela u obligacionim odnosima	Načela u obligacionim odnosima: sloboda uređivanja, savjesnost i poštenje, dužnost saradnje, zabrana zloupotrebe prava, zabrana stvaranja i iskorišćavanja monopolskog položaja, načelo jednake vrijednosti davanja, zabrana prouzrokovanja štete, dužnost ispunjenja obaveza, dužna pažnja, rješavanje sporova na miran način i dr.
3. Navede vrste izvora obligacija	Vrste izvora obligacija: ugovor, prouzrokovanje štete, sticanje bez osnova, posloводство bez naloga i jednostrana izjava volje
4. Objasni dejstva obaveza kod obligacionog odnosa	
5. Opiše uzroke i načine prestanka obligacija	Načini prestanka obligacija: ispunjenje, prebijanje (kompenzacija), otpuštanje duga, deponovanje ili prodaja dugovane stvari, oproštaj duga i zastarjevanje potraživanja
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Obligacije	

Ishod 3 – Učenik će biti sposoban da Identifikuje uslove za nastanak i prestanak ugovora u pravnom prometu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ugovor kao izvor obligacija	
2. Navede uslove za nastanak ugovora	Uslovi za nastanak ugovora: saglasnost volja, predmet, osnov, sposobnost i forma
3. Navede vrste ugovora prema različitim kriterijumima podjele	Kriterijumi podjele: odnos prava i obaveza, zakonsko regulisanje, nužni uslovi za nastanak, dužina trajanja obaveze, karakter prestacije, tehnika i način zaključivanja, ličnost ugovornika, kauza, prema zavisnosti jednih od drugih i prema obavezi da se zaključi drugi ugovor
4. Objasni nevažnost ugovora	
5. Objasni dejstvo ugovora	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Ugovori	

Ishod 4 – Učenik će biti sposoban da Sastavi nacrt ugovora o prodaji u odgovarajućoj pisanoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ugovor o prodaji	
2. Objasni sastojke ugovora o prodaji	Sastojci: stvar i cijena
3. Objasni predmet obaveze prodavca kod ugovora o prodaji	Obaveza prodavca: predaja stvari, odgovornost za materijalne i pravne nedostatke
4. Objasni predmet obaveze kupca kod ugovora o prodaji	Obaveze kupca: isplata cijene i preuzimanje stvari
5. Objasni naknadu štete u slučaju raskida prodaje	
6. Sastavi nacrt ugovora o prodaji pokretne stvari, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Ugovor o prodaji	

Ishod 5 – Učenik će biti sposoban da Sastavi nacrt ugovora o prevozu u odgovarajućoj pisanoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ugovor o prevozu	
2. Navede prava i obaveze pošiljaoca i prevozioca kod ugovora o prevozu stvari	Obaveze pošiljaoca: isplata naknade Obaveze prevozioca: predaja stvari i obavještanje prevozioca
3. Objasni odnos pošiljaoca i prevozioca kod ugovora o prevozu stvari	
4. Objasni odnos prevozioca i primaoca kod ugovora o prevozu stvari	
5. Objasni odgovornost prevozioca za gubitak, oštećenje i zadocnjenje pošiljke	
6. Sastavi nacrt ugovora o prevozu stvari, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Ugovor o prevozu	

Ishod 6 – Učenik će biti sposoban da Sastavi nacrt ugovora o uskladištenju, nalogu i komisionu u odgovarajućoj pisanoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ugovor o uskladištenju	
2. Navede sastojke i sadržinu skladišnice	Sastojci: priznanica i založnica
3. Sastavi nacrt ugovora o uskladištenju, na konkretnom primjeru	
4. Objasni ugovor o nalogu	
5. Objasni obaveze nalogoprimca i nalogodavca kod ugovora o nalogu i prestanak naloga	Obaveze nalogoprimca: izvršenje naloga kako glasi, odstupanje od naloga i uputstava, zamjena, polaganje računa i podnošenje izvještaja Obaveze nalogodavca: predujmliivanje novca, naknada troškova i preuzimanje obaveza, naknada štete i isplata naknade
6. Sastavi nacrt ugovora o nalogu, na konkretnom primjeru	
7. Objasni ugovor o komisionu	
8. Objasni obaveze komisionara i komitenta i založno pravo komisionara	Obaveze komisionara: čuvanje i osiguranje robe, obavještavanje o stanju primljene robe, obavještavanje o promjenama na robi, saopštavanje komitentu imena saugovornika i polaganje računa Obaveze komitenta: provizija i naknada troškova
9. Sastavi nacrt ugovora o komisionu, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4, 5, 7 i 8. Za kriterijume 3, 6 i 9 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Ugovor o uskladištenju - Ugovor o nalogu - Ugovor o komisionu	

Ishod 7 – Učenik će biti sposoban da Sastavi nacrt ugovora o trgovinskom zastupanju, posredovanju i otpremanju u odgovarajućoj pisanoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ugovor o trgovinskom zastupanju	
2. Objasni obaveze zastupnika i nalogodavca kod ugovora o trgovinskom zastupanju	Obaveze zastupnika: staranje o interesima nalogodavca, učestvovanje u zaključivanju poslova, čuvanje poslovnih tajni i vraćanje stvari datih na upotrebu Obaveze nalogodavca: predaja materijala i dokumentacije, obavješćavanje, naknada (provizija) i troškovi
3. Sastavi nacrt ugovora o trgovinskom zastupanju, na konkretnom primjeru	
4. Objasni ugovor o posredovanju	
5. Objasni obaveze posrednika i nalogodavca kod ugovora o posredovanju	Obaveze posrednika: traženje prilike za zaključenje određenog ugovora, obavješćavanje, vođenje posredničkog dnevnika i izdavanja lista Obaveze nalogodavca: naknada i troškovi
6. Sastavi nacrt ugovora o posredovanju, na konkretnom primjeru	
7. Objasni ugovor o otpremanju	
8. Objasni obaveze otpremnika i obaveze nalogodavca kod ugovora o otpremanju	Obaveze otpremnika: upozorenje na nedostatke naloga, upozorenje na nedostatke o pakovanju, čuvanje interesa nalogodavca, postupanje po uputstvima nalogodavca, carinske radnje i plaćanje carine, osiguranje i polaganje računa Obaveze nalogodavca: isplata naknade, troškovi i predujam
9. Sastavi nacrt ugovora o otpremanju, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4, 5, 7 i 8. Za kriterijume 3, 6 i 9 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	

Ishod 7 – Učenik će biti sposoban da Sastavi nacrt ugovora o trgovinskom zastupanju, posredovanju i otpremanju u odgovarajućoj pisanoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
Predložene teme	
- Ugovor o trgovinskom zastupanju - Ugovor o posredovanju - Ugovor o otpremanju	

Ishod 8 – Učenik će biti sposoban da Sastavi nacrt ugovora o osiguranju i kontroli robe i usluge u odgovarajućoj pisanoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ugovor o kontroli robe i usluge	
2. Navede obaveze vršioca kontrole i naručioca kod ugovora o kontroli robe i usluga	Obaveze vršioca kontrole: vršenje kontrole, čuvanje robe, odnosno uzorka i obavještanje naručioca
3. Sastavi nacrt ugovora o kontroli robe i usluge, na konkretnom primjeru	
4. Objasni značaj i način zaključenja ugovora o osiguranju	
5. Objasni obaveze ugovornika osiguranja	Obaveze ugovornika osiguranja: prijava okolnosti značajnih za ocjenu rizika, plaćanje premije i obavještanje o promjenama rizika
6. Objasni obaveze osiguravača kod ugovora o osiguranju	
7. Navede vrste osiguranja	Vrste osiguranja: osiguranje imovine i osiguranje lica
8. Sastavi nacrt ugovora o osiguranju, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4, 5, 6 i 7. Za kriterijume 3 i 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Ugovor o kontroli robe i usluge - Ugovor o osiguranju	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Poslovi pravnog prometa je koncipiran tako da omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja iz ove oblasti. Prilikom njegove realizacije učenike treba upućivati na primjenljivost teorijskih i praktičnih znanja u konkretnim situacijama i podsticati ih da samostalno ili u timu zaključuju na primjerima iz prakse i povezuju naučene sadržaje. Preporučljivo je da tokom praktičnih vježbi u okviru praktične nastave učenici samostalno ili u timu, rješavaju praktične zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima, uz obrazloženje vlastitog rješenja i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju. Preporučljivo je učenicima davati seminarske radove na kraju nastavnih oblasti kojima će objediniti naučene sadržaje. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog pravnog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Subotić-Konstantinović N.; Mijatović B., Pravo za III razred ekonomske škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2006.
- Rašović Z., Građansko pravo, Pravni fakultet, Podgorica, 2009.
- Rašović Z., Stvamo pravo, Pravni fakultet, Podgorica, 2009.
- Stanković O.; Vodinerić V., Uvod u građansko pravo, Nomos, Beograd, 2014.
- Antić O., Poslovi pravnog prometa za treći razred pravne i birotehničke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2004.
- Antić O., Poslovi pravnog prometa za treći razred pravne i birotehničke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2001.
- Korać R.; Rašović Z., Ugovori u 100 obrazaca, Kulturno-prosvjetna zajednica, Podgorica, 1988.
- Propisi koji regulišu oblast obligacionih odnosa.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	po potrebi
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Štampač	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanje ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove prava
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Špeditersko i agencijsko poslovanje

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti pravnog prometa)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku u vidu razumijevanja pojmova iz pravnog prometa)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanja)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za obradu i uređivanje pisanih dokumenata u elektronskom obliku)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom obavljanja poslova pravnog prometa)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.10. OSNOVE ŠPEDICIJE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
III	72		72	144	8

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa osnovama, propisima, poslovima i organizacijom špeditorske djelatnosti. Osposobljavanje za obavljanje špeditorskih poslova. Razvijanje timskog rada, tačnosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Primijeni klauzule INCOTERMS-a u međunarodnoj trgovini
2. Popuni FIATA dokumenta u skladu sa odgovarajućim pravilima
3. Pripremi dokumentaciju za obavljanje osnovnih špeditorskih poslova
4. Pripremi dokumentaciju za obavljanje tarifno-konjunktornih poslova
5. Identifikuje značaj specijalnih špeditorskih poslova i špeditorske tarife
6. Pripremi dokumenta koja se koriste prilikom tranzitnog postupka

Ishod 1 – Učenik će biti sposoban da Primijeni klauzule INCOTERMS-a u međunarodnoj trgovini	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni nastanak i razvoj špedicije	
2. Navede vrste špedicije	Vrste: unutrašnja, međunarodna, kontinentalna, lučka i granična
3. Navede međunarodne i nacionalne propise koji regulišu špeditersku djelatnost	
4. Objasni INCOTERMS klauzule u međunarodnoj trgovini	Klauzule: E, F, C i D
5. Primijeni paritet isporuke klauzula E i F, na konkretnom primjeru	
6. Primijeni paritet isporuke klauzula C i D, na konkretnom primjeru	
7. Objasni špediciju kao složen dinamički i logistički sistem	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4 i 7. Za kriterijume 5 i 6 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Pojam i vrste špedicije - Pravna regulativa u špediciji - INCOTERMS klauzule	

Ishod 2 – Učenik će biti sposoban da Popuni FIATA dokumenta u skladu sa odgovarajućim pravilima	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj udruživanja špeditera na međunarodnom nivou	
2. Opiše ciljeve i zadatke međunarodnog udruženja špeditera- FIATA	
3. Opiše organizacionu strukturu FIATA udruženja	Organizaciona struktura: generalna skupština, upravni odbor, predsjednik, savjetodavna tijela i radne grupe
4. Navede institute FIATA udruženja	Instituti: institut za avio špediciju, institut za carinska pitanja i institut za multimodalni transport
5. Objasni sadržaj FIATA dokumenata koja se koriste u međunarodnim tokovima roba	FIATA dokumenta: FCR- špediterska potvrda, FCT- transportna potvrda, FBL- teretnica za kombinovani prevoz, FWR- potvrda o uskladištenju, SDT- potvrda za prevoz opasne robe i špediterska uputstva i dr.
6. Popuni špeditersku potvrdu, na konkretnom primjeru	
7. Popuni transportnu potvrdu, na konkretnom primjeru	
8. Popuni teretnicu za kombinovani prevoz, na konkretnom primjeru	
9. Popuni potvrdu o uskladištenju, na konkretnom primjeru	
10. Popuni potvrdu za prevoz opasne robe, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijume od 6 do 10 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- FIATA dokumenta	

Ishod 3 – Učenik će biti sposoban da Pripremi dokumentaciju za obavljanje osnovnih špediterskih poslova	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni osnovne poslove špeditera	Osnovni poslovi: davanje stručnih savjeta, učestvovanje u pregovorima, instradacija, doziv robe, sklapanje ugovora o prevozu robe, sklapanje ugovora o iskrcaju, ukrcaju i prekrcaju robe, sklapanje ugovora o skladištenju robe, prihvata robe radi otpreme, pribavljanje i ispostavljanje prevoznih dokumenata, carinjenje robe, kontrola ispravnosti dokumenata i obračuna vozarine i carine i informisanje nalagodavca
2. Pripremi instradaciju, na konkretnom primjeru	
3. Provjeri podatke iz ugovora o prevozu, na konkretnom primjeru	
4. Provjeri podatke iz ugovora o ukrcaju, iskrcaju i prekrcaju robe, na konkretnom primjeru	
5. Popuni skladišnicu, na konkretnom primjeru	
6. Izvrši kontrolu obračuna vozarine, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijum 1. Za kriterijume od 2 do 6 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem	
Predložene teme	
- Osnovni špediterski poslovi	

Ishod 4 – Učenik će biti sposoban da Pripremi dokumentaciju za obavljanje tarifno-konjukturinih poslova špeditera	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni tarifno-konjukturine poslove špeditera	Tarifno-konjukturini poslovi: akvizicija, istraživanje tržišta, dostavljanje ponude, predkalkulacija, sklapanje ugovora o špediciji, poslovi uvoza, poslovi izvoza, transportni poslovi, sajamski poslovi i dr.
2. Pripremi nacrt ponude za zaključenje špediterskog posla, na konkretnom primjeru	
3. Pripremi predkalkulaciju špediterskog posla, na konkretnom primjeru	
4. Navede faze špediterskog posla prilikom uvoza robe	Faze: pripremna faza (dostavljanje ponude, dispozicija, sklapanje ugovora i ispostavljanje prevoznih isprava), izvršna faza (prijem robe, osiguranje robe, skladištenje robe, carinjenje robe i zbirni promet) i završna faza (obračun troškova, fakturisanje i zaključivanje pozicije)
5. Navede faze špediterskog posla prilikom izvoza robe	Faze: pripremna faza (dostavljanje ponude, dispozicija, sklapanje ugovora i ispostavljanje prevoznih isprava), izvršna faza (organizovanje otpreme, osiguranje robe, carinjenje robe i zbirni promet) i završna faza (izdavanje špediterskih potvrda, obračun troškova, fakturisanje i zaključivanje pozicije)
6. Popuni bordero, na konkretnom primjeru	
7. Objasni transportne poslove špeditera	Transportni poslovi: utovar, istovar, pretovar i skladištenje robe
8. Objasni sajamske poslove špeditera	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1, 4, 5, 7 i 8. Za kriterijume 2, 3 i 6 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Tarifno-konjukturini poslovi špeditera	

Ishod 5 – Učenik će biti sposoban da Identifikuje značaj specijalnih špediterskih poslova i špediterske tarife	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede specijalne poslove špeditera	Specijalni poslovi: kontrola kvantiteta i kvaliteta robe, uzorkovanje robe, praćenje transporta, hranjenje i pojenje životinja, doleđivanje robe, zastupanje nalagodavca u slučaju štete, sklapanje ugovora o vaganju i sortiranju, izdavanje garantnih pisama, leasing poslovi i dr.
2. Objasni kontrolu kvantiteta, kvaliteta i uzorkovanje robe na zahtjev nalagodavca i nadležnih carinskih organa	
3. Objasni praćenje prevoza, doleđivanje robe, hranjenje i pojenje životinja kao vid otpreme/dopreme specijalnog tereta	
4. Navede dokumentaciju neophodnu za podnošenje odštetnog zahtjeva u slučaju nastanka štete	
5. Objasni upotrebu garantnog pisma u međunarodnom poslovanju špeditera	
6. Popuni garantno pismo u odgovarajućoj formi, na konkretnom primjeru	
7. Objasni leasing poslove špeditera	
8. Navede faktore koji utiču na donošenje špediterskih tarifa u različitim vidovima saobraćaja	Faktori: tržište špediterskih usluga i tržište prevoznih usluga
9. Objasni špediterske tarife u pojedinim vidovima saobraćaja	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 i 9. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Specijalni poslovi špeditera	

Ishod 6 – Učenik će biti sposoban da Pripremi dokumenta koja se koriste prilikom tranzitnog postupka	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede dokumenta koja špediter koristi u cilju obavljanja svoje djelatnosti	Dokumenta: teretni listovi u vidovima saobraćaja, TIR karnet, ATA karnet, JCI (jedinstvena carinska isprava), faktura, paking lista, specifikacija robe, uvjerenja, dozvole, potvrde i dr.
2. Objasni teretne listove u pojedinim vidovima saobraćaja	Teretni listovi: teretni listovi u unutrašnjem saobraćaju i teretni listovi u međunarodnom saobraćaju
3. Popuni teretni list u drumskom saobraćaju (CMR), na konkretnom primjeru	
4. Opiše upotrebu TIR/ATA karneta kao carinskog dokumenta	
5. Popuni TIR karnet, na konkretnom primjeru	
6. Popuni ATA karnet, na konkretnom primjeru	
7. Opiše jedinstvenu carinsku ispravu (JCI)	
8. Popuni jedinstvenu carinsku ispravu (JCI), na konkretnom primjeru	
9. Provjeri podatke iz specifikacije robe, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4 i 7. Za kriterijume 3, 5, 6, 8 i 9 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Dokumentacija koja se koristi u špediterskom poslovanju	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Osnove špedicije je tako definisan da omogućiti učenicima da stiču teorijska i praktična znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u toku realizacije nastavnog sadržaja koriste aktivne metode učenja i da se učenici podstiču na samostalan i timski rad, kao i da se koriste standardi i pravila iz ove oblasti.
- Preporučljivo je da tokom vježbi u okviru praktičnih vježbi učenici samostalno ili u timu, izvršavaju određene zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima i nastavniku.
- Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema iz oblasti špedicije, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.
- U cilju uspješnije realizacije nastavnog sadržaja preporučljivo je da se organizuju posjete relevantnim institucijama ili saobraćajnim privrednim društvima.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Perović D., Međunarodna špedicija, Fakultet za pomorstvo Kotor, Kotor, 2003.
- Marković M., Transport, špedicija, carine i osiguranje, BPS-Univerzitet za poslovne studije, Beograd, 2003.
- Marović B., Osiguranje i špedicija, Stylos, Novi Sad, 2001.
- Ivaković Č.; Stanković R.; Šafran M., Špedicija i logistički procesi, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet prometnih znanosti, Zagreb, 2010.
- Propisi koji regulišu oblast špeditorske djelatnosti.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	17
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Štampač	1
5.	Dokumentacija	po potrebi
6.	CIS softver demo verzija	po potrebi
7.	ZZI softver demo verzija	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.

- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove prava
- Osnove saobraćaja i transporta
- Poslovna administracija i komunikacija
- Poznavanje robe
- Ekonomija saobraćaja
- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Ekonomsko-saobraćajna geografija
- Poslovi pravnog prometa
- Osnove carinskog sistema
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta
- Privredno pravo
- Ekonomika trgovine
- Poslovna etika
- Lučka koordinacija
- Poslovna kultura
- Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku pravilnim formulisanjem osnovnih pojmova iz oblasti špedicije, izražavanjem argumenata i kritičkog mišljenja)
- Komunikacija na stranom jeziku (razumijevanje stručne terminologije, upotrebe pojmova tokom istraživanja na internetu iz oblasti špedicije, ekonomije i saobraćaja)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje logičkog načina razmišljanja i zaključivanja, izražavanje formulama prilikom rješavanja zadataka i praktičnih problema, korišćenja alata i instrumenata tokom realizacije praktičnih vježbi)
- Digitalna kompetencija (korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija radi pretrage, prikupljanja i upotrebe podataka)

- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na istrajnost i upornost u učenju samostalno i u timu, razvijanje diskusije, izrada domaćih zadataka i istraživanje u cilju nadograđivanja stečenog znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije i saradnje, razvijanje tolerancije i razumijevanja drugačijih stavova)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja i kreativnosti prilikom obavljanja određenih praktičnih vježbi)

3.2.11. OSNOVE CARINSKOG SISTEMA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
III	72		72	144	8

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika

2. Cilj modula:

- Sticanje znanja o značaju i ulozi carina, poslovima carinske službe i ovlaštenjima carinskih službenika u cilju ispravnog funkcionisanja carinskog sistema. Osposobljavanje za sprovođenje carinskog nadzora i kontrole nad robom, putnicima i prevoznim sredstvima. Razvijanje ažurnosti i odgovornosti, kritičkog mišljenja i pozitivnog odnosa prema struci.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje značaj i ulogu carina u privrednom sistemu države
2. Ocijeni značaj mjera zaštite na uvoz, izvoz ili tranzit robe u skladu sa propisima
3. Identifikuje poslove carinske službe u skladu sa propisima i Etičkim kodeksom
4. Sprovede carinski nadzor i kontrolu nad robom koristeći odgovarajuću tehničku opremu
5. Sprovede carinski nadzor i kontrolu nad putnicima i prevoznim sredstvima
6. Sprovede kontrolu i mjere carinskog nadzora radi otkrivanja visokorizične robe

Ishod 1 – Učenik će biti sposoban da Identifikuje značaj i ulogu carina u privrednom sistemu države	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše razvoj, ulogu i značaj carine	
2. Navede vrste carina prema različitim kriterijumima	Vrste carina: prema pravcu kretanja robe, načinu obračuna, načinu propisivanja i dr.
3. Objasni carinski sistem kao dio pravnog sistema	
4. Objasni obaveznost primjene propisa o opštem upravnom postupku i carinskih propisa	Carinski propisi: Zakon o spoljnoj trgovini, Zakon o carinskoj službi, Carinski zakon, Uredba o sprovođenju Carinskog zakona, Zakon o carinskoj tarifi i dr.
5. Objasni carinske institute i carinske pojmove	Carinski instituti i pojmovi: carinsko područje, carinski prelaz, lice, carinarnica, carinski status, uvozna carina, dužnik, carinski nadzor, carinska kontrola, carinska roba i dr.
6. Navede učesnike u carinskom postupku	Učesnici: carinski obveznik, carinski zastupnik, carinski posrednik i dr.
7. Objasni vrste carinske robe prema pravcu kretanja	Vrste carinske robe: uvozna, izvozna i tranzitna
8. Opiše carinska obilježja	Carinska obilježja: plomba, pečat i žig
9. Demonstrira provjeru ispravnosti i validnost carinskih obilježja, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8. Za kriterijum 9 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Značaj i vrste carine - Carinski sistem i pravna regulativa - Carinski pojmovi	

Ishod 2 – Učenik će biti sposoban da Ocijeni značaj mjera zaštite na uvoz, izvoz ili tranzit robe u skladu sa propisima	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni uvoz, izvoz i tranzit robe	
2. Objasni kvantitativna ograničenja izvoza	
3. Objasni dozvole za uvoz, izvoz ili tranzit određene robe	
4. Objasni posebne uslove za robu koju prilikom uvoza ili izvoza prate sertifikati i usaglašenost tehničkih propisa	Roba koju prilikom uvoza ili izvoza prate sertifikati: neobrađeni dijamanti, životinje, biljke, proizvodi životinjskog i biljnog porijekla i dr.
5. Objasni mjere zaštite na uvoz ili izvoz robe	Mjere zaštite: antidampinške carine, kompenzatorne carine, mjere za zaštitu od prekomjernog uvoza i mjere za zaštitu ravnoteže platnog bilansa
6. Prepozna mjeru zaštite za uvoz ili izvoz robe, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Uvoz, izvoz i tranzit robe - Kvantitativna ograničenja - Dozvole za uvoz, izvoz ili tranzit određene robe - Mjere zaštite na uvoz ili izvoz robe	

Ishod 3 – Učenik će biti sposoban da Identifikuje poslove carinske službe u skladu sa propisima i Etičkim kodeksom	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni djelokrug rada i strukturu carinske službe	Struktura carinske službe: Uprava carina (sektori – odsjeci, odjeljenja i službe) i područne jedinice-carinarnice
2. Navede poslove carinske službe, Uprave carina i carinarnice	Poslovi carinske službe: nadzor nad pravilnom primjenom carinskih, poreskih, akciznih i drugih propisa radi suzbijanja, sprečavanja i otkrivanja kršenja propisa u skladu sa zakonom Poslovi Uprave carina: organizovanje, usmjeravanje i vršenje nadzora nad radom organizacionih jedinica, sprovođenje postupka prodaje, ustupanja i uništenja robe, sprovođenje carinske kontrole koja obuhvata prethodne kontrole i naknadne carinske kontrole i dr. Poslovi carinarnice: odobravanje sprovođenja carinski dozvoljenog postupanja i upotrebe robe, obračunavanje i naplata carinskog duga, vođenje upravno postupka u prvom stepenu, vođenje carinskog skladišta, sprovođenje postupka oduzimanja, smještaja i čuvanja robe i dr.
3. Navede ovlašćenja carinskog službenika u vršenju carinskih poslova	Ovlašćenja carinskog službenika: prikupljanje ličnih i drugih podataka i obavještenja, provjera usklađenosti poslovanja, uvidom u poslovne knjige, evidencije i druge isprave, provjera identiteta lica, pozivanje lica radi prikupljanja obavještenja, davanje upozorenja i izdavanje naređenja, privremeno ograničenje slobode kretanja lica u skladu sa zakonom, pretres lica, pregled robe, praćenje, zaustavljanje, pregled i pretres vozila, ulazak, pregled i pretres poslovnih prostorija, prostora i objekata u skladu sa zakonom, privremeno oduzimanje robe i dokumentacije, upotreba sredstava prinude i drugi poslovi utvrđeni zakonom
4. Objasni postupanje carinskog službenika prema subjektima nadzora i prema licima sa imunitetom	
5. Objasni obavezu nošenja službene odjeće i službene oznake, sprovođenje tehničkog nadzora i korišćenje pomoćne opreme	
6. Objasni način zasnivanja radnog odnosa carinskog službenika	
7. Opiše Etički kodeks carinskih službenika i namještenika	

Ishod 3 – Učenik će biti sposoban da Identifikuje poslove carinske službe u skladu sa propisima i Etičkim kodeksom	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
8. Opiše postupanje u slučaju povrede Etičkog kodeksa	Povrede Etičkog kodeksa: konflikt interesa, primanje poklona i dr.
9. Popuni izjavu i izvještaj u slučaju povrede Etičkog kodeksa, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8. Za kriterijum 9 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Djelokrug rada carinske službe - Radni odnosi u carinskoj službi - Etički kodeks carinskih službenika i namještenika	

Ishod 4 – Učenik će biti sposoban da Sprovede carinski nadzor i kontrolu nad robom koristeći odgovarajuću tehničku opremu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni vrste carinskog nadzora koje se sprovode u cilju osiguranja istovjetnosti robe	Vrste carinskog nadzora: bez kontrole, kontrolom dokumenata, fizičkom provjerom, posredno, vanrednom kontrolom i dr.
2. Objasni posredan i neposredan carinski nadzor	
3. Navede dokumentaciju koja je predmet carinske kontrole	Dokumentacija: prevozna dokumenta, robna dokumenta i carinska dokumenta
4. Opiše način korišćenja tehničke opreme za rad u carinskoj službi	Tehnička oprema: specijalizovani carinski skener, rendgen, buster, videoskop, fibroskop dr.
5. Demonstrira kontrolu dokumentacije, na konkretnom primjeru	
6. Demonstrira pregled robe pomoću rendgena i skenera, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijume 5 i 6 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe, sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Carinski nadzor - Tehnička oprema i pomagala za rad u carinarnici	

Ishod 5 – Učenik će biti sposoban da Sprovede carinski nadzor i kontrolu nad putnicima i prevoznim sredstvima	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni postupak provjere identiteta lica i pretresa lica	
2. Demonstrira postupak provjere identiteta i pretresa lica, na konkretnom primjeru	
3. Objasni postupak provjere prtljaga i ostalih stvari koje putnici nose sa sobom	
4. Demonstrira postupak provjere prtljaga i ostalih stvari koje putnici nose sa sobom na konkretnom primjeru	
5. Objasni postupak kontrole unošenja i iznošenja gotovinskih sredstava plaćanja, na carinskom području	
6. Demonstrira provjeru gotovinskih sredstava plaćanja koristeći odgovarajuću tehničku opremu, na konkretnom primjeru	
7. Objasni postupak carinskog nadzora nad prevoznim sredstvima	
8. Demonstrira pregled prevoznog sredstva pomoću videoskopa i rendgena, na konkretnom primjeru	
9. Popuni zapisnik o izvršenom pregledu, pretresu i rastavljanju prevoznog sredstva, na konkretnom primjeru	
10. Objasni procedure praćenja, zaustavljanja i pretres vozila koja su predmet carinske kontrole	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 3, 5, 7 i 10. Za kriterijume 2, 4, 6, 8 i 9 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Carinski nadzor i kontrola putnika - Carinski nadzor i kontrola robe	

Ishod 6 -Učenik će biti sposoban da Sprovede kontrolu i mjere carinskog nadzora radi otkrivanja visokorizične robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni carinski delikt kao povredu carinskih propisa	
2. Navede vrste carinskih delikata	Vrste: krijumčarenje i carinski prekršaj (carinske utaje i carinske neurednosti)
3. Objasni krijumčarenje kao carinski delikt	
4. Objasni carinske utaje i neurednosti	
5. Navede mjere kontrole sa ciljem sprečavanja carinskih delikata	Mjere kontrole: redovne i vanredne mjere kontrole putničkog transporta, vozila i robnih pošiljki
6. Demonstrira postupak sprovođenja mjera vanredne kontrole sa ciljem sprječavanja carinskih delikata, na konkretnom primjeru	
7. Opiše postupke preuzimanja robe po osnovu prekršajne i krivične odgovornosti	
8. Demonstrira postupak kontrole i preuzimanja sumnjivih pošiljki, na konkretnom primjeru	
9. Objasni postupanje sa robom u slučaju povrede prava intelektualne svojine	
10. Objasni mjere za zaštitu prava intelektualne svojine	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik i uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 i 10. Za kriterijume 6 i 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Carinski delikti - Intelektualna svojina	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Osnove carinskog sistema je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje uvodnih teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz carina i njenog značaja u zaštiti domaće proizvodnje. Prilikom realizacije ovog modula učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad.
- Teorijski dio nastave treba realizovati sa cijelim odjeljenjem. Preporučuje se upotreba internet prezentacija, ilustracija, crteža, i korišćenja elektronskih IT sistema u cilju boljeg razumijevanja teorijskih znanja. Nastava treba da bude aktivna, sa uključivanjem svih učenika.
- Praktični dio nastave treba realizovati na taj način što će se učenici podijeliti u grupe i realizovati praktične vježbe individualno, u parovima ili manjim grupama, ali tako da svaki učenik samostalno uradi vježbu i dobije traženi rezultat uz korišćenje demo verzija CIS, specijalne tehničke opreme i dr.
- Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema iz oblasti carinskog poslovanja, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.
- U cilju uspješnije realizacije nastavnog sadržaja preporučljivo je da se organizuju posjete relevantnim institucijama.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Drašković V.; Drašković M., Carine i carinsko poslovanje, Fakultet za pomorstvo Kotor, 2012.
- Dapčević-Marković Lj., Carine i carinsko poslovanje, Bar, 2011.
- Marković M., Transport, špedicija, carina i osiguranje, Beograd, 2003.
- Propisi koji regulišu oblast uvoza, izvoza, tranzita i carinske službe

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	17
2.	Projektor, projekciono platno	1
3.	Specijalna tehnička oprema: specijalizovani carinski skener, buster, videoskop, fibroskop	po potrebi
4.	Obrasci	po potrebi
5.	Carinska plomba	po potrebi
6.	Carinski pečat	po potrebi
7.	Detektor za provjeru novca	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove prava
- Osnove saobraćaja i transporta
- Poslovna administracija i komunikacija
- Poznavanje robe
- Ekonomija saobraćaja
- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Ekonomsko-saobraćajna geografija
- Poslovi pravnog prometa
- Osnove špedicije
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Upravni postupak
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta
- Marine i jahte
- Poslovna etika
- Lučka koordinacija
- Poslovna kultura
- Privredno pravo

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, pravilnim formulisanjem osnovnih pojmova iz oblasti carina i carinskog poslovanja)
- Komunikacija na stranom jeziku (razumijevanje stručne terminologije i upotrebe pojmova tokom komunikacije sa licima iz inostranstva u obavljanju carinskih poslova)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje logičkog načina razmišljanja i zaključivanja, izražavanje formulama prilikom rješavanja zadataka i praktičnih problema, korišćenja alata i instrumenata tokom realizacije praktičnih vježbi)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskih softvera za korišćenje ZZI, CIS, NCTS, ITMS,ECS)

- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije i saradnje, razvijanje tolerancije i razumijevanja drugačijih stavova)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturoloska svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.12. FINANSIJSKO I SPOLJNOTRGOVINSKO POSLOVANJE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
III	126		18	144	8

Praktična nastava: odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa značajem finansijskog i spoljnotrgovinskog poslovanja. Osposobljavanje za popunjavanje instrumenata platnog prometa u zemlji i inostranstvu. Razvijanje timskog rada, preciznosti, tačnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje javne prihode kao polazni instrument u sistemu finansiranja javnih potreba
2. Identifikuje javne rashode kao novčane izdatke države u cilju zadovoljenja javnih potreba
3. Sagleda značaj budžeta kao osnovnog finansijskog instrumenta države
4. Uoči značaj, ulogu i poslovanje banaka kao značajnih institucija finansijskog i ekonomskog sistema jedne zemlje
5. Izvrši poslove platnog prometa u zemlji i inostranstvu u skladu sa propisima
6. Sagleda važnost spoljnotrgovinskih poslova

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje javne prihode kao polazni instrument u sistemu finansiranja javnih potreba	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni nastanak i vrste finansija	Vrste finansija: javne, monetarne, poslovne i dr.
2. Objasni predmet i značaj nauke o javnim finansijama	Predmet: javni prihodi, javni rashodi, budžet i dr.
3. Navede vrste javnih prihoda	Vrste javnih prihoda: tekući prihodi, prihodi od prodaje imovine, donacije, transferi i dr.
4. Objasni vrste poreza kao najznačajnijeg oblika javnih prihoda	Vrste poreza: direktni porez, indirektni porezi i dr.
5. Navede poreska načela	Načela: izdašnosti, elastičnosti i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Monetarne finansije - Poslovne finansije - Međunarodne finansije - Javne finansije	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje javne rashode kao novčane izdatke države u cilju zadovoljenja javnih potreba	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj javnih rashoda	
2. Objasni načela trošenja javnih sredstava	Načela: opšteg interesa, umerenosti, proporcionalnosti, štednje i dr.
3. Navede vrste javnih rashoda	Vrste: redovni, vanredni, investicioni i dr.
4. Navede strukturu javnih rashoda	Struktura: vojni, rashodi socijalnog osiguranja, rashodi državne uprave i dr.
5. Objasni teorije pokrića javnih rashoda	Teorije: savremena, klasična i dr.
6. Objasni koncepcije o efektima javnih rashoda	Koncepcije: neutralnim javnim rashodima i aktivnim javnim rashodima
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Javne finansije - Vrste javnih rashoda - Struktura javnih rashoda	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Sagleda značaj budžeta kao osnovnog finansijskog instrumenta države	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni budžet kao osnovni instrument finansiranja javnih rashoda	
2. Objasni funkcije i načela budžeta	Funkcije: ekonomska, politička, pravna funkcija i dr. Načela: jedinstva, potpunosti, javnosti i dr.
3. Objasni vrste i sadržaj budžeta	Vrste: finansijski, ekonomski i dr. Sadržaj: tekući, kapitalni, državnih fondova i dr.
4. Objasni budžetski suficit i deficit	
5. Objasni budžetske procedure u cilju sagledavanja njegove važnosti	Procedure: izrada, donošenje, izvršavanje, kontrola i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Budžetska načela - Struktura budžetskih prihoda - Struktura budžetskih rashoda - Značaj budžetske ravnoteže	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Uoči značaj, ulogu i poslovanje banaka kao značajnih institucija finansijskog i ekonomskog sistema jedne zemlje	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ulogu banke, nastanak i razvoj bankarstva	
2. Navede načela bankarskog poslovanja	Načela: likvidnost, efikasnost, rentabilnost i dr.
3. Navodi vrste banaka u bankarskom sistemu	Vrste banaka: centralna, depozitne, investicione i dr.
4. Objasni zadatke i funkcije Centralne banke	Zadaci: monetarni, stabilnost valute i dr. Funkcije: emisija novca, regulisanje ponude novca i dr.
5. Objasni ulogu Centralne banke Crne Gore	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Razvoj bankarstva - Organizacioni oblici banaka - Organizacija rada u banci - Pravni aspekt banke	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da izvrši poslove platnog prometa u zemlji i inostranstvu u skladu sa propisima	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj platnog prometa	
2. Navede vrste platnog prometa	Vrste: neposredni, posredni, unutrašnji, gotovinski i dr.
3. Objasni zakonsku regulativu u platnom prometu	
4. Navede učesnike i nosioce platnog prometa	Učesnici: pravna lica, fizička lica i dr. Nosioci: banke, pošte i dr.
5. Objasni platni promet i instrumente plaćanja u zemlji	Instrumenti plaćanja u zemlji: gotovinsko, bezgotovinsko, ček i dr.
6. Objasni instrumente plaćanja sa inostranstvom	Instrumenti plaćanja sa inostranstvom: doznake, akreditiv, mjenica, međunarodni ček, kreditno pismo i dr.
7. Demonstrira popunjavanje platnih instrumenata u zemlji, na konkretnom primjeru	
8. Demonstrira popunjavanje platnih instrumenata u inostranstvu, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6. Za kriterijume 7 i 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Platni promet u zemlji - Instrumenti plaćanja sa inostranstvom	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Sagleda važnost spoljnotrgovinskih poslova	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ulogu i značaj spoljne trgovine	
2. Navede osnovne principe i subjekte spoljne trgovine	Principi: ekonomski interesi, poslovni i proizvodni standardi, zaštita poslovne tajne i dr. Subjekti: privredni subjekti, društva, banke u zemlji i inostranstvu, predstavništva i dr.
3. Navede vrste spoljnotrgovinskih poslova	Vrste: uvoz, izvoz, barter poslovi, kompenzacioni, lizing i dr.
4. Objasni oblike regulisanja izvoza i uvoza	Oblici: kvote, odobrenja i dr.
5. Navede isprave u spoljnotrgovinskom poslovanju	Isprave: trgovačka faktura, specifikacije, uvjerenje o porijeklu robe i dr.
6. Popuni isprave u spoljnotrgovinskom poslovanju na konkretnom primjeru	
7. obrazloži značaj međunarodnih pravnih propisa koji se odnose na spoljnotrgovinske poslove	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5 i 7. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Spoljnotrgovinsko poslovanje - Međunarodna ekonomija - Međunarodni pravni propisi	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje je koncipiran tako da omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz oblasti finansija i spoljnotrgovinskog poslovanja. Prilikom realizacije modula, učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalnost u radu i timski rad. Prilikom realizacije određenih sadržaja iz ovog modula, učenicima se može dati da sami obrade odgovarajuće teme u vidu seminarskog ili projektnog zadatka. Preporučljivo je da tokom praktičnih vježbi u okviru praktične nastave učenici samostalno ili u timu, rješavaju praktične zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima, uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja ili kritičke opaske. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova. Kako bi se sadržaj ovog modula približio učeniku potrebno je organizovati posjete privrednim društvima i bankama i drugim finansijskim institucijama.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Vojinović M.; Blečić M., Finansijsko poslovanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2018.
- Jovanović-Gavrilović P.; i drugi, Osnovi finansija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2007.
- Lakić S.; Vojinović M.; Stanković-Četković J., Bankarsko poslovanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2016.
- Bogdanović D., Finansijsko poslovanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2005.
- Unković M., Spoljnotrgovinsko i devizno poslovanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2003.
- Milanović M.; Milanović B., Finansijsko poslovanje, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996.
- Propisi koji regulišu oblast finansija.
- Propisi koji regulišu oblast bankarskog poslovanja.
- Propisi koji regulišu oblast spoljnotrgovinskog poslovanja.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Obrasci platnog prometa	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno ili pisano i praktično.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Prelazna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Poslovna administracija i komunikacija
- Ekonomija saobraćaja
- Skladištenje robe
- Ekonomsko-saobraćajna geografija
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Preduzetništvo
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta
- Ekonomika trgovine
- Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti finansijskog i spoljnotrgovinskog poslovanja)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku prilikom obavljanja finansijskih i spoljnotrgovinskih poslova)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju praktičnih zadataka)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom obavljanja finansijskih poslova)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.).
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.13. PREDUZETNIŠTVO

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
III	36	36		72	4

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa značajem preduzetništva, preduzetničkih vještina, tehnikama za pronalaženje biznis ideje, strukturom i načinom izrade biznis plana, oblicima obavljanja privredne djelatnosti i promocijom proizvoda i usluga. Osposobljavanje za kreiranje i pokretanje biznisa. Razvijanje inicijativnosti, kreativnosti, odgovornosti, komunikativnosti i timskog rada.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje značaj preduzetništva, preduzetničkih vještina i pokretanja sopstvenog biznisa
2. Osmisli biznis ideju koristeći razne tehnike i rezultate istraživanja tržišta
3. Sastavi biznis plan na osnovu sprovedenih istraživanja i analiza
4. Identifikuje oblike obavljanja privredne djelatnosti, organizacionu strukturu i postupak registracije privrednih društava
5. Identifikuje faze u postupku zasnivanja radnog odnosa i karakteristike individualnih i kolektivnih prava zaposlenih
6. Pripremi poslovne sastanke i korespondentne akte u vezi sa njegovom organizacijom
7. Promoviše privredno društvo, proizvod ili uslugu

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje značaj preduzetništva, preduzetničkih vještina i pokretanja sopstvenog biznisa	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam preduzetništva	
2. Opiše nastanak i razvoj preduzetništva	
3. Objasni pojam preduzetnika, različite pristupe o teoriji preduzetnika i zablude o njima	Pristupi o teoriji preduzetnika: ekonomski, psihološki, sociološki
4. Popuni upitnik za procjenu preduzetničkih osobina	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 3. Za kriterijum 4, potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Preduzetništvo - Istorija preduzetništva - Preduzetnik	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Osmisli biznis ideju koristeći razne tehnike i rezultate istraživanja tržišta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam ideje	
2. Objasni pojam biznis ideje	
3. Primijeni odgovarajuću tehniku za pronalaženje biznis ideje	Tehnike za pronalaženje biznis ideje: kopiranje postojećih poslova, mapiranje, pretvaranje hobija u potencijalni posao, korišćenje radnog iskustva za pokretanje posla, brainstorming tehnika, inovacije novih proizvoda/usluga
4. Objasni pojam poslovne šanse i pristupe za njeno prepoznavanje	Pristupi: posmatranje promjena i trendova, rješavanje problema, pronalaženje praznina na tržištu, takmičenje/konkurencija
5. Sprovede provjeru odabrane biznis ideje na tržištu koristeći odgovarajuće upitnike	
6. Objasni SWOT analizu i njen značaj	
7. Procijeni biznis ideju na osnovu SWOT analize	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4 i 6. Za kriterijume 3, 5 i 7, potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Ideja - Biznis ideja - Tehnike za pronalaženje biznis ideje - Poslovna šansa - SWOT analiza	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Sastavi biznis plan na osnovu sprovedenih istraživanja i analiza	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni viziju, misiju, poslovne ciljeve i vrste poslovnih strategija	Vrste poslovnih strategija: ofanzivna, defanzivna, strategija imitacije, tradicionalistička
2. Formuliše misiju i viziju za konkretan primjer privrednog društva	
3. Opiše značaj, strukturu i elemente biznis plana	Struktura i elementi biznis plana: naslovna strana, sadržaj biznis plana, rezime, osnovni podaci o preduzetniku, opis biznis ideje odnosno proizvoda/usluge, analiza tržišta prodaje i konkurencije, analiza tržišta nabavke, marketing plan (cijena, lokacija, distribucija, promocija), tehničko-tehnološka analiza, finansijski plan sa vremenskim okvirom realizacije
4. Izradi pojedinačne elemente biznis plana za odabranu biznis ideju	
5. Sastavi biznis plan na osnovu izrađenih pojedinačnih elemenata	
6. Prezentuje biznis plan koristeći pravila za uspješno prezentovanje	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 3. Za kriterijume 2, 4, 5 i 6, potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Misija i vizija privrednog društva - Ciljevi privrednog društva - Poslovna politika privrednog društva - Poslovna strategija privrednog društva - Biznis plan - Prezentacija	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje oblike obavljanja privredne djelatnosti, organizacionu strukturu i postupak registracije privrednih društava	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni organizaciju, njene faktore i organizacionu strukturu privrednog društva	
2. Navede oblike obavljanja privredne djelatnosti i njihove karakteristike	Oblici obavljanja privredne djelatnosti: preduzetnik, ortačko društvo, komanditno društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću, djelovi stranog društva
3. Objasni funkcije u privrednom društvu, način njihovog formiranja i međusobni odnos	Funkcije: primarne (upravljanje, rukovođenje, izvršenje) i sekundarne (proizvodnja, nabavka, prodaja, skladištenje, transport, marketing)
4. Objasni pojam upravljanja (menadžmenta) u privrednom društvu, funkcije menadžera i menadžerske stilove	
5. Objasni naziv i vizuelni identitet privrednog društva	Naziv i vizuelni identitet privrednog društva: ime privrednog društva, logotip, zaštitna boja, tipografija, maskota, grb, slogan
6. Osmisli ime za privredno društvo za konkretan primjer	
7. Kreira logotip i slogan za konkretan primjer privrednog društva ili proizvoda/usluge	
8. Opiše postupak i potrebnu dokumentaciju za registraciju privrednih društava	
9. Popuni formular za registraciju preduzetnika za konkretan primjer	
10. Objasni poslovni kodeks privrednog društva	

Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja

U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5, 8 i 10. Za kriterijume 6, 7 i 9, potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.

Predložene teme

- Vrste privrednih društava
- Naziv i vizuelni identitet privrednog društva
- Registracija privrednog društva
- Poslovni kodeks

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje faze u postupku zasnivanja radnog odnosa i karakteristike individualnih i kolektivnih prava zaposlenih	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam zasnivanja radnog odnosa	
2. Opiše opšte i posebne uslove za zasnivanje radnog odnosa	Opšti uslovi: godine života, zdravstvena sposobnost Posebni uslovi: nivo kvalifikacije, radno iskustvo, stručni ispit i dr.
3. Objasni način zasnivanja radnog odnosa i vrijeme na koje se zasniva radni odnos	Vrijeme na koje se zasniva radni odnos: određeno i neodređeno
4. Sastavi konkurs za prijem u radni odnos za određeno radno mjesto	
5. Sastavi radnu biografiju (CV) za prijem u radni odnos na konkretnom primjeru	
6. Navede vrste prava zaposlenih	Vrste prava zaposlenih: individualna i kolektivna
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3 i 6. Za kriterijume 4 i 5, potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Zasnivanje radnog odnosa - Prava zaposlenih	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Pripremi poslovni sastanak i korespondentne akte u vezi sa njegovom organizacijom	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam, cilj i vrste poslovnih sastanaka	Vrste poslovnih sastanaka: formalni, neformalni, radni, informativni, diskusioni, poslovna druženja, seminari, konferencije
2. Objasni rezervaciju i pripremu mjesta za održavanje poslovnog sastanka, aktivnosti prije održavanja sastanka i sadržaj poziva za učesnike	
3. Sastavi poziv za učesnike sastanka sa dnevnim redom, terminom i mjestom održavanja u odgovarajućoj formi	
4. Opiše potreban materijal i neophodnu opremu za održavanje poslovnog sastanka	
5. Objasni način vođenja i završetka poslovnog sastanka	
6. Sastavi zapisnik o održanom sastanku u odgovarajućoj formi	
7. Navede savjete za uspješno vođenje sastanka	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4, 5 i 7. Za kriterijume 3 i 6, potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Poslovni sastanak - Korespondentni akti u vezi poslovnih sastanaka - Savjeti za uspješno vođenje sastanka	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Promoviše privredno društvo, proizvod ili uslugu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam promocije	
2. Navede oblike oblike promocijnih aktivnosti	Oblici promocijnih aktivnosti: privredna propaganda, lična prodaja, prodajna promocija, odnosi sa javnošću
3. Kreira reklamnu poruku na konkretnom primjeru	
4. Osmisli flajer za konkretan primjer	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 2. Za kriterijume 3 i 4, potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Promocija	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Preduzetništvo je tako koncipiran da omogućava učenicima da stiču teorijska i praktična znanja i vještine iz ove oblasti. Prilikom realizacije ovog modula učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad. Preporučivo je da se nastava iz ovog modula, realizuje u blok časovima sa po dva časa nedjeljno. Učenike bi trebalo poslije realizacije uvodnih sadržaja i pojedinačnih aktivnosti koje su u vezi sa njima, podijeliti na timove (sastavljene od tri do sedam učenika) u kojima će tako raditi do kraja školske godine. Iako će učenici raditi u timu, svako od njih treba da ima pojedinačna zaduženja, na osnovu čega će biti ocjenjivani. Preporučljivo je da svaki tim učenika ima svoj folder u kom će čuvati sve radne listove koje će popunjavati tokom školske godine prilikom izrade određenih praktičnih vježbi. Radni listovi za svaku aktivnost su predviđeni u Priručniku za nastavnike, koji je urađen za ovu namjenu. Prilikom obrade određenih nastavnih sadržaja preporučljivo je podsticati učenike na sprovođenje različitih istraživanja kako bi na taj način došli do relevantnih informacija. Poželjno je da učenici učestvuju na školskim i nacionalnim takmičenjima za najbolji Biznis plan.
- Preporučljivo je da učenici nakon urađenih vježbi, svoje rezultate usmeno prezentuju drugim učenicima, uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju. Prilikom obrade određenih nastavnih sadržaja mogu se na času pozvati lokalni preduzetnici, predstavnici određenih institucija i privrednih društava ili organizovati posjeta istim, kako bi učenici dobili konkretne informacije o određenim oblastima koje se odnose na realizaciju biznis ideja.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Grupa autora, Mladi preduzetnici - Priručnik iz preduzetništva za učenike srednjih stručnih škola, Centar za stručno obrazovanje, 2014.
- Grupa autora, Mladi preduzetnici – Priručnik iz preduzetništva za nastavnike srednjih stručnih škola, Centar za stručno obrazovanje, Podgorica, 2014.
- Lajović D.; i grupa autora, Preduzetništvo u novi milenijum, CID, Podgorica, 2001.
- Lajović D.; i grupa autora, Marketing plan kao preduzetničko sredstvo, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Podgorica, 2009.
- Propisi koji regulišu oblast radnih odnosa.
- Propisi koji regulišu oblast privrednih društava.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	17
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Štampač	1
5.	Skener	1
6.	Kancelarijski materijal i pribor	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno, pisano i praktično.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Poslovna administracija i komunikacija
- Ekonomija saobraćaja
- Osnove špedicije
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta
- Privredno pravo
- Ekonomika trgovine
- Osnove marketinga
- Poslovna etika
- Poslovna kultura
- Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti preduzetništva)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju praktičnih zadataka)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za obradu i uređivanje teksta i tabela, čuvanje dokumenata u elektronskom obliku)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom realizacije određenih praktičnih zadataka iz ove oblasti)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.14. UPRAVNI POSTUPAK

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
III	72		36	108	6

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika

2. Cilj modula:

- Sticanje znanja o osnovnim institutima i toku vođenja upravnog postupka u cilju ostvarivanja zaštite prava i pravnih interesa fizičkih lica, pravnih lica ili drugih stranaka, kao i zaštite javnog interesa. Osposobljavanje za izradu raznih vrsta podnesaka i zapisnika. Razvijanje preciznosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje osnovne institute i načela upravnog postupka
2. Ocijeni važnost utvrđivanja nadležnosti i značaj saradnje i pomoći u upravnom postupku
3. Identifikuje učesnike u upravnom postupku, njihov procesni položaj i ulogu
4. Sastavi podneske i druge vrste akata u upravnom postupku odgovarajućoj formi
5. Ocijeni značaj određivanja rokova, povraćaja u predašnje stanje i troškova u upravnom postupku
6. Identifikuje faze, predmet dokazivanja i dokazna sredstva u upravnom postupku
7. Identifikuje vrste rješenja i pravne lijekove u upravnom postupku

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne institute i načela upravnog postupka	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede značaj i vrste upravnog postupka	Vrste upravnog postupka: opšti i posebni
2. Objasni osnovne institute upravnog postupka	Osnovni instituti upravnog postupka: upravna stvar i upravne aktivnosti (upravni akt, upravni ugovor, usluge od opšteg interesa, druge upravne aktivnosti- upravna radnja i izdavanje uvjerenja i drugih javnih isprava)
3. Popuni obrazac uvjerenja o činjenicama iz službene evidencije, na konkretnom primjeru	
4. Objasni značaj i vrste načela u upravnom postupku	Vrste načela: načelo zakonitosti i opravdanih očekivanja stranaka, načelo srazmjernosti, pravo stranke na pravnu zaštitu, načelo aktivne pomoći stranci, načelo upotrebe jezika i pisma u upravnom postupku, načelo ekonomičnosti i efikasnosti upravnog postupka, načelo utvrđivanja istine, načelo samostalnosti i slobodne ocjene dokaza, načelo pribavljanja podataka po službenoj dužnosti, pravo stranke na izjašnjavanje i pravo stranke na razgledanje spisa
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2 i 4. Za kriterijum 3 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Upravni postupak - Instituti upravnog postupka - Načela u upravnom postupku	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni važnost utvrđivanja nadležnosti i značaj saradnje i pomoći u upravnom postupku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj nadležnosti u upravnom postupku	
2. Objasni vrste nadležnosti u upravnom postupku	Vrste nadležnosti: stvarna, mjesna, funkcionalna i nadležnost u hitnim upravnim stvarima
3. Opiše sukob nadležnosti i postupak rješavanja sukoba nadležnosti između javnopravnih organa	
4. Objasni sprovođenje upravnih aktivnosti na jednom mjestu kao oblik saradnje javnopravnih organa	
5. Objasni značaj pravne pomoći i međunarodne pravne pomoći u upravnom postupku	
6. Sastavi zamolnicu, na konkretnom primjeru	
7. Objasni pojam ovlašćenog službenog lica u upravnom postupku	
8. Navede razloge za izuzeće službenog lica iz postupka	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5, 7 i 8. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Nadležnost za vođenje upravnog postupka - Saradnja i pomoć u upravnom postupku	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje učesnike u upravnom postupku, njihov procesni položaj i ulogu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede učesnike u upravnom postupku	Učesnici u upravnom postupku: javnopravni organ, stranka i drugi učesnici (zakonski zastupnik, privremeni zastupnik, punomoćnik, zajednički predstavnik i stručni pomagač)
2. Objasni status javnopravnog organa u upravnom postupku	
3. Opiše vrste stranaka u upravnom postupku, stranačku sposobnost, procesnu sposobnost i stranačku legitimaciju	Vrste stranaka: aktivna, pasivna i zainteresovano lice
4. Sastavi potvrdu o prijemu zahtjeva, na konkretnom primjeru	
5. Navede vrste zastupnika u upravnom postupku	Vrste zastupnika: zakonski zastupnik, punomoćnik, privremeni zastupnik, zajednički predstavnik i stručni pomagač
6. Popuni punomoćje za preduzimanje pojedinih radnji u upravnom postupku u odgovarajućoj formi	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, i 5. Za kriterijume 4 i 6 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Učesnici u upravnom postupku - Javnopravni organi - Stranka u upravnom postupku - Zastupnici stranaka	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Sastavi podneske i druge vrste akata u upravnom postupku u odgovarajućoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede oblike komunikacije između javnopravnog organa i stranke u upravnom postupku	Oblici komunikacije između javnopravnog organa i stranke: podnesci, zapisnik, razgledanje spisa i obavještanje o toku upravnog postupka pozivanje, dostavljanje i dr.
2. Navede sadržaj podneska i vrste podnesaka u upravnom postupku	Vrste podnesaka: zahtjev, predlog, molba, žalba, prijava, predstavka i prigovor
3. Sastavi podnesak u upravnom postupku u odgovarajućoj formi	
4. Objasni sadržinu zapisnika i način vođenja zapisnika	
5. Popuni zapisnik o važnim radnjama u toku postupka, na konkretnom primjeru	
6. Objasni pravo stranke na razgledanje spisa i obavještanje o toku postupka	
7. Objasni pozivanje kao oblik komunikacije javnopravnih organa i stranaka u upravnom postupku	
8. Popuni poziv za stranku, na konkretnom primjeru	
9. Navede vrste dostavljanja pisama u upravnom postupku	Vrste dostavljanja pisama: lično dostavljanje, posredno dostavljanje, dostavljanje elektronskim putem, javno obavještanje i dostavljanje putem poštanskog operatora
10. Popuni dostavnicu u upravnom postupku na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	

U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4, 6, 7 i 9. Za kriterijume 3, 5, 8 i 10 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.

Predložene teme

- Podnesci
- Zapisnik
- Razgledanje spisa i obavještanje o toku postupka
- Pozivanje
- Dostavljanje

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni značaj određivanja rokova, povraćaja u pređašnje stanje i troškova u upravnom postupku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni određivanje i produženje rokova u upravnom postupku	
2. Opiše način računanja rokova u upravnom postupku	
3. Objasni povraćaj u pređašnje stanje u upravnom postupku	
4. Popuni predlog za povraćaj u pređašnje stanje, na konkretnom primjeru	
5. Objasni troškove javnopravnih organa i stranaka u upravnom postupku	
6. Objasni naknade troškova i nagrade drugim učesnicima u upravnom postupku	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 5 i 6. Za kriterijum 4 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Rokovi i računanje rokova - Povraćaj u pređašnje stanje - Troškovi u upravnom postupku	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje faze, predmet dokazivanja i dokazna sredstva u upravnom postupku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni faze redovnog toka upravnog postupka	
2. Navede načine pokretanja upravnog postupka	Način pokretanja upravnog postupka: po zahtjevu stranke i po službenoj dužnosti
3. Sastavi zahtjev za pokretanje upravnog postupka, na konkretnom primjeru	
4. Objasni izmjenu i odustanak od zahtjeva u upravnom postupku	
5. Objasni poravnanje u upravnom postupku	
6. Objasni prethodno pitanje u upravnom postupku	
7. Objasni ispitni postupak u upravnom postupku	
8. Objasni dokazivanje i dokazna sredstva u upravnom postupku	Dokazna sredstva: isprave, iskazi svjedoka, izjava stranaka, nalazi i mišljenja vještaka, tumača i uviđaj
9. Sastavi nacrt javne isprave kao dokaznog sredstva, na konkretnom primjeru	
10. Objasni izjašnjavanje stranke o rezultatima ispitnog postupka	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8 i 10. Za kriterijume 3 i 9 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Pokretanje upravnog postupka - Postupak do donošenja rješenja (ispitni postupak) - Usmena rasprava - Prethodno pitanje - Dokazivanje i dokazna sredstva	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje vrste rješenja i pravne lijekove u upravnom postupku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni sadržaj rješenja u upravnom postupku	
2. Navede vrste rješenja u upravnom postupku	Vrste rješenja: pisana, usmena, rješenja sa skraćenim obrazloženjem, rješenja u obliku zabilješke na spisu, djelimična, dopunska, privremena i dr.
3. Sastavi nacrt rješenja na konkretnom primjeru	
4. Navodi pravne lijekove u upravnom postupku	Pravni lijekovi: žalba, ponavljanje postupka i prigovor
5. Objasni sadržinu i dejstva žalbe u upravnom postupku	
6. Popuni obrazac žalbe izjavljene na prvostepeno rješenje u upravnom postupku, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4 i 5. Za kriterijume 3 i 6 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Rješenje - Pravni lijekovi	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Upravni postupak je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Prilikom realizacije ovog modula učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad. Preporučljivo je da tokom praktičnih vježbi u okviru praktične nastave učenici samostalno ili u timu, rješavaju praktične zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima, uz pravno obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste pravnu terminologiju. Simulacije upravnog postupka su takođe jedan od načina da se pokaže poznavanje nastavne materije.
- Realizacija pojedinih nastavnih sadržaja omogućava individualni rad koji se može manifestovati kroz obradu odgovarajuće teme u vidu seminarskog rada. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog pravnog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Blažić D; Vujović L, Pravni postupci, Udžbenik za III i IV razred srednje stručne škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2016.
- Blažić D.; Vujović L, Pravni postupci, Priručnik za praktičnu nastavu za III i IV razred srednje stručne škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2016.
- Lilić S.; Popović S., Osnovi pravnih postupaka - upravni postupak za II i III razred pravne i birotehničke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2006.
- Blažić O., Osnove upravnog postupka Crne Gore, Fakultet za državne i evropske studije, Podgorica, 2015.
- Ivanović S., Novi Zakon o upravnom postupku - Komentar, Vrhovni sud Crne Gore, Podgorica, 2015.
- Propisi koji regulišu oblast upravnog postupka

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	17
2.	Štampač	1
3.	Projektor	1
4.	Projekciono platno	1
5.	Obrasci	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.

- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno, pisano i praktično.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u torn klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove prava
- Poslovna administracija i komunikacija
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti upravnog postupka)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku u vidu razumijevanja pojmova iz oblasti upravnog postupka)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanja)
- Digitalna kompetencija (korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija radi pretrage, prikupljanja i upotrebe podataka i propisa)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na istrajnost i upornost u učenju samostalno i u timu, razvijanje diskusije u cilju nadograđivanja stečenog znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova i podsticanje odgovornosti)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturoloska svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.15. ŠPEDITERSKO I AGENCIJSKO POSLOVANJE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
IV	66		66	132	7

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika

2. Cilj modula:

- Sticanje znanja o pomorskoj špediciji, osnovama transportnog osiguranja i agencijskom poslovanju u transportu. Osposobljavanje za pripremu i popunjavanje dokumentacije u špediterskom i agencijskom poslovanju. Razvijanje timskog rada, tačnosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Pripremi dokumentaciju za instradaciju robe u pomorskoj špediciji
2. Pripremi dokumentaciju koja se koristi u poslovanju pomorskog brodarstva
3. Identifikuje značaj i predmet osiguranja sa ciljem zaštite od rizika u transportu
4. Identifikuje dokumentaciju koja se koristi u transportnom osiguranju
5. Identifikuje radnje u vezi sa zastupanjem osiguranika u slučaju nastanka štete u transportu
6. Uoči značaj agencijskog poslovanja i vrste agenata u transportu
7. Identifikuje prava, dužnosti i odgovornost agenta i način njihovog udruživanja
8. Pripremi dokumentaciju koja se koristi u agencijskom poslovanju u transportu

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Pripremi dokumentaciju za instradaciju robe u pomorskoj špediciji	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede značaj i ulogu pomorske špedicije	
2. Objasni poslove špeditera u pomorskom transportu	Poslovi: doziv robe, zaključivanje ugovora, otprema i doprema robe, poslovi ukrcaja, iskrcaja, prekrcaja brodova, zastupanje u slučaju havarije, izdavanje garantnih pisama i dr.
3. Objasni subjekte koji učestvuju u pomorskoj špediciji	Subjekti: brodovlasnik, brodar, naručilac prevoza, krcatelj, agent i dr.
4. Objasni poslove podšpeditera i međušpeditera u pomorskoj špediciji	
5. Sastavi doziv robe, na konkretnom primjeru	
6. Popuni garantno pismo, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijume 5 i 6 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Pomorska špedicija - Instradacija	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Pripremi dokumentaciju koja se koristi u poslovanju pomorskog brodarstva	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede dokumentaciju koja se koristi u poslovanju pomorskog brodarstva	Dokumentacija: teretnica/konosman, zaključnica, pismo spremnosti, vremenska tablica, nalog ukrcaja, oficirska potvrda, stojnice, prekostojnice, nalog za iskrcaj, faktura, založnica i dr.
2. Navede vrste teretnice/konosmana	Vrste: na ime, po naredbi, na donosioca, čista, nečista, direktna, primljeno na ukrcaj i dr.
3. Objasni triptih dokumenta koja se koriste u poslovanju pomorskog brodarstva	Triptih dokumenta: potvrda rezervacije, nalog za ukrcaj i oficirska potvrda
4. Objasni FIATA dokumenta u pomorskom brodarstvu	FIATA dokumenta: špediterska transportna potvrda i špediterska skladišna potvrda
5. Objasni vrste ugovora o prevozu stvari brodom	Vrste ugovora: brodski ugovor na vrijeme, brodski ugovor na putovanje, ugovor o zakupu broda i vozarski ugovor
6. Pripremi podatke za ugovor o prevozu stvari brodom, na konkretnom primjeru	
7. Popuni FIATA dokumenta, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijume 6 i 7 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Dokumentacija koja se koristi u pomorskoj špediciji	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje značaj i predmet osiguranja sa ciljem zaštite od rizika u transportu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj i istorijski razvoj osiguranja u transportu	
2. Navede subjekte osiguranja u transportu	Subjekti osiguranja: ugovarač osiguranja, osiguravač i osiguranik
3. Objasni elemente i načela ugovora o osiguranju u transportu	Elementi: predmet, rizik, suma osiguranja, franšiza i dr. Načela: obeštećenja, maksimalno dobre vjere i dr.
4. Objasni predmet osiguranja u transportu	Predmet: kargo, kasko i odgovornost
5. Objasni rizike osiguranja u transportu	Rizici: osnovni, dopunski, šteta usljed mana ili prirodnog svojstva robe i ratni i politički
6. Objasni saosiguranje i reosiguranje u cilju raspodjele rizika i zaštite osiguravajućeg društva	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Transportno osiguranje	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje dokumentaciju koja se koristi u transportnom osiguranju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede dokumentaciju koja se koristi u transportnom osiguranju	Dokumentacija: ugovor o osiguranju, polisa osiguranja, list pokrića, potvrda o zaključenom osiguranju, slip i cover note i dr.
2. Navede elemente polise osiguranja u transportu	Elementi: predmet, rizik, suma osiguranja, franšiza, premija osiguranja i dr.
3. Navede vrste polise osiguranja u transportu	Vrste polise: generalna i pojedinačna
4. Provjeri podatke iz ugovora o osiguranju u transportu, na konkretnom primjeru	
5. Objasni ulogu i značaj lista pokrića u transportu	
6. Objasni ulogu i značaj potvrde o zaključenom osiguranju u transportu	
7. Objasni ulogu i značaj slip i cover note dokumenata	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 5, 6, 7. Za kriterijum 4 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Dokumentacija u transportnom osiguranju	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje radnje u vezi sa zastupanjem osiguranika u slučaju nastanka štete u transportu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše vrste šteta u transportu	Šteta: stvarni potpuni gubitak, izvedeni potpuni gubitak, zajednička (generalna) havarija i zasebna (partikularna) havarija i dr.
2. Uporedi stvarni i izvedeni potpuni gubitak, na konkretnom primjeru	
3. Uporedi zajedničku (generalnu) i zasebnu (partikularnu) havariju, na konkretnom primjeru	
4. Objasni postupak podnošenja odštetnog zahtjeva	
5. Demonstrira postupak prijave i konstatacije štete, na konkretnom primjeru	
6. Provjeri obračun naknade za nastalu štetu, na konkretnom primjeru	
7. Objasni proceduru zastupanja nalagodavca u slučaju generalne havarije	Procedura: način obavješćavanja, dokumentacija, bankovna garancija i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5 i 7. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Štete u transportu	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Uoči značaj agencijskog poslovanja i vrste agenata u transportu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ekonomsku potrebu za agentom u transportu	
2. Objasni vrste agenta u pojedinim vidovima transporta	Vrste agenta: agent zastupnik, agent posrednik, agent tereta i agent osiguranja
3. Navede vrste agenta prema nalagodavcu	Vrste agenta prema nalagodavcu: agent vozara, agent osobe zainteresovane za teret i agent osobe zainteresovane za transportno osiguranje
4. Navede vrste agenta prema imenovanju u pomorskom transportu	Vrste agenta prema imenovanju: agent kojeg imenuje brodar, agent kojeg imenuje druga osoba koju je brodar ovlastio za to imenovanje, agent kojeg imenuje zapovjednik broda, agent kojeg imenuje brodarev saugovarač i agent kojeg imenuje osiguravač ili reosiguravač
5. Navede vrste agenta prema širini ovlašćenja u pomorskom transportu	Vrste agenta prema širini ovlašćenja: opšti (generalni) agent, posebni (specijalni) agent, povremeni i stalni agent, agent sa ograničenim ovlašćenjima, agent sa neograničenim ovlašćenjima i agent prema teritorijalnom ovlašćenju
6. Navede vrste poslova koje obavlja agent u pomorskom transportu	Vrste poslova: prihvata i otprema broda, zastupanje pred državnim organima, poslovi pomaganja, chartering, booking, jahting, kupoprodaja brodova i dr
7. Objasni poslove agenta u linijskoj i slobodnoj plovidbi	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Vrste agenata	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje prava, dužnosti i odgovornost agenta i način njihovog udruživanja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede prava agenta u agencijskim poslovima u transportu	Prava agenta: provizija, nagrada, naknada troškova, privilegija, retencija i zaloga
2. Navede dužnosti agenta u agencijskim poslovima u transportu	Dužnosti agenta: postupanje po nalogu principala, podnošenje računa, obavještanje, postupanje sa pažnjom dobrog domaćina, lično obavljanje posla, isticanje svojstva agenta i dužnost čuvanja poslovne tajne
3. Obrazloži odgovornost agenta u agencijskim poslovima u transportu	
4. Navede vrste odgovornosti agenta	Vrste odgovornosti: ugovorna, vanugovorna, prema nalagodavcu, prema trećim licima i dr.
5. Objasni način i značaj osiguranja agentove odgovornosti	
6. Objasni način osnivanja pomorske agencije	
7. Objasni način i značaj udruživanja agenata	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Prava, dužnosti i odgovornost agenta - Udruživanje agenata	

Ishod 8 - Učenik će biti sposoban da Pripremi dokumentaciju koja se koristi u agencijskom poslovanju u transportu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše dokumentaciju koja se koristi u agencijskom poslovanju u transportu	Dokumentacija: ugovor o agenturi, dozvola za slobodan saobraćaj sa obalom, spisak troškova, konstatacija o činjeničnom stanju, vremenska tablica, manifest tereta, lični manifest, odlazeći manifest, cargo booking note, triptih dokumenta, „bez zapreke“, dispozicije sa kontejnerima i dr.
2. Navede bitne karakteristike ugovora o agenturi u transportu	Bitne karakteristike: ugovor od posebnog povjerenja, ugovor fiducijarnog karaktera, ugovor trgovačkog prava, ugovor pomorskog prava, ugovor građanskog prava i dr.
3. Popuni Cargo booking note za rezervaciju slobodnog broskog prostora, na konkretnom primjeru	
4. Prikaže Konstataciju o činjeničnom stanju robe, na konkretnom primjeru	
5. Pripremi Odlazeći manifest broda, na konkretnom primjeru	
6. Pripremi vremensku tablicu broda, na konkretnom primjeru	
7. Popuni dispoziciju za prijem, otpremu, pražnjenje i punjenje kontejnera, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 2. Za kriterijume od 3 do 7 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Dokumentacija u agencijskom poslovanju u transportu	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Špeditersko i agencijsko poslovanje je tako definisan da omogući učenicima da stiču teorijska i praktična znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u toku realizacije nastavnog sadržaja koriste aktivne metode učenja i da se učenici podstiču na samostalan i timski rad, kao i da se koriste standardi i pravila iz ove oblasti.
- Preporučljivo je da tokom vježbi u okviru praktičnih vježbi učenici samostalno ili u timu, izvršavaju određene zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima i nastavniku.
- Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema iz oblasti špedicije, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.
- U cilju uspješnije realizacije nastavnog sadržaja preporučljivo je da se organizuju posjete relevantnim institucijama ili špediterskim, osiguravajućim i agencijskim privrednim društvima.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Ivošević B.; Orlandić, R., Pomorsko- agencijsko poslovanje, Fakultet za mediteranske poslovne studije, Tivat, 2011.
- Ivošević B., Transportno osiguranje, Saobraćajni fakultet, Beograd, 2009.
- Perović D., Međunarodna špedicija, Fakultet za pomorstvo Kotor, Kotor, 2003.
- Marković M., Transport, špedicija, carine i osiguranje, BPŠ-Univerzitet za poslovne studije, Beograd, 2003.
- Marović B., Osiguranje i špedicija, Stylos, Novi Sad, 2001.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Štampač	1
5.	Obrasci	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.

- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu. Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove prava
- Osnove saobraćaja i transporta
- Poslovna administracija i komunikacija
- Poznavanje robe
- Ekonomija saobraćaja
- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Ekonomsko-saobraćajna geografija
- Poslovi pravnog prometa
- Osnove carinskog sistema
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Osnove špedicije
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta
- Poslovna etika
- Poslovna kultura

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku pravilnim formulisanjem osnovnih pojmova iz oblasti pomorske špedicije, izražavanjem argumenata i kritičkog mišljenja)
- Komunikacija na stranom jeziku (razumijevanje stručne terminologije, upotrebe pojmova tokom istraživanja na internetu iz oblasti špediterskog poslovanja)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje logičkog načina razmišljanja i zaključivanja, izražavanje formulama prilikom rješavanja zadataka i praktičnih problema, korišćenja alata i instrumenata tokom realizacije praktičnih vježbi)
- Digitalna kompetencija (korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija radi pretrage, prikupljanja i upotrebe podataka)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na istrajnost i upornost u učenju samostalno i u timu, razvijanje diskusije, izrada domaćih zadataka i istraživanje u cilju nadograđivanja stečenog znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije i saradnje, razvijanje tolerancije i razumijevanja drugačijih stavova)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja i kreativnosti prilikom obavljanja određenih praktičnih vježbi)

3.2.16. CARINSKI POSTUPAK

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
IV	66		66	132	7

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika

2. Cilj modula:

- Sticanje znanja o ovlaštenjima organa nadležnih za carinjenje robe i pravima i obavezama lica koja učestvuju u carinskom postupku. Osposobljavanje za popunjavanje i sastavljanje dokumentacije koja se koristi prilikom sprovođenja carinskog postupka i izračunavanje carinskog duga i dodatnih dažbina. Razvijanje ažurnosti i odgovornosti, kritičkog mišljenja i pozitivnog odnosa prema struci.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje osnovne karakteristike i način pokretanja carinskog postupka
2. Primijeni carinsku tarifu za robu u skladu sa procedurom
3. Sprovede carinski postupak sa robom u skladu sa procedurom
4. Sprovede druge oblike carinski dozvoljenog postupanja sa robom u skladu sa procedurom
5. Izvrši obračun carinskog duga u zavisnosti od vrste carinskog postupka
6. Unese podatke o robi u carinski informacijski sistem-CIS i druge operativne sisteme
7. Identifikuje carinski rizik kroz aplikaciju RUR
8. Vodi evidenciju o utvrđenim prekršajima u carinskom postupku

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne karakteristike i način pokretanja carinskog postupka	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj dozvoljenog postupanja sa robom ili upotrebu robe	
2. Objasni značaj i načela carinskog postupka	
3. Navede vrste carinskog postupka	Vrste carinskog postupka: uvoz, izvoz, tranzit, postupci sa odlaganjem i postupci sa ekonomskim dejstvom, pojednostavljeni postupak, postupak carinskog skladištenja, kućno carinjenje, povlašćeni postupci i dr.
4. Navede faze carinskog postupka	Faze carinskog postupka: prijavljivanje robe, predaja robe, smještaj i dr.
5. Opiše dokumentaciju koja prati robu kroz različite carinske postupke	Dokumentacija: JCI (Jedinstvena carinska isprava), carinska deklaracija, trgovačka faktura, sertifikat o kvalitetu, obrasci uvjerenja o porijeklu robe, zapisnik o uzimanju uzorka, zahtjev za otvaranje ili korišćenje carinskog skladišta, zahtjev za postupak aktivnog oplemenjivanja, zahtjev za postupak prerade pod carinskim nadzorom, TIR, ATA i dr.
6. Objasni JCI (Jedinstvenu carinsku isprava) kao osnovni dokument u carinskom postupku	
7. Navede načine podnošenja JCI	Načini: usmeno, u pisanoj formi i elektronsko podnošenje
8. Popuni JCI u pisanoj formi, na konkretnom primjeru	
9. Objasni porijeklo robe, kao osnov za dozvoljeno postupanje sa robom ili upotrebu robe	
10. Utvrdi porijeklo robe na osnovu Uvjerenja o porijeklu robe, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 9. Za kriterijume 8 i 10 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Dozvoljeno postupanje sa robom	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Primijeni carinsku tarifu za robu u skladu sa procedurom	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni carinsku tarifu kao osnov carinskog sistema države	Kriterijumi: prema pravcu kretanja robe, načinu obračuna, načinu propisivanja, funkciji i dr.
2. Navede carinske tarife prema odgovarajućim kriterijumima	
3. Navede osnovna pravila za svrstavanje robe u carinsku tarifu	
4. Odredi tarifni stav za robu, na konkretnom primjeru	
5. Demonstrira upotrebu elektronske carinske tarife, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 3. Za kriterijume 4 i 5 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Carinska tarifa	

Ishod 3 – Učenik će biti sposoban da Sprovede carinski postupak sa robom u skladu sa procedurom	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni postupak uvoza, izvoza, tranzita i privremenog uvoza i izvoza robe	
2. Objasni postupak carinskog skladištenja i aktivnog i pasivnog oplemenjivanja robe	
3. Izvrši kontrolu robe i dokumentacije u zavisnosti od vrste carinskog postupka, na konkretnom primjeru	Kontrola robe: uzimanje uzoraka, brojanje, vaganje i dr. Kontrola dokumentacije: JCI, carinska deklaracija, faktura, prevozna dokumenta, sertifikati i dozvole za robu, uvjerenje o porijeklu robe, ATA karnet, TIR karnet i dr.
4. Popuni zapisnik o uzimanju uzoraka robe, brojanju robe, vaganju robe, na konkretnom primjeru	
5. Popuni ATA karnet, na konkretnom primjeru	
6. Popuni TIR karnet, na konkretnom primjeru	
7. Popuni zahtjev za korišćenje carinskog skladišta i zbirnu prijavu, na konkretnom primjeru	
8. Popuni zahtjev za aktivno ili pasivno oplemenjivanje robe, na konkretnom primjeru	
9. Popuni zahtjev za preradu robe, na konkretnom primjeru	
10. Objasni kućno carinjenje, kao pojednostavljeni carinski postupak	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2 i 10. Za kriterijume od 3 do 9 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Carinski postupak	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Sprovede druge oblike carinski dozvoljenog postupanja sa robom u skladu sa procedurom	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni slobodne zone i slobodna skladišta	
2. Objasni smještaj robe, postupanje sa robom i iznošenje robe iz slobodne zone ili slobodnog skladišta	
3. Opiše slobodne carinske prodavnice	.
4. Objasni postupak ponovnog izvoza, uništenja i ustupanje robe u korist države	
5. Navede dokumentaciju koja se koristi u slobodnim carinskim zonama i slobodnim skladištima	Dokumentacija: zahtjev za odobravanje oblika i sadržaja evidencije o stranoj robi, zahtjev za odobravanje oblika i sadržaja evidencije o domaćoj robi i dr.
6. Popuni dokumentaciju koja se koristi u slobodnim carinskim zonama i slobodnim skladištima	
7. Navede slobodne carinske zone u svijetu i kod nas, u cilju uočavanja prednosti i nedostataka	
8. Objasni Slobodnu zonu Luke Bar, kao dio carinskog sistema	
9. Objasni "Opšta pravila" kao sistem normi koja se koriste u eksploataciji Slobodne zone Luke Bar	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 i 9. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Slobodne carinske zone - Slobodna carinska skladišta	

Ishod 5- Učenik će biti sposoban da izvrši obračun carinskog duga u zavisnosti od vrste carinskog postupka	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni carinsku vrijednost i metode utvrđivanja carinske vrijednosti robe	Metode: na osnovu transakcijske vrijednosti, na osnovu transakcijske vrijednosti za istovjetnu robu, na osnovu raspoloživih podataka i dr.
2. Objasni carinsku osnovicu i njene elemente , kao osnov za obračun carinskog duga	Elementi: fakturna vrijednost, troškovi logistike, troškovi osiguranja i dr.
3. Navede elemente carinskog duga	Elementi: carina, akciza, pdv i dr.
4. Objasni akcizu kao element carinskog duga	
5. Objasni akciznog obveznika	
6. Objasni vrste akcizne robe i aktivnosti u vezi sa akciznim markicama	Vrste akcizne robe: alkohol, duvan, kafa, gorivo i dr. Aktivnosti: izdavanje, čuvanje i razduživanje akciznih markica
7. Obračuna dodatne dažbine, akcizu i pdv, na konkretnom primjeru	
8. Navede faze naplate carinskog duga	Faze: obezbjeđenje za naplatu, nastanak carinskog duga, obračun carinskog duga i naplata carinskog duga
9. Izračuna carinski dug, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 8. Za kriterijume 7 i 9 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Carinski dug - Akciza	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Unese podatke o robi u carinski informacijski sistem (CIS) i druge operative sisteme	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede značaj informacijskih sistema koji se primjenjuju u carinskom postupku	
2. Navede podatke o robi koji se unose u carinski informacijski sistem (CIS)	
3. Objasni značaj SEED sistema i njegovih modula za sistemsku elektronsku razmjenu podataka o robi	
4. Navede module SEED sistema za razmjenu podataka	Moduli: obračun carinskih dažbina (OCD), ATA kartet, prijave prenosa fizički prenosivih sredstava, povraćaj PDV-a u putničkom saobraćaju i dr.
5. Objasni značaj finansijskog modula (FM) u carinskom informacijskom sistemu	
6. Sprovede postupak praćenja i kontrole uplate carinskog duga u finansijskom modulu (FM), na konkretnom primjeru	
7. Unese podatke za naplatu novčanih kazni u registru i prekršajnoj evidenciji, na konkretnom primjeru	
8. Objasni informacione sisteme iz oblasti carina za područje Evropske Unije	Informacioni sistemi: NCTS, ITMS, ECS, ICS
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1, 2, 3, 4, 5 i 8. Za kriterijume 6 i 7 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Carinski informacijski sistem CIS - NCTS, ECS, SEED	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje carinski rizik kroz aplikaciju RUR	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni rizik u carinskom postupku	
2. Navede vrste rizika u carinskom području	Vrste rizika: sprječavanje pravilne primjene mjera, ugrožavanje finansijskih interesa, prijetnja bezbjednosti, ugrožavanje zdravlja i dr.
3. Navede ulogu i značaj registra upravljanja rizikom RUR	
4. Navede faze utvrđivanja carinskog rizika u aplikaciji RUR	Faze: identifikovanje, procjena i kontrola mogućih rizika
5. Demonstrira upotrebu aplikacije RUR, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijum 5 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Rizik u carinskom postupku - Aplikacija RUR	

Ishod 8 - Učenik će biti sposoban da Vodi evidenciju o utvrđenim nepravilnostima u carinskom postupku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede značaj vođenja prekršajne evidencije u cilju sprječavanja nedozvoljenih carinskih postupaka	
2. Navede dokumentaciju koja je neophodna za vođenje prekršajne evidencije	Dokumentacija: zapisnik o carinskom prekršaju, prekršajni nalog, zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka, zapisnik o oduzetoj robi i dr.
3. Navede zaštitne mjere koje se sprovode u cilju pravilne primjene carinskih propisa	Zaštitne mjere: suzbijanje ilegalnog prometa opojnih droga, suzbijanje ilegalnog prometa ubojnih sredstava i opasnih materija, krijumčarenje plemenitih metala i dragog kamenja, suzbijanje ilegalnog iznošenja kulturnih i prirodnih dobara i dr.
4. Navede kaznene odredbe za carinske prekršaje u registru novčanih kazni RNK	
5. Popuni zapisnik o carinskom prekršaju, na konkretnom primjeru	
6. Izvrši unos podataka u prekršajnoj evidenciji PE, na konkretnom primjeru	.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijume 5 i 6 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Prekršajna evidencija - Zaštitne mjere carine	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Carinski postupak je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Prilikom realizacije ovog modula učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad.
- Teorijski dio nastave treba realizovati sa cijelim odjeljenjem. Preporučuje se upotreba internet prezentacija, ilustracija, crteža, i korišćenja elektronskih IT sistema u cilju boljeg razumijevanja teorijskih znanja. Nastava treba da bude aktivna, sa uključivanjem svih učenika.
- Praktični dio nastave treba realizovati na taj način što će se učenici podijeliti u grupe i realizovati praktične vježbe individualno, u parovima ili manjim grupama, ali tako da svaki učenik samostalno uradi vježbu i dobije traženi rezultat.
- Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema iz oblasti carinskog poslovanja, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.
- U cilju uspješnije realizacije nastavnog sadržaja preporučljivo je da se organizuju posjete relevantnim institucijama.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Drašković V.; Drašković M., Carine i carinsko poslovanje, Fakultet za pomorstvo Kotor, 2012.
- Dapčević-Marković Lj., Carine i carinsko poslovanje, Bar, 2011.
- Marković M., Transport, špedicija, carina i osiguranje, Beograd, 2003.
- Propisi koji regulišu oblast carinskog postupka.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	CIS demo verzija	po potrebi
2.	Aplikacije TARICG, RUR, SEED	po potrebi
3.	Računar	17
4.	Projektor	1
5.	Projekciono platno	1
6.	Dokumenta (JCI, zahtjev za aktivno i pasivno oplemenjivanje i dr.)	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove prava
- Osnove saobraćaja i transporta
- Poslovna administracija i komunikacija
- Poznavanje robe
- Ekonomija saobraćaja
- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Ekonomsko-saobraćajna geografija
- Poslovi pravnog prometa
- Osnove špedicije
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Upravni postupak
- Osnove carinskog sistema
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta
- Poslovna etika
- Poslovna kultura

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, pravilnim formulisanjem osnovnih pojmova iz oblasti carina i carinskog poslovanja)
- Komunikacija na stranom jeziku (razumijevanje stručne terminologije i upotrebe pojmova tokom komunikacije sa licima iz inostranstva u obavljanju carinskih poslova)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje logičkog načina razmišljanja i zaključivanja, izražavanje formulama prilikom rješavanja zadataka i praktičnih problema, korišćenja alata i instrumenata tokom realizacije praktičnih vježbi)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskih softvera za korišćenje CIS, NCTS, ITMS,ECS)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije i saradnje, razvijanje tolerancije i razumijevanja drugačijih stavova)

3.2.17. LOGISTIKA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
IV	66		66	132	7

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika.

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa osnovnim karakteristikama logistike, njenim elementima i podsistemima, u cilju boljeg funkcionisanja logističkog lanca. Osposobljavanje za organizovanje logističkog sistema u transportu, uz korišćenje informacionih tehnologija i distribucije robe od proizvođača do potrošača. Razvijanje preciznosti, ažurnosti i odgovornosti prema radnim zadacima.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje značaj i ulogu logistike i logističkih sistema u transportnom procesu
2. Izvrši proračun zaliha robe u cilju kontinuiranog snadbijevanja potrošača
3. Izvrši proračun troškova logističkih usluga u zavisnosti od njihovog nastanka
4. Izradi plan kretanja robe u logističkom lancu
5. Primijeni načine razmjene podataka o robi u logističkom informacionom sistemu
6. Organizuje distribuciju robe od proizvođača do potrošača određenim kanalom distribucije
7. Predstavi modele organizacije logistike u transportnom lancu
8. Analizira međunarodni logistički i distributivni sistem

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje značaj i ulogu logistike i logističkih sistema u transportnom procesu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ulogu i značaj istorijskog razvoja logistike	
2. Objasni ulogu logistike u transportu robe	
3. Navede faktore razvoja logistike	Faktori: naučna otkrića, globalizacija, ekonomija obima, jačina konkurencije i EU, privatizacija i liberalizacija i dr.
4. Objasni ulogu i zadatke poslovne logistike	Zadaci: naručivanje, upravljanje skladištem, upravljanje zalihama, manipulacija robom, spoljašnji i unutrašnji transport i informacioni logistički sistem
5. Objasni ulogu čovjeka u logističkom sistemu	
6. Objasni „JUST IN TIME“ kao osnovni princip logistike	
7. Opiše ulogu logistike sa aspekta racionalizacije i marketinga u transportu robe	
8. Objasni strukturu logističkog sistema u zavisnosti od načina kretanja robe mrežom	Struktura: jednostepeni, višestepeni i kombinovani logistički sistem
9. Objasni područja primjene logističkog sistema	Područja primjene: mikro, meta i makro
10. Šematski prikaže strukturu logističkog sistema, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 9. Za kriterijum 10 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Uloga i značaj logistike - Elementi logističkog sistema	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Izvrši proračun zaliha robe u cilju kontinuiranog snabdijevanja potrošača	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni logistički podsistem	
2. Objasni aktivnosti, funkcije i ciljeve logistike nabavke	Aktivnosti: planiranje, dostava, prijem, reklamacije i dr. Funkcije: definisanje potreba i analiza tržišta, obračun potrebnih finansijskih sredstava, izbor dobavljača na osnovu ponuda i dr. Ciljevi: nabavka robe po povoljnoj cijeni, održavanje zaliha na optimalnom nivou, garantovanje dostave u roku i dr.
3. Objasni funkcije i zadatke logistike distribucije i postprodajne logistike	Funkcije: izgradnja distributivnih kanala, optimalna lokacija distributivnih centara, čuvanje i prerada robe, osiguranje od rizika i dr.
4. Objasni ulogu transportne logističke usluge u stvaranju dodatne vrijednosti proizvoda	
5. Objasni logistiku zaliha na osnovu troškova i koristi od držanja zaliha	
6. Izračuna optimalnu količinu zaliha robe, na konkretnom primjeru	
7. Navede logističke funkcije koje se odvijaju u skladištima	Funkcije: konsolidovanje, sitnjenje, distribucija, podrška proizvodnji i kompletiranje
8. Objasni ekološku logistiku kao logistiku povratka	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5, 7 i 8. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Logistički podsistemi	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Izvrši proračun troškova logističkih usluga u zavisnosti od njihovog nastanka	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni integrisanu logistiku kao podsistem mikrologistike	
2. Opiše upravljanje integrisanom logistikom	
3. Objasni dodatnu vrijednost proizvoda- VAL servis (Value added servis)	
4. Šematski prikaže logistički sistem, na konkretnom primjeru	
5. Šematski prikaže aktinosti VAL servisa, na konkretnom primjeru	
6. Objasni logističko planiranje i faze u procesu planiranja	Faze: utvrđivanje ciljeva, ocjena postojećeg stanja, identifikacija prednosti i ograničenja i dr.
7. Navede troškove koji nastaju prilikom pružanja logističkih usluga	Troškovi: ukupni, po pojedinim funkcijama, po područjima, po tržištima, po proizvodima, troškovi upravljanja, operativni troškovi i dr.
8. Izvrši proračun troškova logističkih usluga, na konkretnom primjeru	
9. Navede ciljeve integrisane logistike	Ciljevi: primarni i sekundarni
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3 i 7. Za kriterijume 4, 5 i 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Logističke organizacije - Integrisana logistika - Planiranje u logistici - Troškovi logistike	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Izradi plan kretanja robe u logističkom lancu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni logistički lanac i karakteristike lanca isporuke robe	Karakteristike: brzina, sposobnost reakcije, minimizacija troškova i kvalitetna usluga
2. Šematski prikaže lanac isporuke robe, na konkretnom primjeru	
3. Opiše elemente transportne logistike	Elementi: izbor načina transporta, izbor oblika transporta, izbor logističkog posrednika i izbor pomoćnih logističkih posrednika
4. Napravi plan kretanja robe u zavisnosti od lanca isporuke, na konkretnom primjeru	
5. Napravi plan optimalnog transporta robe od početnog do odredišnog mjesta, na konkretnom primjeru	.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 3. Za kriterijume 2, 4 i 5 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Logistički lanci - Proces transporta	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Primijeni načine razmjene podataka o robi u logističkom informacionom sistemu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše elemente i zadatke logističkog informacionog sistema	Elementi: hardware, software,orgware i lifeware Zadaci: prikupljanje i memorisanje podataka, postavljanje ciljeva i njihovo praćenje i dr.
2. Objasni važnost elektronske razmjene podataka u logistici (EDI sistem)	
3. Navede načine organizovanja informacija o robi u logističkom informacionom sistemu	Načini: kartoteke, datoteke, baze i banke podataka
4. Napravi datoteku dobavljača, na konkretnom primjeru	
5. Kreira bazu i banku podataka, na konkretnom primjeru	
6. Objasni načine komunikacije u logističkom informacionom sistemu	Načini: usmeni, pisani i elektronski
7. Sastavi e-mail poslovnom partneru, na konkretnom primjeru	
8. Napravi web prezentaciju za on line prodaju, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja postignutosti ovog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3 i 6. Za kriterijume 4, 5, 7 i 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Logističko-informacioni sistemi - Komunikacija u logistici i razmjena podataka	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Organizuje transport robe od proizvođača do potrošača određenim kanalom distribucije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni distribuciju kao dio logističkog lanca	
2. Navede ciljeve distribucije robe	Ciljevi: u pravo vrijeme, na pravom mjestu, u optimalnim količinama, u odgovarajućem asortimanu i uz najniže troškove
3. Opisuje korelacionu vezu proizvodnje i distribucije	
4. Obrazloži ulogu i važnost kanala distribucije	
5. Opiše transportne transakcije sa i bez posrednika	
6. Opiše vrste kanala distribucije i njihove karakteristike	Vrste kanala: direktni i indirektni
7. Navede alternativne marketinške kanale distribucije	
8. Objasni vrste mrežnog modeliranja kanala distribucije	Vrste: Haniltonova kontura, Poaskalov algoritam i dr.
9. Predstavi mrežno modeliranje distribucije robe, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8 . Za kriterijum 9 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Distribucija robe - Kanali distribucije	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Predstavi modele organizacije logistike u transportnom lancu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede faktore od kojih zavisi položaj logistike u privrednom društvu	Faktori: veličina privrednog društva, organizaciona struktura privrednog društva, tehnička opremljenost privrednog društva, struktura i broj kupaca i dr.
2. Opiše modele organizacije poslovne logistike	Modeli: u okviru jedne od službi, kao posebne službe i dr.
3. Prikaže model organizacije logistike u okviru jedne službe i hijerarhijsku podjelu poslova, na konkretnom primjeru	
4. Prikaže model organizacije logistike kao posebne službe i hijerarhijsku podjelu poslova, na konkretnom primjeru	
5. Navede elemente logistike i distribucije	Elementi: narudžba i isporuka, skladištenje, upravljanje zalihama, manipulacija, prevoz i upotreba informacionog logističkog sistema
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2 i 5. Za kriterijume 3 i 4 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Organizacije logistike i distribucije u preduzeću - Modeli organizacije logistike i distribucije - Elementi logistike i distribucije	

Ishod 8 - Učenik će biti sposoban da Analizira međunarodni logistički i distributivni sistem	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše značaj međunarodne logistike i distribucije	
2. Navede faktore oblikovanja međunarodne logistike i distribucije	Faktori: način stupanja na tržište, troškovi i kvalitet prevoznih usluga, transportna udaljenost, nivo servisa isporuke, pravni propisi o uvozu i izvozu robe
3. Opiše načine stupanja privrednog društva na međunarodno tržište	Načini: direktni izvoznik, izvoznik preko posrednika i dr.
4. Opiše modele organizacije međunarodne logistike i distribucije	
5. Objasni virtuelnu logistiku	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Međunarodni logistički i distributivni sistemi - Virtuelna logistika	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Logistika je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Prilikom realizacije ovog modula učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad.
- Preporučljivo je da tokom praktičnih vježbi u okviru praktične nastave učenici samostalno ili u timu, rješavaju praktične zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima i nastavniku.
- Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja, učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi samostalno ili u timu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju, i da pruže odgovore na postavljena pitanja.
- U cilju podsticanja darovitih učenika nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, kreativnost i pozitivan odnos prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.
- U cilju uspješne realizacije nastavnog sadržaja preporučuje se organizovanje posjete relevantnim institucijama.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Regodić D., Logistika- lanci snabdevanja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2014.
- Regodić D., Logistika, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010.
- Mitić B., Principi marketing logistike, Univerzitet za poslovni inženjering, Banja Luka, 2010.
- Drašković M., Integrisana marketing logistika u sistemu menadžmenta luke Bar, Fakultet za pomorstvo, Kotor, 2008.
- Zelenika R.; Pupavac D., Menadžment logističkih sustava, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2008.
- Božić V. ; Aćimović S., Marketing logistika, Ekonomski fakultet, Beograd, 2006.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	17
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	EDI sistem (demo verzija)	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim

periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove saobraćaja i transporta
- Poslovna administracija i komunikacija
- Poznavanje robe
- Ekonomija saobraćaja
- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Ekonomsko-saobraćajna geografija
- Osnove carinskog sistema
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Osnove špedicije
- Carinski postupak
- Organizacija transporta tereta
- Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta
- Marine i jahte
- Poslovna etika
- Lučka koordinacija
- Poslovna kultura
- Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku pravilnim formulisanjem osnovnih pojmova iz oblasti logistike, izražavanjem argumenata i kritičkog mišljenja)
- Komunikacija na stranom jeziku (razumijevanje stručne terminologije, upotrebe pojmova tokom istraživanja na internetu iz oblasti logistike)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje logičkog načina razmišljanja i zaključivanja, izražavanje formulama prilikom rješavanja zadataka i praktičnih problema)
- Digitalna kompetencija (korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija radi pretrage, prikupljanja i upotrebe podataka)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na istrajnost i upornost u učenju samostalno i u timu, razvijanje diskusije, izrada domaćih zadataka i istraživanje u cilju nadograđivanja stečenog znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije i saradnje, razvijanje tolerancije i razumijevanja drugačijih stavova)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja i kreativnosti prilikom obavljanja određenih praktičnih vježbi)

3.2.18. ORGANIZACIJA TRANSPORTA TERETA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
IV	99		66	165	9

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa značajem savremenih tehnologija i ovlašćenjima operativnog osoblja u procesu transporta tereta. Osposobljavanje za organizaciju transporta tereta, sa posebnim osvrtom na organizaciju transporta specifičnih vrsta tereta i uticaj transporta tereta na životnu sredinu. Razvijanje timskog rada, tačnosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje teret kao predmet transporta
2. Analizira strukturu transportnog procesa robe
3. Identifikuje operativno osoblje i njihova ovlašćenja u procesu transporta tereta
4. Popuni dokumenta koja se koriste u unutrašnjem i međunarodnom transportu
5. Izradi plan transporta specijalnih tereta
6. Izradi plan potrebnih paleta i kontejnera kao vid racionalizacije procesa transporta tereta
7. Izradi plan korišćenja savremenih tehnologija kao vid racionalizacije procesa transporta tereta
8. Izračuna cijenu koštanja transportne usluge u različitim vidovima saobraćaja

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje teret kao predmet transporta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni teret kao predmet transporta	
2. Navede vrste tereta prema različitim kriterijumima	Kriterijumi: dimenzije, težina, vrijednost, uslovi transporta, pakovanje i dr.
3. Objasni prevoznu podobnost i podobnost tereta pri rukovanju	
4. Objasni obim i neravnomjernost obima transporta tereta	
5. Objasni kretanje tereta i pravce kretanja tereta	Pravci kretanja tereta: jednosmjerni, dvosmjerni i kružni
6. Navede faktore koji utiču na cijenu transporta tereta	Faktori: vrsta tereta, dužina puta i način manipulacije teretom
7. Objasni značaj prevozne ambalaže	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Teret kao predmet transporta - Ambalaža	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Analizira strukturu transportnog procesa robe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede faze transportnog procesa	Faze: pripremna, izvršna i završna
2. Navede elemente pripremne faze transportnog procesa	Elementi: tehnološki (analiza i utvrđivanje prevoznih uslova i izbor prevoznog sredstva), organizacioni (utvrđivanje organizacije i eksploatacije) i komercijalni (zaključivanje ugovora o prevozu, izdavanje naloga za obavljanje zadatka i izdavanje prevozne dokumentacije)
3. Navede elemente izvršne faze transportnog procesa	Elementi: preuzimanje i utovar tereta, radnje oko slaganja, zaštite i čuvanja tereta, prevoz, istovar i predaja tereta.
4. Navede elemente završne faze transportnog procesa	Elementi: tehnički (priprema prevoznog sredstva za novi radni zadatak) i komercijalni (analiza prevozne dokumentacije, obračun i fakturisanje usluge i kontrola naplate)
5. Objasni transportnu jedinicu kao jedinicu pakovanja, jedinicu rukovanja i jedinicu tereta	
6. Objasni vrste transportnog lanca	Vrste: jednočlani i višečlani
7. Navede osnovna svojstva savremenog transportnog procesa	Svojstva: ekonomičnost, brzina i sigurnost
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilji provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Struktura transportnog procesa	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje operativno osoblje i njihova ovlašćenja u procesu transporta tereta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede operativno osoblje u procesu transporta tereta	Operativno osoblje: posada vozila, prevozno osoblje, disponent, tehnički referent i kontrolno osoblje
2. Objasni ovlašćenja operativnog osoblja u drumskom saobraćaju	
3. Objasni ovlašćenja operativnog osoblja u željezničkom saobraćaju	
4. Objasni ovlašćenja operativnog osoblja u vodnom saobraćaju	
5. Objasni ovlašćenja operativnog osoblja u vazdušnom saobraćaju	
6. Opiše Evropski sporazum o radu posade na vozilima koja obavljaju međunarodne drumske prevoze- AETR (The European Agreement Concerning the Work of Crews of Vehicles Engaged in International Road Transport)	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Operativno osoblje u transportu tereta	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Popuni dokumenta koja se koriste u unutrašnjem i međunarodnom transportu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede dokumenta koja prate transport tereta	Dokumenta: za prevozno osoblje, za vozilo i za teret
2. Navede dokumenta za prevozno osoblje	Dokumenta: lična karta ili pasoš, vozačka dozvola, putni nalog, EURO obrazac i dr.
3. Navede dokumenta za vozilo	Dokumenta: saobraćajna dozvola, dozvola za prevoz, sertifikat za vozilo, putni nalog i dr.
4. Navede dokumenta za teret	Dokumenta: tovarni list, popis pošiljki, uvjerenje o porijeklu robe, dozvole, potvrde, carinska dokumenta i dr.
5. Objasni tahograf kao uređaj za kontrolu i praćenje rada prevoznog osoblja u drumskom saobraćaju	
6. Popuni analogni tahograf, na konkretnom primjeru	
7. Opiše putni nalog za teretno vozilo	
8. Popuni putni nalog za teretno vozilo, na konkretnom primjeru	
9. Navede konvencije u pojedinim vidovima saobraćaja koje regulišu uslove ugovora o međunarodnom prevozu robe	Konvencije: CMR- Konvencija o ugovoru za međunarodni prevoz robe drumom, COTIF- Konvencija o međunarodnom željezničkom prevozu (CIV- Jednoobrazna pravila o ugovoru o međunarodnom prevozu robe željeznicom, CIM- Jednoobrazna pravila o ugovoru o međunarodnom prevozu putnika i prtljaga željeznicom) i dr.
10. Objasni proces prevoza po režimu TIR	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 i 10. Za kriterijume 6 i 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Dokumenta koja prate proces transporta - Konvencije u pojedinim vidovima saobraćaja koje regulišu uslove ugovora o međunarodnom prevozu robe	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Izradi plan transporta specijalnih tereta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni specijalne terete	
2. Navede vrste specijalnih tereta	Vrste: opasni tereti, vangabaritni tereti, lako kvarljivi tereti, žive životinje i dr.
3. Navede propise kojima je regulisan prevoz specijalnih tereta	Propisi: Zakon o prevozu opasnih materija, međunarodni sporazumi o prevozu opasnih materija u različitim vidovima saobraćaja ADR (European Agreement on the International Road Transport of Hazardous Goods), RID (Regulation for International Transport of Hazardous Goods), IMDG CODE (International Maritime Dangerous Goods Code /Transport by Sea) i IATA DGR (IATA Regulations on the Transport of Hazardous Goods/Air Transport), Evropska konvencija o zaštiti životinja, ATP (Agreement on the International Carriage of Perishable Foodstuffs and on the Special Equipment to be used for such Carriage) sporazum o prevozu lako kvarljivih tereta i dr.
4. Navede dokumentaciju koja prati transport specijalnih tereta	Dokumentacija: Elaborat prevoza, Uputstvo o posebnim mjerama bezbjednosti, Odobrenje za prevoz, veterinarsko-sanitarno rješenje i dr.
5. Navede obaveze pošiljaoca, prevoznika i primaoca u transportu specijalnih tereta	Obaveze pošiljaoca: dostavljanje dokumentacije o teretu, ambalažiranje tereta, odgovornost za tačnost podataka o teretu i dr. Obaveza prevoznika: obavljanje prevoza u skladu sa propisima Obaveze primaoca: preuzimanje tereta, potpisivanje dokumentacije i dr.
6. Navede karakteristike prevoznih sredstava za transport specijalnih tereta u različitim vidovima saobraćaja	
7. Izradi plan transporta opasnog tereta, na konkretnom primjeru	
8. Izradi Elaborat prevoza, na konkretnom primjeru	
9. Izradi plan transporta lako kvarljivog tereta, na konkretnom primjeru	
10. Izradi plan transporta živih životinja, na konkretnom primjeru	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Izradi plan transporta specijalnih tereta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6. Za kriterijume od 7 do 10 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Specijalni tereti - Propisi koji regulišu transport specijalnih tereta	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Izradi plan potrebnih paleta i kontejnera kao vid racionalizacije procesa transporta tereta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni cilj racionalizacije procesa transporta tereta	
2. Navede uslove racionalizacije u procesu transporta tereta	Uslovi: unapređivanje pretovarne tehnike, prilagođavanje tereta savremenim uslovima prevoza, paletizacija tereta, kontejnerizacija tereta i dr.
3. Objasni paletizaciju kao vid racionalizacije procesa transporta tereta	
4. Navede prednosti i nedostatke paletizacije	Prednosti: smanjen broj manipulativnih operacija, smanjenje troškova prevoza, bolja iskorišćenost skladišnog prostora i dr. Nedostaci: velike početne investicije, mrtva masa palete, nedovoljna iskorišćenost palete i dr.
5. Objasni načine proračuna potrebnog broja paleta za ukupnjavanje tereta	
6. Izračuna potreban broj paleta za ukupnjavanje tereta, na konkretnom primjeru	
7. Objasni kontejnerizaciju kao vid racionalizacije procesa transporta tereta	
8. Navede prednosti i nedostatke kontejnerizacije u procesu transporta tereta	Prednosti: smanjenje troškova ambalažiranja, iskorišćenost prevoznog sredstva, iskorišćenost skladišnog prostora i dr. Nedostaci: velike početne investicije i mrtva masa kontejnera
9. Objasni načine proračuna stepena iskorišćenosti kontejnera kao transportne jedinice	
10. Izračuna stepen iskorišćenosti kontejnera, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 i 9. Za kriterijume 6 i 10 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Paletizacija - Kontejnerizacija	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Izradi plan korišćenja savremenih tehnologija kao vid racionalizacije procesa transporta tereta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše savremene tehnologije procesa transporta tereta	
2. Opiše drumsko-željezničke tehnologije multimodalnog transporta	Drumsko-željezničke tehnologije: piggy-back, kangourou, hucke pack („nositi na leđima“) i dr.
3. Opiše tehnologije transporta u željezničkom saobraćaju	Tehnologije transporta u željezničkom saobraćaju: double stack („dupla hrpa“), plato kola, Semi-rail („polu voz“) i dr.
4. Opiše kopneno-pomorske i riječne tehnologije transporta	Kopneno-pomorske i riječne tehnologije transporta: RO-RO (Roll on-Roll off „dokotrljaj-otkotrljaj“), LO-LO (Lift on-Lift off „podigni-spusti“) i RO-LO (kombinacija RO-RO i LO-LO)
5. Opiše sisteme transporta u vodnom saobraćaju	Sistemi: LASH (Lighters Aboard Ship- „barže na brod“), SEABEE („morska pčela“), BACAT (Barges Aboard Catamaran- „Barža na katamaran“), FIDER- obalni kontejnerski brod i dr.
6. Opiše sisteme transporta u vazdušnom saobraćaju	Sistemi: Iglo palete i kontejneri
7. Izradi šematski prikaz transporta robe kombinovanjem savremenih tehnologija, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6. Za kriterijum 7 potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Savremene tehnologije transporta	

Ishod 8 - Učenik će biti sposoban da Izračuna cijenu koštanja transportne usluge u različitim vidovima saobraćaja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni strukturu cijene koštanja transportne usluge kao osnov za formiranje prodajne cijene	Struktura: troškovi sredstava za rad, troškovi predmeta rada i troškovi radne snage
2. Izvrši obračun troškova sredstava za rad, na konkretnom primjeru	
3. Izvrši obračun troškova predmeta rada, na konkretnom primjeru	
4. Izvrši obračun troškova rada, na konkretnom primjeru	
5. Primijeni odgovarajući tarifni stav, na konkretnom primjeru	
6. Izradi kalkulaciju transporta u različitim vidovima saobraćaja, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijum 1. Za kriterijume od 2 do 6 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Cijena koštanja transportne usluge - Obračun troškova - Tarife	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Organizacija transporta tereta je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Prilikom realizacije ovog modula učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad. Preporučljivo je da tokom praktičnih vježbi u okviru praktične nastave učenici samostalno ili u timu, rješavaju praktične zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima, uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju. Prilikom izvođenja pojedinih praktičnih vježbi treba koristiti simulaciju kako bi se učenicima približila određena nastavna materija. U nastavi je preporučljivo da učenici praktične vježbe rade individualno ili timski.
- Prilikom realizacije određenih sadržaja iz ovog modula, učenicima se može dati da sami obrade odgovarajuće teme u vidu seminarskog rada. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu određenog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravi način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- Kako bi se sadržaj ovog modula približio učenicima potrebno je organizovati posjete privrednim društvima koja se bave poslovima organizacije transporta.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Davidović B., Savremene tehnologije kombinovanog transporta, ŽELDIN, Beograd, 2000.
- Marković I., Integralni transportni sustavi i robni tokovi, Fakultet prometnih znanosti, Zagreb, 1990.
- Perišić R., Savremene tehnologije transporta II, Saobraćajni fakultet, Beograd, 1995.
- Božić V.; Aćimović S., Marketing logistika, Ekonomski fakultet, Beograd, 2006.
- Božić V.; Novaković S., Ekonomija saobraćaja, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004.
- Zelenika R., Logistički sustavi, Ekonomski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2006.
- Golac B., Organizacija i tehnika prijevoza tereta u cestovnom prometu, Škola za cestovni promet, Zagreb, 2007.
- Propisi koji regulišu oblast organizacije transporta.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Obrasci	po potrebi

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.

- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuje se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove saobraćaja i transporta
- Poslovna administracija i komunikacija
- Poznavanje robe
- Ekonomija saobraćaja
- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Ekonomsko-saobraćajna geografija
- Osnove carinskog sistema
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Osnove špedicije
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta
- Marine i jahte
- Poslovna etika
- Lučka koordinacija
- Poslovna kultura
- Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti organizacije transporta)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku u vidu korišćenja propisa i dokumentacije iz oblasti organizacije transporta)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju praktičnih zadataka)
- Digitalna kompetencija (korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija radi pretrage, prikupljanja i upotrebe podataka)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja, i dr.)
- Kulturno-svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.2.19. ENGLISKI JEZIK U ŠPEDICIJI, CARINI I ORGANIZACIJI TRANSPORTA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
IV	33	33		66	4

Vježbe: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika.

2. Cilj modula:

- Osposobljavanje učenika za upotrebu engleskog jezika u okviru struke, za samostalno čitanje, pisanje i razumijevanje stručnih tekstova iz oblasti logistike. Razvijanje preciznosti, kreativnosti, kritičkog mišljenja i vještine prezentovanja,

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Koristi stručnu terminologiju iz oblasti špedicije u čitanju, pisanju, slušanju i govoru na engleskom jeziku
2. Koristi stručnu terminologiju iz oblasti carinskog poslovanja u čitanju, pisanju, slušanju i govoru na engleskom jeziku
3. Koristi stručnu terminologiju iz oblasti logistike u čitanju, pisanju, slušanju i govoru na engleskom jeziku
4. Koristi stručnu terminologiju iz oblasti organizacije transporta tereta u čitanju, pisanju, slušanju i govoru na engleskom jeziku
5. Koristi terminologiju koja je potrebna za prijavljivanje za posao u pisanju i govoru na engleskom jeziku

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Koristi stručnu terminologiju iz oblasti špedicije u čitanju, pisanju, slušanju i govoru na engleskom jeziku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede aktivnosti koje obuhvata špediterska djelatnost	Aktivnosti: otprema, doprema, prihvatanje, skladištenje, ukrcaj, iskrcaj, prekrcaj, pribavljanje dokumenta i dr.
2. Opiše pojam i svrhu INTERCOMS-a	
3. Opiše svrhu organizacije FIATA	
4. Navede nazive i svrhu dokumenata u prevozu robe	Dokumenta u prevozu robe: teretnica, tovarni list, karnet TIR i dr.
5. Napiše e-mail u kome obavještava naručioca o pošiljci robe	
6. Simulira dijalog u kome obavještava naručioca o odlaganju isporuke	
7. Navede učesnike u pomorskoj špediciji i njihovu ulogu	Učesnici u pomorskoj špediciji: brodovlasnik, brodar, naručilac, krcatelj, primalac, i dr.
8. Navede dokumenta u pomorskom transportu i njihovu svrhu	Dokumenta u pomorskom transportu: pismo spremnosti, nalog ukrcaja, prijava ukrcaja, oficirska potvrda i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 7 i 8. Za kriterijume 5 i 6 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Osnovni poslovi špediterske djelatnosti - Pojam i svrha INTERCOMS-a - Organizacija FIATA - Dokumenta u prevozu robe - Pomorska špedicija	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Koristi stručnu terminologiju iz oblasti carinskog poslovanja u čitanju, pisanju, slušanju i govoru na engleskom jeziku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše ulogu i značaj carina	
2. Navede poslove carinskog službenika	Poslovi carinskog službenika: pregled putnika, prevoznih sredstava i robe, pretres, kontrola carinskih dokumenata, carinjenje robe, otkrivanje carinskih prekršaja i dr.
3. Simulira dijaloge koji se odvijaju prilikom prolaska robe kroz carinsku kontrolu	
4. Navede radnje koje se vrše tokom postupka carinjenja robe	Postupak carinjenja robe: prijavljivanje, predaja i smještaj robe, podnošenje carinskih isprava, pregled i kontrola robe i dr.
5. Navede isprave koje se podnose u carinskom postupku i njihovu svrhu	Isprave koje se podnose u carinskom postupku: trgovačka faktura, deklaracija o carinskoj vrijednosti robe, polisa osiguranja, sertifikat o porijeklu robe, otpremnica, prevozne isparave (CMR, CIM; AWB karnet TIR, ATA karnet) i dr.
6. Navede svrhu Etičkog kodeksa carinskih službenika i namještenika i osnovna pravila ponašanja koja su u njemu navedena	Pravila ponašanja: izvršavanje naloga nadređenih, profesionalno, savjesno i nepristrasno obavljanje poslova, poštovanje u odnosu prema javnosti i kolegama, odbijanje poklona i povlastica. čuvanje službene tajne, dokumenata, imovine i dr.
7. Navede carinske delikte koji mogu nastati u postupku carinjenja robe	Carinski delikti: krijumčarenje, carinske utaje, neprijavljivanje robe, davanje netačnih podataka o robi i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4, 5, 6 i 7. Za kriterijum 3 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Uloga i značaj carina - Poslovi carinskog službenika - Postupak carinjenja robe - Dokumenta u carinskom postupku - Etički kodeks carinskih službenika - Carinski delikti	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Koristi stručnu terminologiju iz oblasti logistike u čitanju, pisanju, slušanju i govoru na engleskom jeziku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam logistike	
2. Navede zadatke poslovne logistike	Zadaci poslovne logistike: naručivanje, upravljanje skladištem, upravljanje zalihama, manipulacija robom, spoljašnji i unutrašnji transport, upotreba informacionih logističkih sistema i dr.
3. Navede logističke podsisteme i osnovne aktivnosti koje oni obuhvataju	Logistički podsistemi: logistika nabavke, logistika distribucije, logistika transporta, logistika zaliha, logistika skladištenja tereta i manipulisanja, ekološka logistika i dr.
4. Objasni pojam logističkog lanca	
5. Objasni pojam distribucije i njeno mjesto u logističkom sistemu	
6. Navede vrste kanala distribucije i njihovu funkciju	Vrste kanala distribucije: direktni, indirektni, povratni kanali i dr.
7. Navede načine plaćanja u međunarodnom robnom transportu	Načini plaćanja: dokumentarni akreditiv, bankovne doznake, inkaso dokument, kreditno pismo, kreditna kartica, ček, mjenica i dr.
8. Simulira poslovne telefonske razgovore	
9. Sastavi različite vrste poslovnih pisama	Poslovna pisma: narudžbe, upiti, informacije o isporuci i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7. Za kriterijume 8 i 9 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Pojam logistike - Logistički podsistemi - Logistički lanci - Pojam i mjesto distribucije u logističkom sistemu - Kanali distribucije - Načini plaćanja u međunarodnom transportu	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Koristi stručnu terminologiju iz oblasti organizacije transporta tereta u čitanju, pisanju, slušanju i govoru na engleskom jeziku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede aktivnosti koje obuhvata organizacija transporta	Aktivnosti: prijem robe, izbor prevoznog puta i vrste transporta, skladištenje i čuvanje robe, osiguranje robe, popunjavanje dokumentacije i dr.
2. Navede vrste robe u transportu, vrste transportne ambalaže i njenu funkciju	Vrste robe: polutrajna, trajna, sirovine, poluproizvodi, gotovi proizvodi, roba široke potrošnje i dr. Vrste ambalaže: drvena, metalna, plastična, kartonska, tekstilna i dr.
3. Navede prevozna sredstva za dostavljanje robe do potrošača u drumskom, željezničkom, pomorskom i vazdušnom saobraćaju i prateću saobraćajnu infrastrukturu	Prevozna sredstva: kamion, vučno vozilo, specijalna vozila, teretni vagoni, teretni brodovi, teretni avioni, kombinovani avioni, i dr. Saobraćajna infrastruktura: putničke i teretne stanice, terminali, utovarne stanice, servisna i remontna mjesta i dr.
4. Navede prednosti i nedostatke drumskog, željezničkog, pomorskog i vazdušnog transporta robe	
5. Opiše integralne transportne sisteme kojima se roba dostavlja do potrošača i transportne jedinice	Integralni transportni sistemi: unimodalni, multimodalni, intermodalni i dr. Transportne jedinice: palete, kontejneri i dr.
6. Navede vrste skladišta i njihovu namjenu	Vrste skladišta: prizemna, otvorena, zatvorena, poluotvorena, frigo, skladišta za opasne terete, silosi i dr.
7. Navede operativne poslove u skladištu i unutrašnju opremu skladišta	Operativni poslovi: prijem robe, smještaj i čuvanje robe, izdavanje robe i dr. Unutrašnja oprema skladišta: viljuškari, liftovi, konvejeri, cjevovodi, vitla, dizalice, ručna i motorna kolica i dr.
8. Navede vrste transportnog osiguranja i ugovorne strane ugovora o osiguranju u transportu	Vrste transportnog osiguranja: osiguranje robe, osiguranje prevoznih sredstava i osiguranje odgovornosti Ugovorne strane: osiguravač, osiguranik i ugovarač osiguranja
9. Navede rizike i štete koje mogu nastati tokom transporta robe	Rizici: saobraćajna nesreća, viša sila, požar, elementarne nepogode, neisporuka, krađa i dr. Štete: potpuni gubitak robe, generalna havarija, djelimična havarija i dr.
10. Sastavi ponudu za transportnu uslugu	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Koristi stručnu terminologiju iz oblasti organizacije transporta tereta u čitanju, pisanju, slušanju i govoru na engleskom jeziku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 9. Za kriterijum 10 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Poslovi u okviru organizacije transporta tereta - Vrste robe i transportne ambalaže - Prevozna sredstva za dostavljanje robe - Integralni transportni sistemi - Skladišta i skladišno poslovanje - Transportno osiguranje	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Koristi terminologiju koja je potrebna za prijavljivanje za posao u pisanju i govoru na engleskom jeziku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Napiše radnu biografiju (CV)	Radna biografija (CV): lični podaci, obrazovanje, radno iskustvo, relevantne sposobnosti i interesovanja
2. Napiše propratno pismo	Propratno pismo: forma, sadržaj i stil pisanja
3. Napiše pismo prijave za posao	
4. Napiše formalni i neformalni e-mail koristeći pravilne gramatičke i leksičke strukture	
5. Napiše pismo preporuke za posao korišćenjem odgovarajuće forme i načina pisanja	Pismo preporuke: forma, sadržaj i stil pisanja
6. Opiše svoje kvalifikacije i radne sposobnosti u simulaciji intervjua za prijem na posao	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, za kriterijume od 1 do 6, potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Radna biografija (CV) - Propratno pismo - Pismo prijave za posao - Pismo preporuke - Intervju	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta je koncipiran tako da upoznaje učenike sa osnovnim pojmovima u oblasti špedicije, carina i logistike i omogućava im da primjene znanje engleskog jezika u praksi. Tokom realizacije ovog modula učenike treba motivisati na aktivno učešće kroz upotrebu sve četiri jezičke vještine (govor, pisanje, čitanje, slušanje).
- Prilikom realizacije određenih sadržaja iz ovog modula, učenicima se može dati da sami obrade odgovarajuće teme u vidu seminarškog rada. Prilikom izrade seminarškog rada koji obuhvata analizu određenog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarških radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Evans V.; Dooley J.; Buchannan D., Logistics, Express Publishing, Newbury, 2014.
- Stukalina Y., Professional English for Students of Logistics, Transport and Telecommunication Institute, Riga, 2014.
- Grussendorf M., English for Logistics, Oxford Business English, Oxford University Press, Oxford, 2009.
- Veremeichik O.V., English for Customs Officers, BNTU, Minsk, 2016.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	17
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Zvučnici	2

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove saobraćaja i transporta
- Poslovna administracija i komunikacija
- Poznavanje robe
- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta robe
- Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u govornom i pisanom obliku iz oblasti špedicije, carine, logistike i dr.)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku iz oblasti špedicije, carine, logistike i dr.)
- Digitalna kompetencija (upotreba softvera za izradu power point prezentacija, slanje mejla, korišćenje društvenih mreža)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje učenika za timski rad na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanja različitih stavova, podsticanja odgovornosti i podjele zadataka)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, procjene, davanje inicijative i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (razvijanje svijesti o lokalnom, nacionalnom i evropskom kulturnom naslijeđu i važnosti stvaralačkog izražavanja ideja, iskustava i emocija)

3.3. IZBORNI MODULI

3.3.1. MARINE I JAHTE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
I	72			72	3

2. Cilj modula:

- Sticanje znanja o nautičkom turizmu, marinama i lukama za mala plovila, jahtama i drugim plovilima u marinama. Upoznavanje sa rasporedom objekata, opremom i instalacijama u marinama. Razvijanje ekonomičnosti, kreativnosti i spremnosti za saradnju.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Ocijeni uticaj nautičkog turizma na privredu zemlje
2. Identifikuje značaj marina i luka za mala plovila
3. Identifikuje karakteristike jahti i značaj jahting industrije
4. Identifikuje raspored objekata i operativnih prostora u marini
5. Identifikuje opremu i instalaciju u marinama i njihov značaj

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni uticaj nautičkog turizma na privredu zemlje	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i vrste nautičkog turizma	
2. Opiše usluge u nautičkom turizmu	Usluge: iznajmljivanje veza u lukama za smještaj plovnih objekata i turista nautičara, iznajmljivanje plovnih objekata (sa posadom i bez posade), usluge upravljanja plovnim objektom, prihvata, čuvanje i održavanje plovnih objekata, usluge opsluživanja turista nautičara, škole jedrenja i dr.
3. Objasni pojam tržišta nautičkog turizma	
4. Objasni pravno regulisanje kretanja plovila i nautičkih turista	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Nautički turizam - Nautičke turističke usluge - Tržište i pravna regulacija nautičkog turizma	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje značaj marina i luka za mala plovila	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše istorijski razvoj marina	
2. Definiše pojam marina	
3. Navede vrste usluga koje se pružaju u marinama	Vrste usluga: servisi, informacije, servis za plovila na kopnu, opsluživanje plovila, dodatni servis za plovila, prostori za higijenu, nautički klubovi, ugostiteljski objekti, prostori za rekreaciju, pomoćni prostori za odmor i ishranu i dr.
4. Opiše luke za mala plovila	
5. Navede informacione tehnologije u marinama	Informacione tehnologije: PC oprema, LICS, LAN/WAN, POS, WiFi, RFI, DSL/T1 i dr.
6. Opiše marine u Crnoj Gori i širom svijeta	
7. Nabroji servise koji se pružaju u marinama	Servisi: snabdijevači, agenti, popravke, pilotaža i dr.
8. Objasni čarter usluge u marinama	Čarter usluge: plovila za razonodu i plovila za sportske svrhe
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8.	
Predložene teme	
- Marine - Usluge u marinama - Servisi u marinama - Čarter usluge u marinama	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje karakteristike jahti i značaj jahting industrije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i vrste jahti	
2. Opiše razvoj jahting industrije	
3. Opiše dimenzije i mjere jahti	Dimenzije i mjere jahti: dužina, širina, visina, gaz i depasman
4. Opiše tipove trupa jahti i malih plovila	
5. Opiše mega i super jahte	
6. Opiše sigurnost i vrste opasnosti na jahtama i u marinama	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Jahte - Mega i super jahte	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje raspored objekata i operativnih prostora u marini	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše prilazni kanal i ulaz u marinu	
2. Obrazloži uslove zaštite od talasa	
3. Objasni usmjerenost glavnog ulaza sa mora u marinu	
4. Objasni dozvoljene okrete plovila u kanalu	
5. Navede vezove u marinama za jahte	Vezovi: jednostruki i dvostruki
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Objekti u marini - Okreti plovila - Vezovi u marinama	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje opremu i instalaciju u marinama i njihov značaj	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ulogu pumpnih stanica u marini	
2. Navede sisteme i instalacije u marini	Sistemi i instalacije: distribucija vode, protivpožarna zaštita, električne instalacije i ormarići
3. Navede opremu za podizanje i izvlačenje plovila	Oprema: dizalice, viljuškari, vertikalni elevatori, hidraulične prikolice, rampe za izvlačenje plovila i SC sistem
4. Objasni suve vezove u marinama za jahte	
5. Opiše primjenu koncepta održivog razvoja u marinama	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Oprema u marinama - Instalacije u marinama - Suvi vezovi u marinama - Održivi razvoj u marinama	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Marine i jahte je tako definisan da omogućiti učenicima da stiču teorijska znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u toku realizacije nastavnog sadržaja koriste aktivne metode učenja i da se učenici podstiču na samostalan i timski rad, kao i da se koriste važeći propisi koji regulišu ovu oblast. Prilikom obrade određenih tematskih sadržaja učenicima se mogu dati seminarski radovi, koje mogu raditi individualno ili u timu. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema iz oblasti marina i jahti, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba javno da prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.
- U cilju uspješnije realizacije nastavnog sadržaja preporučljivo je da se organizuju posjete određenim institucijama čija je djelatnost nautički turizam.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Dragović B., Marine, luke za mala plovila i nautički turizam, SaTCIP, Vrnjačka Banja, 2015.
- Mandić S., Marinska ekologija, Institut za biologiju mora, Kotor, 2008.
- Olujčić Č., Svjetske luke, Fakultet prometnih znanosti, Zagreb, 2002.
- Šamanović J., Nautički turizam i menadžment marina, Hrvatski hidrografski institut, Split, 2002.
- Antunac, I., Turizam i ekonomska teorija, Institut za istraživanje tržišta, Zagreb, 1985.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove saobraćaja i transporta
- Mehanizacija na terminalima
- Ekonomsko-saobraćajna geografija
- Osnove carinskog sistema
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Lučka koordinacija

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku izražavanjem argumenata i kritičkog mišljenja, kao i prezentovanjem na zadatu temu iz oblasti nautičkog turizma)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku u vidu korišćenja tehničke dokumentacije i uputstava proizvođača opreme)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje logičkog i prostornog načina razmišljanja i zaključivanja, razvijanje svijesti o značaju poštovanja pravila bezbjednosti i zaštite na radu u marinama i na jahtama)
- Digitalna kompetencija (korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija radi pretrage, prikupljanja i upotrebe podataka)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na istrajnost i upornost u učenju samostalno i u timu, razvijanje diskusije, izrada domaćih zadataka i istraživanje u cilju nadograđivanja stečenog znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije i saradnje, razvijanje tolerancije i razumijevanja drugačijih stavova)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje kreativnosti, inovativnosti, vještina planiranja i organizacije analiziranjem funkcionisanja nautičkog turizma i marina)
- Kulturološka svijest i ekspresija (razvijanje svijesti o lokalnom, nacionalnom i evropskom kulturnom nasljeđu i važnosti stvaralačkog izražavanja ideja, iskustava i emocija)

3.3.2. SAVREMENO ODRASTANJE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
II	54	18		72	3

2. Cilj modula:

- Osposobljavanje mladih za razumijevanje procesa odrastanja, kao izazova savremenog društva koje nudi različite faktore u formiranju identiteta. Razvijanje kritičkog odnosa prema sadržajima potrošačke-popularne kulture, rizičnim oblicima ponašanja mladih, kao i afirmativnog stava prema identifikaciji sa pozitivnim vrijednostima subkulture mladih i zdravim stilovima života.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje izazove procesa odrastanja i adolescencije
2. Uoči značaj porodice kao faktora socijalizacije
3. Prepozna ulogu i sadržaj subkulture mladih
4. Uoči uticaj masovnih medija na mlade, kao konzumente
5. Identifikuje uticaj potrošačke-popularne kulture na oblikovanje stila života
6. Uoči značaj primjene zdravih životnih stilova
7. Prepozna rizično ponašanje mladih i mehanizme prevencije

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje izazove procesa odrastanja i adolescencije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i karakteristike razvojnih faza adolescencije	
2. Opiše društvene faktore koji utiču na razvoj ličnosti	Faktori: porodica, škola, vršnjaci, kultura, društvo i dr.
3. Objasni uticaj porodičnog i društvenog konteksta na formiranje identiteta	
4. Objasni oblike socijalne izolacije u adolescenciji	
5. Opiše razvojne probleme u procesu odrastanja	
6. Objasni idealističke vrijednosti i ciljeve karakteristične za period adolescencije	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Adolescencija	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Uoči značaj porodice kao faktora socijalizacije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede značaj primarne socijalizacije za pojedinca i društvo	
2. Opiše ulogu i najvažnije pravce promjena savremene porodice	
3. Objasni rodnu podjelu uloga unutar porodice i refleksiju na rodnu diskriminaciju	
4. Prezentuje konflikt posla i porodice kao problema modernog društva, na zadatom primjeru	
5. Navede društvene mehanizme zaštite porodice	
6. Prezentuje različite aspekte u procesu prelaska iz roditeljske porodice u sopstvenu	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3 i 5. Za kriterijume 4 i 6 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Primarna socijalizacija - Značaj porodice u razvoju mladih	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Prepozna ulogu i sadržaj subkulture mladih	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede značenje pojma subkultura mladih	
2. Objasni ulogu subkulture mladih u rješavanju protivrječnosti dominantne i roditeljske kulture	
3. Objasni različite oblike subkulture i kontrakulture mladih	Oblici subkulture i kontrakulture mladih: navijačke grupe, pankeri, rave pokret, mirovni, ekološki, veganski i skvoterski pokreti
4. Prezentuje uticaj subkulturnih grupa na razvoj zdravih životnih stilova, na zadatom primjeru	
5. Prezentuje igru kao slobodnu djelatnost duha i tijela mladih, na zadatom primjeru	
6. Objasni sociološko određenje i karakteristike kulture takmičenja	
7. Objasni karakteristike i značaj sporta kao socijalne i kulturne kategorije	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 6 i 7. Za kriterijume 4 i 5 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Subkultura mladih - Igra kao društveni fenomen	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Uoči uticaj masovnih medija na mlade, kao konzumente	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni vaspitnu uloga medija	
2. Procijeni kvalitet medijskog sadržaja kome su mladi izloženi, na zadatom primjeru	
3. Objasni principe učenja i zabave, kao načina za postizanje društvene promjene	
4. Objasni „gejming kulturu“ i njen uticaj na mlade	
5. Objasni povezanost medijskih sadržaja i životnog stila mladih	
6. Istraži uticaj medija na oblikovanje sadržaja vlastite subkulture, na zadatom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 3, 4 i 5. Za kriterijume 2 i 6 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Vaspitna uloga medija - Zloupotreba djece u medijima - Gejming kultura	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje uticaj potrošačke-popularne kulture na oblikovanje stila života	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značenje pojmova potrošačka kultura i potrošačko društvo	
2. Navede osnovne karakteristike potrošačke kulture	
3. Navede primjere masovne kulture	
4. Objasni uticaj masovne kulture na oblikovanje stila života	
5. Objasni uticaj masovne kulture na formiranje potrošačkih navika	
6. Predloži načine za primjenu društveno-odgovorne potrošnje, na zadatom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Potrošačka-popularna kultura	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Uoči značaj primjene zdravih životnih stilova	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam zdravog životnog stila	
2. Objasni uticaj društvenih faktora na razvoj zdravih stilova života	
3. Objasni koncept zdrave ishrane	
4. Objasni značaj fizičke aktivnosti sa individualnog i socijalnog aspekta	
5. Objasni značaj razvoja životnih vještina	
6. Opiše značaj edukacije za zdravo ponašanje, stavove i navike	Navike: lična higijena, pravilna ishrana, higijena odjeće i obuće i dr.
7. Istraži posljedice negativnih životnih navika, na zadatom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6. Za kriterijum 7 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Zdravi životni stilovi	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Prepozna rizično ponašanje mladih i mehanizme prevencije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni uzroke maloljetničke delikvencije	
2. Navede karakteristike rizičnih društvenih grupa	
3. Obrazloži devijantnosti u sportu	Devijantnosti: politizacija, komercijalizacija, doping, nasilje, medijska eksploatacija i dr.
4. Objasni moguće posljedice zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i alkohola	Psihoaktivne supstance: psihodelične droge, opijati, kanabis, cigarete i dr.
5. Objasni moguće uzroke i posljedice rizičnih oblika seksualnog ponašanja	Oblici seksualnog ponašanja: prerano stupanje u polne odnose, neupotreba zaštitnih sredstava, prostitucija i dr.
6. Obrazloži moguće uzroke i posljedice različitih oblika nasilja	Oblici nasilja: nasilje nad odraslima (roditeljima, nastavnicima ili drugim osobama), vršnjačko nasilje, nasilje nad marginalizovanim grupama i dr.
7. Obrazloži karakteristike i negativnosti hazardnih igara i igara zanosu	Negativnosti: koristoljublje, lažiranje, pasivnost, rizik, negacija rada, pretvaranje igre u profesiju, irealnost, nesvjesnost i dr.
8. Objasni ostale oblike rizičnog ponašanja	Oblici rizičnog ponašanja: nezainteresovanost za školu, neosmišljene "životne" aktivnosti, sklonost ka rizičnoj vožnji motornih vozila, dugotrajni noćni izlasci, trajno ili dugotrajno napuštanje škole i dr.
9. Istraži društvene kanale za sprečavanje i prevenciju rizičnog ponašanja, na zadatom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8. Za kriterijum 9 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Oblici rizičnog ponašanja - Mehanizmi za prevenciju i sprečavanje društveno rizičnog ponašanja	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Savremeno odrastanje koncipiran je tako da učenicima omogućava sticanje znanja iz ove oblasti kroz teorijsku nastavu i vježbe. Teorijski dio nastave i vježbe treba izvoditi sa cijelim odjeljenjem, uz primjenu aktivnih oblika nastave – interaktivnih predavanja, rada u parovima i malim grupama, samostalnog rada i istraživanja učenika na času.
- Prilikom realizacije vježbi, u zavisnosti od tipa situacije i zadataka, može se organizovati demonstracija/ simulacija u radu sa učenicima. Nakon urađenih vježbi, učenici treba da prezentuju svoje rezultate, uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom.
- Preporučuje se ostvarivanje saradnje sa NVO sektorom i poslodavcima. Prilikom realizacije sadržaja mogu se koristiti filmovi, stripovi, propagandni materijali kojim se promovišu zdravi životni stilovi i dr. Potrebno je podsticati učenike na primjenu stečenih znanja. U nastavnom procesu mogu se koristiti i društvene mreže kao što je www.edmundo.com ili druge za koje nastavnik procijeni da su prilagođene učenicima.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik bi trebao da podstiče učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Laušević, D.; Mugoša, B.; Žižić, Lj.; Ljaljević, A.; Vujošević, N.; Vratnica, Z: Zdravstvene poruke, Zavod za zdravstvenu zaštitu i UNICEF, Podgorica, 2000.
- Krkeljić, Lj.; Slobig J.; Dibe F., Srednjoškolski, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002.
- Kreativno rješavanje konflikta u učionici, UNICEF i Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, Podgorica, 2001.
- Vukićević S., Ideal i stvarnost eko menadžmenta, Služba zaštite životne sredine Opštine Nikšić, 1956.
- Zečević S.; Krivokapić, N., (priredio) Rod, identitet i kultura, Institut za sociologiju, Filozofski fakultet, Nikšić.
- Rot.N., Osnovi socijalne psihologije, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1989.
- Ilić M., Sociologija kulture, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Beograd 2010
- Đorđević D., Sociologija forever, Niš, 1996.
- Kajoja R., Igre i ljudi, Nolit, Beograd, 1965.
- Skembler, G: Sport i društvo-istorija, mocikultura, CLIO, Beograd, 2007.
- Vuletic V., Sociologija, Klet, Beograd, 2014.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.

- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Preduzetništvo
- Socijalne mreže i globalizacija

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku pravilnim formulisanjem pojmova i koncepata iz oblasti savremenog odrastanja, izražavanjem argumenata i kritičkog mišljenja; poštovanje pravila i preporuka prilikom prezentovanja zadate teme i dr.)
- Komunikacija na stranom jeziku (razumijevanje stručne terminologije iz oblasti savremenog odrastanja prilikom istraživanja na Internetu; korišćenje literature na engleskom jeziku i dr.)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje logičkog načina razmišljanja i donošenja zaključaka prilikom analize problema savremenog odrastanja i dr.)
- Digitalna kompetencija (korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija radi pretrage, prikupljanja i upotrebe podataka iz oblasti savremenog odrastanja, prepoznavanjem relevantnih stručnih tekstova i video zapisa; korišćenje foruma i društvenih mreža, u cilju razmjene stručnih informacija, poštovanjem pravila bezbjednosti i etike prilikom korišćenja Interneta i dr.)
- Učiti kako učiti (razvijanje tehnika samostalnog učenja, kao i učenja u timu kroz vršnjačku edukaciju i diskusiju; izrada seminarskih radova i prezentacija na zadatu temu; razvijanje tehnika istraživanja, sistematizovanja i vrednovanja informacija u cilju nadogradnje prethodno stečenih znanja, kao i otkrivanja novih; razvijanje svijesti o značaju elektronskog učenja i dr.)
- Socijalna i građanska kompetencija (razvijanje sposobnosti izražavanja sopstvenog mišljenja učešćem u konstruktivnoj diskusiji sa uvažavanjem drugačijih stavova; razvijanje tolerancije, kulture dijaloga i poštovanja tuđeg integriteta, u skladu sa etičkim pravilima; razvijanje sposobnosti za timski rad i saradnju prilikom realizacije vježbi i dr.)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti davanja inicijative, procjene i pravilnog određivanja prioriteta prilikom rješavanja problema; razvijanje kreativnosti, kao i vještina planiranja i upravljanja vremenom, samostalno ili u timu i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (razvijanje kulturnih kapaciteta prepoznavanjem uticaja sociokulturnih činilaca i razvijanje kros – kulturnih vještina, upoznavanjem subkulture i kontrakture i dr.)

3.3.3. PRIVREDNO PRAVO

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
II	72			72	3

2. Cilj modula:

- Sticanje znanja o pravnom položaju i postupku registracije privrednih subjekata u Crnoj Gori. Razvijanje sposobnosti povezivanja znanja, sistematičnosti i postupnosti.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Interpretira osnovne karakteristike i oblike obavljanja privredne djelatnosti
2. Identifikuje karakteristike preduzetnika i ortačkog društva i potrebnu dokumentaciju za njegovu registraciju
3. Identifikuje osnovne karakteristike komanditnog društva i potrebnu dokumentaciju za njegovu registraciju
4. Identifikuje osnovne karakteristike društva sa ograničenom odgovornošću i potrebnu dokumentaciju za njegovu registraciju
5. Izdvoji osnovne karakteristike i značaj osnivanja akcionarskog društva
6. Identifikuje osnovna obilježja i pravni položaj dijela stranog društva
7. Interpretira postupak registracije privrednih subjekata

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Interpretira osnovne karakteristike i oblike obavljanja privredne djelatnosti	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni funkciju i izvore privrednog prava	Izvori privrednog prava: zakon, podzakonski akti, direktive i konvencije, kodeksi, ugovori o osnivanju, statuti, sudska praksa, pravna nauka i opšta pravna načela
2. Opiše razliku između privrednih i ostalih subjekata	Ostali subjekti: ustanove, udruženja, finansijske organizacije, fondovi i dr.
3. Navede oblike obavljanja privredne djelatnosti i vrste privrednih društava	Oblici obavljanja privredne djelatnosti: preduzetnik i privredna društva Vrste privrednih društava: društva lica, društva kapitala, društva-ugovori, društva-institucije, društva na udjele, društva na akcije i dr.
4. Objasni elemente privrednog društva	Elementi privrednog društva: osnivački akt, ulog, učešće u dobiti i volja da se osnuje društvo
5. Objasni sisteme osnivanja privrednih društava	Sistemi osnivanja: zakonski sistem, sistem dozvole, sistem koncesije, normativni sistem i sistem prijave
6. Objasni elemente pravnog subjektiviteta privrednih društava	Elementi pravnog subjektiviteta: naziv privrednog društva, sjedište, djelatnost i zastupanje privrednog društva
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Izvori privrednog prava - Oblici obavljanja privredne djelatnosti	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje karakteristike preduzetnika i ortačkog društva i potrebnu dokumentaciju za njegovu registraciju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pravni položaj i uslove za sticanje svojstva preduzetnika	Uslovi: uslovi koji se tiču ličnosti, djelatnosti i preduzetničke dozvole
2. Navede potrebna dokumenta za registraciju preduzetnika i promjenu podataka	Dokumenta za registraciju preduzetnika: zahtjev za registraciju, registraciona prijava i promjena podataka
3. Objasni stečaj i prestanak preduzetnika	
4. Objasni pravni položaj ortačkog društva	
5. Opiše vrste ortakluka i vrste odnosa u ortačkom društvu i imovinu ortakluka	Vrste ortakluka: formalni, neformalni, ortakluk pridruživanjem Vrste odnosa u ortačkom društvu: odnosi ortaka prema trećim licima i međusobni odnosi ortaka
6. Navede potrebna dokumenta za registraciju ortačkog društva i promjenu podataka	Dokumenta za registraciju ortačkog društva: rezervacija naziva, registraciona prijava, ugovor o ortakluku, statut i promjena podataka
7. Objasni disoluciju ortakluka	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Preduzetnik - Ortačko društvo	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne karakteristike komanditnog društva i potrebnu dokumentaciju za njegovu registraciju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pravni položaj komanditnog društva	
2. Navede potrebna dokumenta za registraciju komanditnog društva	Dokumenta za registraciju: rezervacija naziva, registraciona prijava i ugovor sačinjen od svih članova komanditnog društva
3. Opiše prava i dužnosti komplementara i komanditora i njihov međusobni odnos	
4. Objasni vrste obaveza koje nastaju u vezi sa promjenama u komanditnom društvu	Vrste obaveza: registracija promjena, dostavljanje i objavljivanje podataka
5. Obrazloži finansijsku strukturu komanditnog društva	Finansijska struktura: ulozi u kapitalu društva, profit i gubici, prihodi i isplate
6. Objasni disoluciju i likvidaciju komanditnog društva	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Komanditno društvo	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne karakteristike društva sa ograničenom odgovornošću i potrebnu dokumentaciju za njegovu registraciju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pravni položaj društva sa ograničenom odgovornošću	
2. Navede prava i obaveze društva sa ograničenom odgovornošću i članova društva	
3. Objasni vrste organa i upravljanje društvom sa ograničenom odgovornošću	Vrste organa: izvršni direktor, skupština članova i odbor direktora
4. Objasni finansijsku strukturu društva sa ograničenom odgovornošću	Finansijska struktura: kapital društva, ulozi udjeli, sticanje sopstvenih udjela, povećanje kapitala, smanjenje kapitala i raspodjela među članovima
5. Navede potrebna dokumenta za registraciju društva sa ograničenom odgovornošću i promjenu podataka	Dokumenta za registraciju: rezervacija naziva, registraciona prijava, statut, ugovor odnosno odluka o osnivanju i promjena podataka
6. Objasni prestanak društva sa ograničenom odgovornošću	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Društvo sa ograničenom odgovornošću	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Izdvoji osnovne karakteristike i značaj osnivanja akcionarskog društva	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pravni položaj i vrste akcionarskih društava	Vrste akcionarskih društava: simultana i sukcesivna, zatvorena i otvorena, kotirana i nekotirana, poslovna i profesionalna, profitna i neprofitna, roditeljska i subsidijarna i specijalne kategorije društva
2. Objasni načine osnivanja akcionarskog društva, prava i obaveze društva i akcionara	Načini osnivanja: simultano i sukcesivno
3. Opiše vrste organa i njihovu ulogu u akcionarskom društvu	Vrste organa: skupština akcionara, odbor direktora, izvršni direktor, sekretar društva i revizor
4. Objasni finansijsku strukturu akcionarskog društva	Finansijska struktura: kapital društva, akcije, obveznice, povećanje i smanjenje kapitala, sticanje sopstvenih akcija i raspodjela dobiti
5. Navede potrebna dokumenta za registraciju akcionarskog društva i promjenu podataka	Dokumenta za registraciju: rezervacija naziva, registraciona prijava, odluka ili ugovor o osnivanju, statut i promjena podataka
6. Objasni prestanak akcionarskog društva	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Akcionarsko društvo	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovna obilježja i pravni položaj dijela stranog društva	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pravni položaj dijela stranog društva	
2. Navede potrebna dokumenta za registraciju dijela stranog društva	Dokumenta za registraciju: rezervacija naziva, registraciona prijava i promjena podataka
3. Opiše obavezu dostavljanja podataka u vezi sa promjenama koje su nastale u dijelu stranog društva	
4. Objasni prestanak dijela stranog društva	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Dio stranog društva	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Interpretira postupak registracije privrednih subjekata	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ulogu Centralnog registra privrednih subjekata	
2. Opiše postupak dostavljanja podataka i dokumentacije kod Centralnog registra privrednih subjekata	
3. Objasni postupak registracije privrednih subjekata	
4. Objasni naknade za registraciju u Centralnom registru privrednih subjekata	
5. Objasni značaj zbirke isprava registra	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Registracija privrednih subjekata	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Privredno pravo je koncipiran tako da omogućava sticanje teorijskih znanja iz ove oblasti. Prilikom njegove realizacije učenike treba upućivati na praktičnu primjenljivost teorijskih znanja u konkretnim situacijama. Preporučljivo je davati učenicima seminarske radove na kraju nastavnih oblasti kojima će objediniti naučene sadržaje. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog pravnog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Radonjić D., Pravo privrednih subjekata, Pobjeda a.d., Podgorica 2008.
- Propisi koji regulišu oblast privrednih subjekata.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanje ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove prava
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje

- Preduzetništvo
- Poslovi pravnog prometa
- Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti prava privrednih društava)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za obradu i uređivanje pisanih dokumenata u elektronskom obliku)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova i podsticanje odgovornosti)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.3.4. EKONOMIKA TRGOVINE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
II	72			72	3

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa funkcijama i specifičnostima trgovine kao privredne djelatnosti, trgovine na veliko, trgovine na malo, spoljne trgovine i uloge usluga u robnom prometu. Razvijanje tačnosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Odredi značaj i funkcije trgovine u robnom prometu kroz različite etape njenog razvoja
2. Identifikuje vezu između trgovine i tržišta
3. Identifikuje specifičnosti trgovine u odnosu na proizvodnju
4. Ocijeni ulogu i značaj trgovine na veliko i trgovine na malo u robnom prometu
5. Identifikuje ulogu i značaj spoljne trgovine
6. Odredi značaj usluga u robnom prometu

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Odredi značaj i funkcije trgovine u robnom prometu kroz različite etape njenog razvoja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam trgovine i njenu vezu sa ostalim privrednim djelatnostima	Privredne djelatnosti: industrija, turizam, poljoprivreda
2. Objasni značaj i funkcije trgovine	Funkcije trgovine: posrednička, robna, poslovna
3. Opiše uslove za nastanak trgovine	
4. Navede karakteristike trgovine u pojedinim etapama njenog razvoja i faktore njenog daljeg razvoja	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Funkcije trgovine - Nastanak i razvoj trgovine	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje vezu između trgovine i tržišta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni vezu između trgovine i tržišta	
2. Opiše faktore i potrebu istraživanja i segmentisanja tržišta	
3. Objasni organizacione oblike tržišta	Organizacioni oblici tržišta: tržnice, aukcije, robne berze, sajmovi
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 3.	
Predložene teme	
- Trgovina i tržište	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje specifičnosti trgovine u odnosu na proizvodnju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni proces rada u trgovini	
2. Nabroji troškove u trgovini	
3. Objasni formiranje asortimana u trgovini putem kombinacije njegovih dimenzija	
4. Izvrši kalkulaciju prodajnih cijena u trgovini koristeći razliku u cijeni u vidu marže i rabata	
5. Navede osnovne pokazatelje uspješnosti poslovanja u trgovini	Pokazatelji uspješnosti poslovanja: produktivnost, ekonomičnost, rentabilnost
6. Objasni potrebu saradnje trgovine sa proizvođačima i potrošačima	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti navedenog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 5 i 6. Za kriterijum 4, potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Specifičnosti trgovine	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni ulogu i značaj trgovine na veliko i trgovine na malo u robnom prometu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj, funkcije i karakteristike trgovine na veliko	
2. Klasifikuje trgovinu na veliko prema različitim kriterijumima	Kriterijumi: broj roba čiji promet se vrši, subjekti koji je obavljaju, organizacija i tehnika prodaje
3. Objasni značaj i funkcije trgovine na malo	
4. Objasni pojedine vrste maloprodajne mreže sa fiksnom lokacijom	Maloprodajna mreža sa fiksnom lokacijom: klasične prodavnice, robne kuće, samousluge, supermarketi, hipermarketi, fabričke prodavnice, robni automati, trgovinski centri
5. Objasni pojedine vrste maloprodajne mreže bez fiksne lokacije	Maloprodajna mreža bez fiksne lokacije: prodaja putem prezentacija, telefona, pošte, kataloga, elektronska prodaja
6. Opiše ulogu i odlike prodavca u trgovini	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti navedenog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Trgovina na veliko - Trgovina na malo	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje ulogu i značaj spoljne trgovine	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ulogu i funkcije spoljne trgovine	
2. Navede vrste poslova u spoljnotrgovinskom prometu	Vrste poslova: uvoz, izvoz, privremeni uvoz i izvoz
3. Analizira različite teorije o spoljnoj trgovini	Teorije o spoljnoj trgovini: klasične i neoklasične
4. Navede elemente trgovinskog i platnog bilansa	
5. Objasni pojam i ulogu carina i carinskih tarifa	
6. Navede uslove za obavljanje spoljnotrgovinske djelatnosti	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Spoljna trgovina	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Odredi značaj usluga u robnom prometu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj i potrebu za uslugama u robnom prometu	
2. Nabroji organizacije koje su specijalizovane za pružanje usluga u robnom prometu i poslove kojima se bave	Organizacije: trgovinske agencije, posredničke organizacije, organizacije za zastupanje, komisione organizacije, javna skladišta, špeditorske i transportne organizacije
3. Analizira povezanost prometa usluga i prometa roba	
4. Opiše usluge koje trgovina pruža potrošačima u različitim fazama procesa kupovine	Faze procesa kupovine: faza prije neposredne kupovine, faza neposredne kupovine i faza nakon neposredne kupovine
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Usluge u prometu	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Ekonomika trgovine koncipiran je tako da omogućava sticanje teorijskih znanja iz oblasti trgovine. Prilikom realizacije ovog modula, učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad. Za obradu pojedinih nastavnih sadržaja, preporučljivo je učenicima dati da samostalno ili u timu rade seminarske ili druge radove. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova. Da bi se nastavni sadržaj ovog modula približio učeniku, preporučljivo je da se organizuje posjeta određenoj trgovinskoj organizaciji.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Vojinović M.; Stanković-Četković J., Ekonomika trgovine, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2014.
- Segetlija Z., Ekonomika trgovine, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 2011.
- Radunović D.; Lovreta S., Osnovi ekonomske trgovine, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2004.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno i pisano.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Ekonomija saobraćaja
- Osnove špedicije
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Špeditersko i agencijsko poslovanje

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

- **Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom**
- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti trgovine)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju praktičnih zadataka)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za obavljanje određenih poslova)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.3.5. SOCIJALNE MREŽE I GLOBALIZACIJA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
III	50	22		72	3

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa procesom globalizacije, izazovima savremenog tržišta rada, cjeloživotnim učenjem i volonterizmom, ljudskim pravima i slobodama, kao i značenjem političke angažovanosti i medijske pismenosti. Razvijanje stvaralačkog, kritičkog i kreativnog odnosa prema izazovima savremenog društva.

3. Isodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Prepozna položaj mladih u procesu globalizacije društva
2. Identifikuje obilježja osnovnih ljudskih prava i sloboda
3. Prepozna društveni kontekst rodni uloga u kulturološki različitim društvima
4. Procijeni značaj razvoja političke svijesti i ostvarivanja ciljeva održivog razvoja
5. Prepozna mogućnosti i zahtjeve globalnog tržišta rada
6. Primijeni medijsku pismenost u svakodnevnom životu
7. Identifikuje karakteristike sajber kulture, kao društvenog fenomena

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Prepozna položaj mladih u procesu globalizacije društva	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni proces i uzroke globalizacije savremenog društva	Uzroci globalizacije: demografski, saobraćajni, komunikacijski, politički i dr.
2. Objasni faktore globalizacije savremenog društva	Faktori globalizacije: industrijski, finansijski, politički, informacijski i dr.
3. Objasni imperativ globalnog društva	
4. Objasni pojam mladosti kroz istorijske epohe	
5. Navede prosvjetiteljske ideje obrazovanja	
6. Obrazloži položaj mladih u globalnom društvu	
7. Prezentuje položaj mladih u savremenom i tradicionalnom društvu, na zadatom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6. Za kriterijum 7 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Mladi i globalno društvo	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje obilježja osnovnih ljudskih prava i sloboda	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i vrste ljudskih prava i sloboda	Vrste ljudskih prava i sloboda: pravo na život, pravo na poštovanje privatnog života, pravo slobode mišljenja, savjesti i vjeroispovjesti i dr.
2. Objasni istorijat i filozofiju ljudskih prava i sloboda	
3. Objasni kulturološke različitosti i univerzalnost ljudskih prava i sloboda	
4. Objasni uticaj socijalizacije na lične slobode	
5. Navede oblike kršenja ljudskih prava prema Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima	
6. Istraži primjere kršenja ljudskih prava i sloboda u svijetu	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijum 6 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Ljudska prava i slobode	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Prepozna društveni kontekst rodni uloga u kulturološki različitim društvima	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni rodne uloge u tradicionalnom i savremenom društvu	
2. Objasni rodni identitet i vrijednosne orijentacije	
3. Opiše rodne nejednakosti u različitim razvojnim fazama i društvenim kontekstima	
4. Objasni pojmove kulturni identitet i etnocentrizam	
5. Navede primjere multikulturalnosti u društvu	
6. Objasni pojam i značaj etničke i rasne pripadnosti u društvu	
7. Objasni nastanak predrasuda i uticaj na razvoj društvene svijesti o prihvatanju različitosti	
8. Izradi kulturološku mapu na primjeru zadatog regiona	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7. Za kriterijum 8 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Rodne uloge - Kulturni identitet - Globalno društvo - Multikulturalnost	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Procijeni značaj razvoja političke svijesti i ostvarivanja ciljeva održivog razvoja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni aspekte odnosa mladih i politike	
2. Objasni značaj političkog integrisanja i aktivizma mladih	
3. Objasni značaj volonterizma i civilnosti mladih, kao oblika socijalnog kapitala	
4. Predloži oblike aktivizma i volonterizma mladih, na primjeru lokalne zajednice	
5. Argumentuje značaj globalnih ciljeva održivog razvoja i njihovu usmjerenost na izgradnju mira	Globalni ciljevi održivog razvoja: svijet bez siromaštva, svijet bez gladi, dostojanstven rad i ekonomski rast, mir, pravda i snažne institucije, smanjanje nejednakosti, odgovorna potrošnja i proizvodnja i dr.
6. Istraži politiku i ciljeve održivog razvoja, na primjeru lokalne zajednice	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3 i 5. Za kriterijume 4 i 6 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Mladi i politika - Održivi razvoj	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Prepozna mogućnosti i zahtjeve globalnog tržišta rada	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni posljedice globalizacijskih procesa na sferu rada	
2. Objasni nesigurnost tržišta rada u savremenom društvu	
3. Objasni potrebu za stalnim stručnim usavršavanjem i cjeloživotnim učenjem u cilju prilagođavanja potrebama tržišta rada	
4. Objasni koncept izgradnje stila života kroz slobodno vrijeme	
5. Navede mjere za prevazilaženje ograničenja u sferi rada koje nameće savremeno društvo	
6. Objasni funkcije slobodnog vremena i otuđenje od rada	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Uticaj globalizacije na rad i tržište rada - Otuđenje u procesu rada - Cjeloživotno učenje	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Primijeni medijsku pismenost u svakodnevnom životu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede različite aspekte medijske pismenosti	Aspekti medijske pismenosti: tehnička, kulturološka, društvena i misaona
2. Objasni pojam i metode spinovanja	
3. Opiše uticaj medija na formiranje javnog mnijenja	
4. Objasni pojam cenzure i medijske manipulacije	
5. Objasni uticaj demografskih karakteristika i kulturnog kapitala na formiranje različitih stavova o medijima	
6. Prepozna medijske stereotipe , na zadatom primjeru	Medijski stereotipi: kult tijela, diskriminacija, jezik mržnje i dr.
7. Objasni različite oblike uticaja medijskih sadržaja na publiku	
8. Procijeni objektivnost medija primjenom pravila (5W+1H) , na zadatom primjeru	Pravila (5W+1H): Ko je nešto uradio ili rekao? Šta se desilo? Gdje se desilo? Kada se desilo? Zašto se desilo? Kako se desilo?
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1, 2, 3, 4, 5 i 7. Za kriterijume 6 i 8 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Medijska pismenost	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje karakteristike sajber kulture, kao društvenog fenomena	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede specifičnosti umreženog društva	
2. Navede sadržaj i faktore razvoja sajber kulture	Sajber kultura: računarska tehnologija i digitalna revolucija, kiborg, virtualna stvarnost, kibernetički prostor, virtualne zajednice, onlajn identiteti i informacijsko društvo
3. Istraži uticaj virtuelne stvarnosti na kretanja u društvu	
4. Objasni pitanje identiteta i zajednice u virtuelnim svjetovima	
5. Objasni društvene mreže kao oblik sajber kulture	
6. Objasne pojam kiborgoetike	
7. Objasni značenje i tipove sajber kriminala	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4, 5, 6 i 7. Za kriterijum 3 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Umreženo društvo - Sajber kultura - Virtuelne zajednice i identitet - Kiborgoetika - Sajber kriminal	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Socijalne mreže i globalizacija koncipiran je tako da učenicima omogućava sticanje znanja iz ove oblasti kroz teorijsku nastavu i vježbe. Teprijski dio nastave i vježbe treba izvoditi sa cijelim odjeljenjem, uz primjenu aktivnih oblika nastave – interaktivnih predavanja, rada u parovima i malim grupama, samostalnog rada i istraživanja učenika na času.
- Prilikom realizacije vježbi, u zavisnosti od tipa situacije i zadataka, može se organizovati demonstracija/simulacija u radu sa učenicima. Nakon urađenih vježbi, učenici treba da prezentuju svoje rezultate, uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom.
- Prilikom obrade nastavnog sadržaja preporučljivo je podsticati učenike na sprovođenje različitih istraživanja kako bi na taj način došli do informacija. Za realizaciju Ishoda 7 nastavnik može koristiti filmove „Terminator“, „Terminator II – Judgment day“, „Metropolis“, „1984.“ 5, „A Clockwork Orange“, „Star Trek – First Contact“, „Truman show“ i dr. U nastavnom procesu mogu se koristiti i društvene mreže kao što je www.edmundo.com ili druge za koje nastavnik procijeni da su prilagođene učenicima.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik bi trebao da podstiče učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Đordjević D., Sociologija forever, Niš, 1996.
- Vuletić V., Sociologija, Klett, Beograd, 2014.
- Entoni, G., Sociologija, CID, Podgorica, 1998.
- Eko U., Kultura, Informacija, Komunikacija, Nolit, Beograd, 1993.
- Dragičević, A., „Doba kiberkomunizma: visoke tehnologije i društvene promjene“, Zagreb, Golden marketing, 2003.
- Fukuyama F., Izgradnja države: vlade i svjetski poredak u 21. stoljeću, Zagreb, Izvori, 2005.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju godine

9. Povezanost modula – korelacija

- Preduzetništvo
- Savremeno odrastanje

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku pravilnim formulisanjem pojmova i koncepata iz oblasti socijalnih mreža i globalizacije, izražavanjem argumenata i kritičkog mišljenja; poštovanje pravila i preporuka prilikom prezentovanja zadate teme i dr.)
- Komunikacija na stranom jeziku (razumijevanje stručne terminologije iz oblasti socijalnih mreža i globalizacije prilikom istraživanja na Internetu; gledanje filmova, slušanja muzike, korišćenje literature na engleskom jeziku i dr.)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje logičkog načina razmišljanja i donošenja zaključaka prilikom analize problema iz oblasti socijalnih mreža i globalizacije i dr.)
- Digitalna kompetencija (korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija radi pretrage, prikupljanja i upotrebe podataka iz oblasti socijalnih mreža i globalizacije prepoznavanjem relevantnih stručnih tekstova i video zapisa; korišćenje foruma i društvenih mreža, u cilju razmjene stručnih informacija, poštovanjem pravila bezbjednosti i etike prilikom korišćenja Interneta i dr.)
- Učiti kako učiti (razvijanje tehnika samostalnog učenja, kao i učenja u timu kroz vršnjačku edukaciju i diskusiju; izrada seminarskih radova i prezentacija na zadatu temu; razvijanje tehnika istraživanja, sistematizovanja i vrednovanja informacija u cilju nadogradnje prethodno stečenih znanja, kao i otkrivanja novih; razvijanje svijesti o značaju elektronskog učenja i dr.)
- Socijalna i građanska kompetencija (razvijanje sposobnosti izražavanja sopstvenog mišljenja učešćem u konstruktivnoj diskusiji sa uvažavanjem drugačijih stavova; razvijanje tolerancije, kulture dijaloga i poštovanja tuđeg integriteta, u skladu sa etičkim pravilima; razvijanje sposobnosti za timski rad i saradnju prilikom realizacije vježbi i dr.)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti davanja inicijative i pravilnog određivanja prioriteta prilikom rješavanja problema; razvijanje kreativnosti, inovativnosti, kao i vještina planiranja i upravljanja vremenom, samostalno ili u timu i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (razvijanje kulturne inteligencije i socijalnog kapitala upoznavanjem kulturoloških različitosti i sadržaja vlastite kulture, gledanje filmova i dr.)

3.3.6. LUČKA KOORDINACIJA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
III	54	18		72	3

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa lučkom koordinacijom i lučkim radnim područjem. Osposobljavanje za izradu plana kretanja tereta i popunjavanje lučke dokumentacije. Razvijanje tačnosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Objasni značaj lučke koordinacije i lučkog radnog područja
2. Sastavi plan kretanja prevoznih sredstava i prateće dokumentacije u lučkom transportu
3. Sastavi nacrt ugovora o izvršenju lučkih usluga u odgovarajućoj formi
4. Popuni lučku dokumentaciju kod primopredaje i uskladištenja tereta u luci
5. Identifikuje načine rukovanja opasnim teretima u luci u skladu sa propisima

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da	
Uoči značaj lučke koordinacije i lučkog radnog područja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja	Kontekst
U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	(Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede načela lučke koordinacije	Načela: ekonomičnosti, dispozitivnosti, jednakog postupanja
2. Navede propise koji se primjenjuju u lučkoj koordinaciji	
3. Navede segmente lučkog radnog područja	
4. Objasni radne prostore u luci	Radni prostori: kopneni i vodeni
5. Navede lučku infrastrukturu i suprastrukturu	
6. Objasni važnost održavanja reda i sigurnosti saobraćaja u lučkom radnom području	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Lučko radno područje - Lučka infrastruktura i supratsruktura - Red u luci	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da	
Sastavi plan kretanja prevoznih sredstava i prateće dokumentacije u lučkom transportu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja	Kontekst
U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	(Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni koordinaciju u lučkom transportu	
2. Navede učesnike u lučkoj koordinaciji	Učesnici: lučko transportne organizacije, agenti, špediteri, prevoznici i dr.
3. Objasni međusobne odnose i obaveze učesnika u lučkoj koordinaciji	
4. Navede relacije u lučkom transportu	
5. Objasni važnost lučkog operativnog planiranja	
6. Šematski prikaže plan puta kretanja prevoznih sredstava u odnosu na put kretanja tereta, na konkretnom primjeru	
7. Šematski prikaže način kretanja dokumenata i obavještenja koja se odnose na iskrcaj i ukrcaj tereta, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijume 6 i 7 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Učesnici u lučkoj koordinaciji - Relacije u lučkom transportu - Planiranje u luci	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Sastavi nacrt ugovora o izvršenju lučkih usluga u odgovarajućoj formi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede lica i pretpostavke za zaključenje lučko-transportnog posla	Pretpostavke: endogene i egzogene
2. Objasni elemente neophodne za izvršenje lučko-transportnog posla	Elementi: pravni osnov, predmet, rok, određivanje redosljeda, dužnost pravilnog slaganja, sredstva za osiguranje robe i dr.
3. Objasni odgovornost lučko transportne organizacije	Odgovornost: za oštećenje tereta, za propust dužne pažnje, za propust radnika, za neispravnost prevoznih sredstava i dr.
4. Navede ugovore o izvršenju lučkih usluga	Ugovori: štivadorski, skladišni, pilotaža i tegljenje
5. Sastavi nacrt ugovora o izvršenju lučkih usluga na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti navedenog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijum 5 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Lučko transportni posao - Odgovornost lučko transportne organizacije - Ugovori o izvršenju lučkih usluga	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Popuni lučku dokumentaciju kod primopredaje i uskladištenja tereta u luci	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede načine primopredaje tereta u luci u pojedinim vidovima saobraćaja	
2. Navede načine primopredaje tereta kod uskladištenja u pojedinim vidovima saobraćaja	
3. Objasni lučku internu dokumentaciju	Interna dokumentacija: dispozicija, iskaz vaganja, iskaz težina, brojački listić i dr.
4. Objasni lučku eksternu dokumentaciju	
5. Opiše načine kretanja dokumentacije u luci	
6. Popuni lučku internu dokumentaciju, na konkretnom primjeru	
7. Napravi šematski prikaz kretanja lučke dokumentacije na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti navedenog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5. Za kriterijume 6 i 7 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Primopredaja tereta u luci - Skladištenje tereta u luci - Lučka dokumentacija	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje načine rukovanja opasnim teretima u luci u skladu sa propisima	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede opasne terete u lučkom transportu	
2. Navede karakteristike rukovanja opasnim teretima u luci	Karakteristike: klasifikacija, deklaracija, ulazak broda u luku, oznake brodova i prevoznih sredstava, mjere sigurnosti i dr.
3. Navede propise koji regulišu transport i rukovanje opasnim teretima u luci u pojedinim vidovima saobraćaja	
4. Objasni savremena kretanja u lučkom transportu	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Opasni tereti u luci - Savremena kretanja u lučkom transportu	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Lučka koordinacija koncipiran je tako da omogućava sticanje teorijskih znanja iz oblasti lučkog poslovanja. Prilikom realizacije ovog modula, učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad. Za obradu pojedinih nastavnih sadržaja, preporučljivo je učenicima dati da samostalno ili u timu rade seminarske ili druge radove. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova. Da bi se nastavni sadržaj ovog modula približio učeniku, preporučljivo je da se organizuje posjeta određenoj trgovinskoj organizaciji.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Adamović M., Uvod u saobraćaj I, Saobraćajni fakultet, Beograd, 1996.
- Dragović B., Intermodalni transportni sistemi, Pomorski fakultet, Kotor, 2015.
- Ivošević B., Saobraćajno pravo, Saobraćajni fakultet, Beograd, 2010.
- Dundović Č.; Jugović- Poletan T; Jugović A.; Hess S., Integracija i koordinacija lučkog prometnog sustava, Rijeka, 2006.
- Lojpur A.; Kuljak M., Menadžment, Podgorica, 2005.
- Jovović M., Lučki menadžment, Kotor, 2002.
- Dundović Č.; Kesić B., Tehnologija i organizacija luka, Rijeka, 2001.
- Vešović V., Menadžment u saobraćaju, Saobraćajni fakultet, Beograd, 2001.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno i pisano.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove saobraćaja i transporta

- Poznavanje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Skladištenje robe
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Špeditorsko i agencijsko poslovanje
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Marine i jahte
- Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

- Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti lučke koordinacije)
- Komunikacija na stranom jeziku (razumijevanje stručne terminologije iz oblasti lučke koordinacije, prilikom istraživanja na Internetu ; korišćenje literature na engleskom jeziku i dr.)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju zadataka).
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za obavljanje određenih lučkih poslova)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.3.7. OSNOVE MARKETINGA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
III	56	16		72	3

2. Cilj modula:

- Osposobljavanje za obavljanje marketinških poslova kroz prikupljanje i obradu podataka, korišćenje informacija, analizu i kombinovanje instrumenata marketinga i izradu marketing plana. Razvijanje tačnosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje značaj marketing koncepcije kao važnog faktora u ostvarivanju poslovnog uspjeha
2. Ilustruje odnos ponude, tražnje i cijena za određene proizvode na konkretnom tržištu u odnosu na konkurenciju
3. Sprovede postupak istraživanja tržišta koristeći odgovarajuće metode u cilju prikupljanja potrebnih podataka
4. Izvrši analizu instrumenata marketing miksa prilikom lansiranja proizvoda ili usluge na tržište
5. Ocijeni uticaj promociionog miksa na proces tražnje i ponašanje potrošača prilikom kupovine proizvoda ili usluge
6. Izradi marketing plan za privredno društvo

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje značaj marketing koncepcije kao važnog faktora u ostvarivanju poslovnog uspjeha	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i značaj marketinga u procesu povezivanja proizvodnje i potrošnje	
2. Opiše definicije marketinga i ključne elemente	Ključni elementi: razmjena, proizvod, aktivnosti
3. Objasni faze poslovne orijentacije	Poslovne orijentacije: proizvodna koncepcija, koncepcija proizvoda, prodajna koncepcija, koncepcija marketinga
4. Opiše integralnost i dinamičnost marketinga	
5. Objasni interdisciplinarnost marketinga	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijum od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Poslovna filozofija marketinga - Koncepcije marketinga - Integralnost, dinamičnost i interdisciplinarnost marketinga	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da ilustruje odnos ponude, tražnje i cijena za određene proizvode na konkretnom tržištu u odnosu na konkurenciju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše elemente i funkcije tržišta	Elementi tržišta: ponuda, tražnja, cijene Funkcije tržišta: proces razmjene materijalnih dobara, primarna raspodjela društvenog proizvoda i nacionalnog dohotka na pojedine oblasti i grane unutar tih oblasti, tržišni zakoni, uticaj tržišta na obim i strukturu proizvodnje, uticaj tržišta na obim i strukturu potrošnje
2. Objasni segmentaciju tržišta i strategije marketinga	Strategije marketinga: strategija nediferenciranog marketinga, diferenciranog, koncentrisanog i mješovita strategija
3. Objasni mikro i makro okruženje marketinga	
4. Objasni pojam i uslove konkurencije	Uslovi konkurencije: samostalnost u procesu zaključivanja kupoprodajnih ugovora, broj učesnika, poznavanje samog tržišta, njegovih zakonitosti i položaja, moć konkurenata
5. Navede primjere lojalne i nelojalne konkurencije na tržištu	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 4, 5 i 6. Za kriterijum 3, potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Tržište i marketing okruženje - Segmentacija tržišta i marketinške strategije - Konkurencija	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Sprovede postupak istraživanja tržišta koristeći odgovarajuće metode u cilju prikupljanja potrebnih podataka	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj istraživanja tržišta	
2. Sastavi plan istraživanja tržišta na osnovu bitnih elemenata	Bitni elementi: problem i cilj istraživanja, izvori informacija, metode prikupljanja podataka, obrada i analiza podataka, oblik prezentacije, vrijeme i troškovi istraživanja
3. Objasni izvore i metode prikupljanja podataka	Izvori: primarni, sekundarni Metode prikupljanja podataka: metod posmatranja, metod ispitivanja, eksperimentalni metod
4. Objasni značaj i vrste informacija	Vrste informacija: prema sadržaju, prema tome da li su izražene brojučano ili opisno, prema vremenskom periodu, prema porijeklu
5. Objasni funkcionisanje i aktivnosti marketing informacionog sistema	Aktivnosti marketing informacionog sistema: prikupljanje podataka, obrada podataka, korišćenje podataka
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 3, 4 i 5. Za kriterijum 2 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Informaciona osnova upravljanja marketingom - Istraživanje tržišta - Metode prikupljanja podataka	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Izvrši analizu instrumenata marketing miksa prilikom lansiranja proizvoda ili usluge na tržište	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam, podjelu i značaj instrumenata marketinga miksa	Instrumenti marketinga miksa: proizvod, cijena, promocija, distribucija
2. Opiše klasifikaciju proizvoda, dizajn, marku, brend i pakovanje	
3. Objasni faze u životnom ciklusu proizvoda	Faze u životnom ciklusu proizvoda: uvođenje, rast, zrelost, opadanje
4. Nacrta grafikon životnog ciklusa proizvoda na konkretnom primjeru	
5. Opiše faze u razvoju novog proizvoda	Faze u razvoju novog proizvoda: generisanje ideja, selekcija ideja, razvoj koncepta proizvoda, poslovna analiza, razvoj proizvoda, testiranje tržišta, komercijalizacija
6. Odredi kroz SWOT analizu snage, slabosti, šanse i opasnosti za novi proizvod ili uslugu	
7. Objasni faktore politike cijena proizvoda/usluge	Faktori politike cijena: tražnja, troškovi, konkurencija, mjere ekonomske politike
8. Izračuna cijenu pomoću različitih metoda , na konkretnom primjeru proizvoda/usluge	Metode: metod troškovi plus, metod ciljne stope prinosa, metod konkurencije
9. Primijeni različite oblike diferenciranja cijena , na konkretnom primjeru	Diferenciranja cijena: sezonsko, geografsko, funkcionalno, količinsko, u odnosu na način plaćanja
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 5 i 7. Za kriterijume 4, 6, 8 i 9, potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Instrumenti marketinga - SWOT analiza	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni uticaj promociionog miksa na proces tražnje i ponašanje potrošača prilikom kupovine proizvoda ili usluge	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni povezanost različitih oblika promocije	Oblici promocije: lična prodaja, publicitet, ekonomska propaganda, unapređenje prodaje, direktan marketing
2. Objasni motive tražnje i kupovine	Motivi: emocionalni, racionalni
3. Objasni ekonomski, sociološki i psihološki model ponašanja potrošača	
4. Objasni različite oblike propagandnih medija 	Oblici propagandnih medija: poštanski mediji (direktna pošta i katalozi), štampani mediji (novine i časopisi), elektronski mediji (telefon, radio, televizija, internet)
5. Objasni pojam, podjelu ekonomske propagande i sredstva ekonomske propagande 	Sredstva ekonomske propagande: oglas, poslovno propagandna sredstva, direktna propagandna sredstva, reprezentativna sredstva, spoljna propagandna sredstva, projekciona propagandna sredstva, akustična propagandna sredstva
6. Osmisli oglas, letak, flajer i katalog za konkretan primjer proizvoda ili usluge	
7. Objasni planiranje troškova ekonomske propagande	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 4, 5 i 7. Za kriterijum 6, potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Ekonomska propaganda - Motivi tražnje i kupovine - Sredstva ekonomske propagande - Planiranje troškova ekonomske propagande	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da izradi marketing plan za privredno društvo	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni planiranje kao fazu upravljanja marketingom	
2. Sastavi plan marketinga , na konkretnom primjeru	Marketing plan: plan prodaje, plan proizvodnog programa, plan zaliha gotovih proizvoda, plan prodajnih cijena, plan promocije, plan profita
3. Obrazloži savremeni i klasični sistem organizacije marketing aktivnosti	
4. Objasni forme organizovanja marketing aktivnosti	Forme organizovanja: funkcionalna, organizacija po proizvodima, organizacija po kupcima
5. Objasni svrhu stalne kontrole i revizije marketinških aktivnosti	Kontrola: prikupljanje informacija, ocjena prikupljenih informacija, korektivne akcije
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 3, 4 i 5. Za kriterijum 2, potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Upravljanje marketing funkcijama - Plan marketinga	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Osnove marketinga je tako koncipiran da učenici stiču teorijska i praktična znanja iz ove oblasti. Prilikom realizacije modula Osnove marketinga, učenike treba motivisati na aktivno učenje, razvijajući njihove praktične sposobnosti i vještine kroz praktične vježbe iz ove oblasti. U nastavi, preporučljivo je da učenici vježbe rade individualno ili u timu, i da svoje rezultate rada prezentuju drugim timovima. Za realizaciju modula poželjno je kombinovati različite metode rada, kao što su: usmeno izlaganje, razgovor, metoda pisanja, istraživačka, učenje putem rješavanja problema, simuliranja, metoda igre (asocijacija, kviz, moždana mapa). Za obradu pojedinih nastavnih sadržaja, preporučljivo je učenicima dati da samostalno ili u timu rade seminarske ili druge radove. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja ili kritičke opaske. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova.
- U toku realizacije pojedinih sadržaja, preporučljivo je da se posjete određene marketinške agencije ili druge organizacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Lovreta S.; Hanić H.; Ačić J., Marketing, Zavod za udžbenike, Beograd, 2011.
- Mihailović B., Osnovi Marketinga, Podgorica, 2008.
- Mihailović B., Marketing- principi za menadžere, Obod, Cetinje, 2000.
- Milisavljević M., Marketing, Ekonomski fakultet, Beograd, 1999.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Štampač	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno, pisano i praktično.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove saobraćaja i transporta
- Ekonomija saobraćaja
- Preduzetništvo
- Osnove špedicije
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Logistika
- Organizacija transporta tereta
- Marine i jahte

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti marketinga)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju praktičnih zadataka kao što su izračunavanje cijene proizvoda ili usluge, grafičkog prikaza živornog ciklusa proizvoda i dr.)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera prilikom prikupljanja, obrade, i skladištenja informacija neophodnih za rješavanje praktičnih zadataka i njihovih prezentacija)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom obavljanja određenih poslova)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.3.8. POSLOVNA ETIKA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
III	72			72	3

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa osnovnim načelima poslovne etike i osposobljavanje za njihovu primjenu u realnim životnim situacijama. Razvijanje profesionalne i lične odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Ocijeni mjesto i ulogu morala, moralne svijesti i etike
2. Primijeni pravila poslovne etike u profesionalnoj djelatnosti
3. Odredi značaj društvene odgovornosti i način rješavanja etičkih dilema
4. Utvrdi vezu između poslovne etike i religije
5. Identifikuje mjesto i ulogu etike u društvenim naukama
6. Ocijeni uticaj svjetske kulture na poslovnu etiku
7. Identifikuje područja primijenjene etike

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Odredi mjesto i ulogu morala, moralne svijesti i etike	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i vrste etike	Vrste etike: normativna, metaetika, etika vrline, deskriptivna
2. Navede etička stanovišta	Etička stanovišta: autonomna, heteronomna
3. Objasni vezu između slobode, odgovornosti i morala	
4. Objasni pojam djelanja	
5. Opiše tradicionalno i moderno poimanje slobode	
6. Objasni moral, etiku i moralna pravila	
7. Objasni pojam vrline	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Teorijska obilježja etike - Moral kao društvena pojava	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Primijeni pravila poslovne etike u profesionalnoj djelatnosti	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni vezu etike i poslovne etike	
2. Navede načela poslovne etike	Načela poslovne etike: pravda, prirodno i pozitivno pravo, pravednost, solidarnost
3. Uporedi etiku pojedinca i etiku profesije	
4. Opiše kodekse profesionalnog ponašanja	
5. Objasni vrijednosti poslovne etike i njeno mjesto u društvu	
6. Objasni razvoj poslovne i preduzetničke etike	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Poslovna etika kao grana etike	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Odredi značaj društvene odgovornosti i način rješavanja etičkih dilema	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni vezu između odgovornosti i etike poslovanja	
2. Navede vrste odgovornosti	Vrste odgovornosti: poslovna, pravna, socijalna, moralna
3. Uporedi etičke dileme i nedoumice	
4. Opiše uticaj negativnih faktora u poslovanju	Negativni faktori: korupcija, špijunaža, zloupotreba medija, mobing
5. Objasni problem kršenja etičkih normi	
6. Opiše konfliktne situacije	
7. Objasni korporacijsku odgovornost	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Etika i društvena odgovornost - Etičke dileme u poslovanju	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Utvrđi vezu između poslovne etike i religije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojavu poslovne etike u protestantskoj religiji	
2. Opiše vezu između poslovne etike i etike vjere	
3. Objasni karakteristike velikih religija	Velike religije: Budizam, Judaizam, Hrišćanstvo, Islam
4. Opiše odnos između etike i vjere	
5. Navede različita tumačenja morala	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Praktična etika velikih svjetskih religija	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje mjesto i ulogu etike u društvenim naukama	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše naučna objašnjenja moralnog razvoja	
2. Objasni uzroke neetičkog ponašanja	Uzroci neetičkog ponašanja: asocijalno, agresivno, prosocijalno
3. Opiše različite kulture, norme i vrijednosti	
4. Opiše pojam poslovnog bontona u poslovanju	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Psihološki, sociokulturni i pravni aspekti etike	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni uticaj svjetske kulture na poslovnu etiku	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam globalizacije	
2. Opiše ekonomsku i političku globalizaciju	
3. Objasni socijalne faktore	
4. Opiše vezu između etike i medija	
5. Opiše etičke dileme marketinga	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Globalizacija i poslovni moral	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje područja primijenjene etike	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni vezu između teorijske i primijenjene etike	
2. Navede etičke norme u raznim područjima	Etičke norme u raznim područjima: politika, medicina, ekologija, novinarstvo
3. Opiše značaj primijenjene etike	
4. Opiše problem i dileme primijenjene etike	Dileme primijenjene etike: eutanazija, abortus, etika umiranja, trgovina ljudima
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Primijenjena etika	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Poslovna etika je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih znanja koja mogu primijeniti u realnim životnim i poslovnim situacijama. Prilikom realizacije nastavne materije, treba motivisati učenike na aktivno učenje, samostalan i timski rad. Tokom realizacije određenih tematskih sadržaja, učenicima se može dati da sami obrade odgovarajuće teme u vidu eseja ili seminarskog rada. Prilikom izrade eseja ili seminarskog rada koji obuhvata analizu određenog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova ili eseja.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Rakas S., Uvod u poslovnu etiku, Megatrend Univerzitet, Beograd, 2006.
- Milošević J.; Mandić D., Etika, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2010.
- Kider R., Etičke dileme, CID, Podgorica, 2006.
- Piter S., Uvod u etiku, Sremski Karlovci, Novi Sad, 2004.
- Tomović S., Imanuel Kant, Pobjeda, Podgorica 1996.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno i pisano.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Poslovna administracija i komunikacija
- Upravni postupak
- Poslovi pravnog prometa
- Osnove carinskog sistema
- Carinski postupak

- Privredno pravo
- Pravo Evropske unije

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz poslovne etike)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova i podsticanje odgovornosti)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.3.9. ORGANIZACIJA PRIVREDNIH DRUŠTAVA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
III	72			72	3

2. Cilj modula:

- Osposobljavanje za sagledavanje privrednog društva kao organizacionog sistema, analiziranje njegovih podсистема sa stanovišta elemenata poslovanja i primarnih i sekundarnih funkcija i identifikovanje uloge menadžmenta u savremenoj organizaciji privrednog društva. Razvijanje tačnosti, ažurnosti i odgovornosti u radu i poštovanje principa koji vode uspješnom poslovanju.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Ocijeni značaj, ulogu i poslove organizacije kao komponente savremenog menadžmenta
2. Identifikuje pojedine organizacione oblike privrednih društava i mogućnosti njihovih integracija u velike poslovne sisteme
3. Odredi uslove optimalne organizacije elemenata poslovanja- radnog kolektiva i opreme
4. Odredi primarne funkcije privrednog društva u pogledu njihovog sadržaja, nosilaca, modela i sistema
5. Identifikuje osnovne probleme optimalne organizacije funkcije proizvodnje u privrednom društvu
6. Identifikuje osnovne probleme i zadatke organizacije sekundarnih funkcija nabavke, prodaje, skladištenja, transporta i marketinga u privrednom društvu

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni ulogu, značaj i poslove organizacije kao komponente savremenog menadžmenta	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam organizacije, uslove njenog nastanka kao naučne discipline i predmet njenog izučavanja	
2. Uporedi različite teorije organizacije	Teorije organizacije: klasična, neoklasična, savremena
3. Opiše privredno društvo kao organizacioni sistem	
4. Objasni ciljeve i zadatke poslovanja privrednog društva	
5. Navede osnovne principe organizacije poslovanja privrednog društva	Principi organizacije: podjela rada, povezivanje elemenata poslovanja, koordinacija, dobrovoljno uključivanje zaposlenih u organizaciju
6. Navede funkcije, komponente i nivoe savremenog menadžmenta	
7. Objasni poslove organizacije kao komponente savremenog menadžmenta	Poslovi organizacije: podjela poslova na zadatke, grupisanje poslova, delegiranje autoriteta
8. Analizira dimenzije i modele organizacione strukture privrednog društva	Modeli organizacione strukture: funkcionalni, divizionarni, savremeni
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjere dostignutosti navedenog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8.	
Predložene teme	
- Organizacija poslovanja - Menadžment organizacije	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje pojedine organizacione oblike privrednih društava i mogućnosti njihovih integracija u velike poslovne sisteme	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše uslove nastanka i razvoja privrednih društava u svijetu i u Crnoj Gori	
2. Objasni pojedine organizacione oblike privrednih društava	Organizacioni oblici privrednih društava: ortačka društva, komanditna društva, akcionarska društva, društva sa ograničenom odgovornošću članova
3. Objasni ulogu javnih privrednih društava	
4. Navede moguće motive savremenih integracija privrednih društava u velike poslovne sisteme	Veliki poslovni sistemi: korporacije, holdinzi, klasteri, strateške alijanse, merđžeri, akvizicije, konsolidacije
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti navedenog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Organizacioni oblici privrednih društava	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Odredi uslove optimalne organizacije elemenata poslovanja- radnog kolektiva i opreme	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni utvrđivanje zahtjeva radnih mjesta različitim metodama procjene	Metode procjene: metode rangovanja, metode procjene težine posla
2. Objasni utvrđivanje sposobnosti zaposlenih različitim metodama procjene	Metode procjene: intervju, ocjena na bazi unaprijed utvrđenih kriterijuma, metoda testa
3. Nabroji i rangira motive zaposlenih	
4. Navede pravce razvoja novih pristupa ljudskom resursu u organizaciji	
5. Objasni značaj organizacione kulture i klime	
6. Navede vrste i kriterijume izbora opreme	Kriterijumi izbora opreme: djelotvornost, ekonomičnost, efikasnost
7. Nacrta grafik optimalnog korišćenja opreme i grafik optimalnog održavanja opreme	
8. Objasni specifičnosti organizacije unutrašnjeg transporta	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti navedenog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8.	
Predložene teme	
- Organizacija elemenata poslovanja	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Odredi primarne funkcije privrednog društva u pogledu njihovog sadržaja, nosilaca, modela i sistema	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni funkcije u privrednom društvu, način njihovog formiranja i međusobni odnos	Funkcije: primarne (upravljanje, rukovođenje, izvršenje) i sekundarne (proizvodnja, nabavka, prodaja, skladištenje, transport, marketing)
2. Navede nosioce, poslove i modele funkcije upravljanja	Modeli funkcije upravljanja: neposredno upravljanje, posredno upravljanje, model uključivanja zaposlenih u upravljanje
3. Navede nosioce, poslove i sisteme funkcije rukovođenja	Sistemi funkcije rukovođenja: linijski, funkcionalni, kombinovani
4. Objasni pojam autoriteta menadžera i pojedine metode funkcije rukovođenja	Metode funkcije rukovođenja: klasične (autokratska, birokratska, diplomatska, demokratska) i savremene (kooperativna i liberalna)
5. Navede nosioce, poslove i faze u izgradnji funkcije izvršenja	
6. Opiše pojmove elementarni zadatak, djelokrug, radno mjesto, dužnost, nadležnost i odgovornost	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti navedenog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Organizacija primarnih funkcija u privrednom društvu	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne funkcije proizvodnje u privrednom društvu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni tipove proizvodnje	Tipovi proizvodnje: vidovi (pojedinačna, serijska, masovna, automatska), sistemi (smaknuti i linijski) i ritam proizvodnje
2. Navede vrste planova proizvodnje po ročnosti i sadržini	
3. Opiše sadržaj parcijalnih planova u okviru osnovnog plana proizvodnje	Parcijalni planovi: plan utroška radne snage, plan materijala, plan angažovanja sredstava, finansijski plan
4. Navede vrste i sadržaj pojedinih vrsta pripreme proizvodnje	
5. Navede vrste i sadržaj pojedinih vrsta kontrole proizvodnje	
6. Objasni pojam standarda i potrebu za standardizacijom u proizvodnji	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti navedenog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Organizacija sekundarnih funkcija u privrednom društvu	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne probleme optimalne organizacije sekundarnih funkcija nabavke, prodaje, skladištenja, transporta i marketinga u privrednom društvu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede osnovne zadatke funkcije nabavke, načela nabavne politike i mogućnosti njenog organizovanja	
2. Objasni pojedine vrste zaliha i uslove njihove optimizacije	Vrste zaliha: minimalne, maksimalne, optimalne, početne, krajnje, prosječne
3. Navede osnovne zadatke funkcije prodaje, načela prodajne politike i mogućnosti njenog organizovanja	
4. Objasni izradu model plana prodaje	
5. Navede zadatke funkcije skladištenja i vrste skladišta	Vrste skladišta: prema načinu gradnje, prema funkciji, prema vrsti predmeta koji se skladišti
6. Navede zadatke funkcije transporta i faktore od kojih zavisi izbor transportnog puta i transportnih sredstava	
7. Nabroji pokazatelje efikasnosti korišćenja transportnih sredstava	Pokazatelji: nosivost vozila, vremenska angažovanost vozila, troškovi voznog parka
8. Objasni modele organizacije funkcije marketinga	Modeli: funkcionalni, po proizvodima, po tržištima, po kupcima
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti navedenog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8.	
Predložene teme	
- Organizacija sekundarnih funkcija u privrednom društvu	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Organizacija privrednih društava koncipiran je tako da omogućava sticanje teorijskih znanja iz oblasti organizacije privrednih društava. Prilikom realizacije ovog modula, učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad. Za obradu pojedinih nastavnih sadržaja, preporučljivo je učenicima dati da samostalno ili u timu rade seminarske ili druge radove. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja ili kritičke opaske. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova. Da bi se sadržaj ovog modula lakše približio učeniku, preporučljivo je da se organizuje posjeta određenom privrednom društvu.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Stanković-Četković J.; Vojinović M., Poslovna ekonomija II, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica 2014.
- Bošković B., Organizaciono ponašanje, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2010.
- Kisić S.; Pavlović M., Ekonomika preduzeća za II razred, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2006.
- Kaličanin Đ.; Lončar D., Poslovna ekonomija, Data Status, Beograd, 2012.
- Janićijević N., Organizaciono ponašanje, Data Status, Beograd, 2009.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno i pisano.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Ekonomija saobraćaja
- Osnove špedicije

- Osnove carinskog sistema
- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti organizacije privrednih društava)
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za izradu određenih planova privrednog društva)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom obavljanja određenih poslova)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.3.10. BAZE PODATAKA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
IV	6		60	66	3

Teorijska i praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika.

2. Cilj modula:

- Razumijevanje principa funkcionisanja baza podataka i sposobnost samostalnog korišćenja aplikacije za baze podataka. Razvijanje preciznosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje osnovne pojmove, organizaciju i primjenu baza podataka
2. Kreira bazu podataka, pregleda i mijenja njen sadržaj
3. Kreira tabelu, odredi polja i tipove podataka u njima
4. Poveže tabele i dobije informacije koristeći upute
5. Napravi i koristi obrazac i po njemu sortira i filtrira
6. Kreira i čuva izvještaj i grupiše podatke po određenom polju
7. Pripremi izlazne podatke za štampu

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovne pojmove, organizaciju i primjenu baza podataka	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam baza podataka	
2. Objasni pojmove podatak i informacija i razlike između njih kroz primjere	
3. Objasni pojam i primjere sistema za upravljanje bazom podataka	
4. Opiše funkciju i tipove obrasca	
5. Objasni kako je organizovana baza podataka	Baza podataka: tabele, polja, tipovi podataka, svojstva
6. Navede primjere poslovne primjene baza podataka	Primjeri poslovne primjene baza podataka: knjigovodstvo, bankarstvo, finansije, marketing, statistika
7. Pokrene aplikaciju za rad sa bazama podataka	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6. Za kriterijum 7, potrebna je ispravno urađena praktična vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Baze podataka	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Kreira bazu podataka, pregleda i mijenja njen sadržaj	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Kreira bazu podataka uz pomoć šablona	
2. Objasni mogućnosti izabrane baze podataka	
3. Pokaže podatke krećući se kroz bazu	
4. Promijeni podatke i prilagodi bazu svojim potrebama	
5. Pokaže izlazne rezultate dobijene unosom svojih podataka	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijum 2. Za kriterijume 1, 3, 4 i 5, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Rad sa bazama podataka	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Kreira tabelu, odredi polja i tipove podataka u njima	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam polja, atributa i sloga	
2. Napravi tabelu i precizira tipove podataka u poljima	Tipovi: broj, tekst, datum
3. Izvrši dodavanje i brisanje slogova i polja u tabeli	
4. Izvrši dodavanje, mijenjanje i brisanje podataka u slogu	
5. Izvrši podešavanje svojstva polja	Svojstva polja: veličina fonta, vrsta fonta, boja
6. Objasni ulogu primarnog ključa u tabeli	
7. Definiše polje primarnog ključa	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 6 i 7. Za kriterijume 2, 3, 4 i 5, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Tabele	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Poveže tabele i dobije informacije koristeći upite	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam relacije	
2. Objasni tipove relacija i njihovu primjenu	
3. Objasni pojam spoljnog ključa	
4. Poveže tabele preko spoljnog ključa	
5. Pronađe zadatu riječ koristeći komandu za pretragu	
6. Primijeni filter na tabelu	
7. Objasni funkciju upita	
8. Napravi upit koristeći određene kriterijume	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3 i 7. Za kriterijume 4, 5, 6 i 8, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Relacije - Upiti	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Napravi i koristi obrazac i po njemu sortira i filtrira	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ulogu obrazaca (formi)	
2. Napravi novi obrazac i dodijeli mu ime	
3. Unese nove podatke u obrazac	
4. Izvrši dodavanje, izmjenu i brisanje podataka koristeći obrazac	
5. Objasni prednosti filtriranja i sortiranja po obrascu	
6. Filtrira i sortira po obrascu	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 5. Za kriterijume 2, 3, 4 i 6, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Obrasci	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Kreira i čuva izvještaj i grupiše podatke po određenom polju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj i svrhu izvještaja	
2. Napravi izvještaj koji se odnosi na tabelu ili upit	
3. Promijeni raspored polja u izgledu izvještaja	
4. Izvrši dodavanje slike izvještaju	
5. Objasni prednosti grupisanih izvještaja	
6. Kreira grupisani izvještaj	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 5. Za kriterijume 2, 3, 4 i 6, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Izvještaji	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Pripremi izlazne podatke za štampu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Koristi funkciju pregled prije štampanja	
2. Podešava veličinu stranice i raspored na stranici	
3. Podešava orijentaciju stranice	
4. Izabere odgovarajući prikaz stranica	
5. Koristi opciju osvježavanja podataka u izvještaju	
6. Vršiti izvoz izvještaja u drugom formatu datoteke	Drugi format datoteke: xlsx, pdf, txt, mejl
7. Demonstrira štampanje izvještaja	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, za kriterijume od 1 do 7, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Štampanje	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Baze podataka je tako koncipiran da omogući učenicima da stiču teorijska i praktična znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u realizaciji nastavnog sadržaja primjenjuju aktivne metode rada i da praktične vježbe u okviru praktične nastave učenici obavljaju samostalno ili u timu, i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima uz obrazloženje. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Marinčić D.; Sardelić M., Poslovna informatika (baze podataka) za treći razred ekonomske škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2004.
- Marinčić D., Poslovna informatika, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2003.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	17
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Štampač	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni način provjere je: usmeno, pisano i praktično.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Poslovna administracija i komunikacija
- Skladištenje robe
- Ekonomija saobraćaja
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema

- Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje
- Špeditorsko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti informatike)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju praktičnih zadataka). Osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (sposobnost rukovanja i korišćenja tehničkih sredstava i aparata).
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za obračun obradu i uređivanje baza, tabela, upita i štampanje dokumenata)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom obavljanja informatičkih poslova)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturnološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.3.11. PREDUZEĆE ZA VJEŽBU IZ OBLASTI LOGISTIKE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
IV	16		50	66	3

Teorijska i praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika.

2. Cilj modula:

- Osposobljavanje za pokretanje i vođenje sopstvenog biznisa i privrednog društva. Razvijanje inicijativnosti, kreativnosti, odgovornosti, komunikativnosti i timskog rada.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje osnovna obilježja preduzeća za vježbu i ulogu Servis centra preduzeća za vježbu
2. Sastavi biznis plan preduzeća za vježbu i osmisli njegov vizuelni identitet
3. Sprovede postupak osnivanja preduzeća za vježbu i prijema zaposlenih
4. Izvrši poslove i zadatke unutar Službe opštih poslova
5. Izvrši poslove i zadatke unutar Sektora Marketinga
6. Izvrši poslove i zadatke unutar Sektora Komercijala i finansija

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje osnovna obilježja preduzeća za vježbu i ulogu Servis centra preduzeća za vježbu	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i način rada preduzeća za vježbu	
2. Objasni značaj i ulogu Servis centra preduzeća za vježbu	
3. Opiše domaće i međunarodno tržište preduzeća za vježbu	
4. Objasni pojam i ulogu partnerskog realnog preduzeća i njegovu saradnju sa preduzećem za vježbu	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Preduzeće za vježbu - Servis centar preduzeća za vježbu	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Sastavi biznis plan preduzeća za vježbu i osmisli njegov vizuelni identitet	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Osmisli biznis ideju za preduzeće za vježbu koristeći razne tehnike za pronalaženje biznis ideje	Tehnike: kopiranje postojećih poslova, mapiranje, brainstorming tehnika, inovacije novih proizvoda/usluga
2. Procijeni biznis ideju na osnovu SWOT analize	
3. Formuliše misiju i viziju preduzeća za vježbu	
4. Izradi elemente biznis plana za odabranu biznis ideju	Elementi biznis plana: naslovna strana, sadržaj biznis plana, rezime, osnovni podaci o preduzetniku, opis biznis ideje odnosno proizvoda/usluge, analiza tržišta prodaje i konkurencije, analiza tržišta nabavke, marketing plan (cijena, lokacija, distribucija, promocija), tehničko tehnološka analiza, finansijski plan sa vremenskim okvirom realizacije
5. Kreira vizuelni identitet preduzeća za vježbu	Vizuelni identitet: naziv, logotip, slogan, poslovni kodeks
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, za kriterijume od 1 do 5 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Biznis ideja - Tehnike za pronalaženje biznis ideje - Poslovna šansa - SWOT analiza - Misija i vizija - Biznis plan - Vizuelni identitet	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Sprovede postupak osnivanja preduzeća za vježbu i prijema zaposlenih	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Sastavi ugovor o osnivanju i statut preduzeća za vježbu	
2. Popuni formular za registraciju preduzeća za vježbu i za otvaranje transakcionog računa u predviđenoj elektronskoj formi	
3. Izradi šemu organizacione strukture preduzeća za vježbu na pojedine organizacione jedinice	Organizaciona struktura preduzeća za vježbu: Služba opštih poslova, Sektor Marketing, Sektor Komercijala, Sektor finansije i računovodstvo i dr
4. Pripremi opis poslova za radna mjesta unutar pojedinih organizacionih jedinica	
5. Sastavi konkurs za radna mjesta u odgovarajućoj formi i u skladu sa organizacionom strukturom preduzeća za vježbu	
6. Sastavi molbu za prijem u radni odnos i radnu biografiju (CV) u odgovarajućoj formi i u skladu sa raspisanim konkursom	
7. Sprovede postupak provjere radnih sposobnosti i intervju sa zainteresovanim kandidatima	
8. Izvrši izbor kandidata, u skladu sa uslovima konkursa	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, za kriterijume od 1 do 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Dokumentacija za osnivanje preduzeća za vježbu - Registracija preduzeća za vježbu - Otvaranje transakcionog računa za preduzeće za vježbu - Organizaciona struktura preduzeća za vježbu - Postupak zasnivanja radnog odnosa u preduzeću za vježbu	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Izvrši poslove i zadatke unutar Službe opštih poslova	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Komunicira usmeno i pisano unutar preduzeća za vježbu i sa eksternim partnerima u zemlji i inostranstvu	
2. Kreira i održava baze podataka i sajt preduzeća za vježbu	
3. Formira i vodi personalni dosije zaposlenih u preduzeću za vježbu	
4. Sprovede postupak sa tekućom poštom i njihovu ovjeru, na konkretnom primjeru	
5. Arhivira poslovnu dokumentaciju preduzeća za vježbu, na konkretnom primjeru	
6. Sastavi ugovor o radu za zaposlene u preduzeću za vježbu	
7. Sastavi spisak potrebnog kancelarijskog materijala za potrebe preduzeća za vježbu	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, za kriterijume od 1 do 7 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Služba opštih poslova	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Izvrši poslove i zadatke unutar Sektora Marketinga	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Sprovede postupak istraživanja tržišta prevoznih i špediterskih usluga	
2. Odredi cijenu prevozne i špediterske usluge, na konkretnom primjeru	
3. Kreira reklamne poruke, slogan i vizit karte za preduzeće za vježbu	
4. Kreira katalog usluga preduzeća za vježbu	
5. Navede neophodan materijal za učešće i predstavljanje na sajmu preduzeća za vježbu u zemlji i inostranstvu	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, za kriterijume od 1 do 5 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Sektor marketinga	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Izvrši poslove i zadatke unutar Sektora Komercijala i finansija	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Izradi plan nabavke potrebnog materijala za rad preduzeća za vježbu	
2. Izradi ponudu za špeditorske i prevozne usluge	
3. Sastavi Ugovor o špediciji, na konkretnom primjeru	
4. Sastavi Ugovor o prevozu, na konkretnom primjeru	
5. Pripremi fakturu za izvršene usluge	
6. Evidentira poslovne promjene, obračune zarada, porez i doprinose za zaposlene u odgovarajućoj evidenciji	
7. Obavi poslove plaćanja dospjelih obaveza i naplatu dospjelih potraživanja	
8. Izradi periodični i godišnji finansijski izvještaj i izvještaj o radu u odgovarajućoj formi	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, za kriterijume od 1 do 8 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Sektor Komercijale	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike je tako koncipiran da omogućava učenicima da kroz osnivanje virtuelnih preduzeća i radom u njima, steknu praktična znanja i vještine potrebnih za biznis, primjenjujući teorijska znanja stečena u redovnoj nastavi, da razviju pozitivan odnos prema radu i povežu školu sa lokalnom sredinom i lokalnim biznisom. Sadržaj ovog modula se realizuje kroz praktičnu nastavu i preporučljivo je da se pri njegovoj realizaciji primjenjuju aktivne metode rada i da učenici praktične vježbe obavljaju samostalno i u timu. Nakon odrađenih praktičnih vježbi učenici treba da prezentuju sprovedene aktivnosti drugim članovima preduzeća za vježbu uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa njima. Prilikom izvođenja pojedinih praktičnih vježbi treba koristiti simulaciju kako bi se učenicima približila određena nastavna materija. Učenici jednog preduzeća biraju upravljački tim odnosno direktora i rukovodioce pojedinih organizacionih jedinica. Preporučljivo je da se učenici periodično smjenjuju u organizacionim jedinicama kako bi stekli iskustvo u radu u različitim sektorima preduzeća za vježbu. Učenici su obavezni da čuvaju svu dokumentaciju koja je u vezi rada preduzeća za vježbu i da je arhiviraju u posebne foldere, kako bi mogao da se izvrši uvid u rad preduzeća od strane Servis centra preduzeća za vježbu. Prilikom realizacije pojedinih praktičnih vježbi preporučljivo je da se koriste obrasci i dokumenta koja se primjenjuju u realnom poslovnom okruženju, kako bi se učenicima približio njihov aktuelni sadržaj. U određenim segmentima nastave mogu se pozvati lokalni preduzetnici i predstavnici određenih institucija ili se može organizovati posjeta njima. Na početku rada preduzeća za vježbu preporučljivo je da učenici uspostave saradnju sa određenim realnim privrednim subjektom koji obavlja istu ili sličnu djelatnost.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Đikanović J.; Veličković V.; Mrdak M.; Obradović B., Preduzeće za vježbu, Priručnik za učenike srednjih stručnih škola, Centar za stručno obrazovanje i Kultur Kontakt Austrija, Podgorica, 2012.
- Grupa autora iz Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Austrije, Ekonomija i preduzetništvo, Kultur Kontakt Austrija, Podgorica, 2009.
- Grupa autora, Mladi preduzetnici - Priručnik iz preduzetništva za učenike srednjih stručnih škola, Centar za stručno obrazovanje, 2014.
- Grupa autora, Mladi preduzetnici – Priručnik iz preduzetništva za nastavnike srednjih stručnih škola, Centar za stručno obrazovanje, Podgorica, 2014.
- Lajović D.; i grupa autora, Preduzetništvo u novi milenijum, CID, Podgorica, 2001.
- Lajović D.; i grupa autora, Marketing plan kao preduzetničko sredstvo, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Podgorica, 2009.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	7
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Štampač	1
5.	Skener	1
6.	Telefax	1

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
7.	Kopir aparat	1
8.	Pečat	1
9.	Štambilj	1
10.	Kancelarijski materijal i pribor	-

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno, pisano i praktično.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Ekonomija saobraćaja
- Osnove špedicije
- Preduzetništvo
- Finansijsko i međunarodno poslovanje
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Logistika
- Organizacija transporta tereta

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja prilikom vođenja, upravljanja i obavljanja poslova u preduzeću za vježbu)
- Komunikacija na stranom jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku prilikom poslova unutar pojedinih organizacionih jedinica u preduzeću za vježbu)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju praktičnih zadataka). Osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (sposobnost rukovanja i korišćenja birotehničkih sredstava i aparata).
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za obračun obradu i uređivanje teksta i tabela, čuvanje dokumenata u elektronskom obliku, pripremu dokumentacije i dr.)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)

- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom obavljanja poslova unutar organizacionih jedinica preduzeća za vježbu)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.3.12. PRAVO EVROPSKE UNIJE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
IV	66			66	3

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa istorijatom, načinom funkcionisanja institucija Evropske unije i prednostima koje ostvaruju države članice. Razvijanje pozitivnog stava prema poštovanju osnovnih načela na kojima počiva Evropska unija.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Ocijeni značaj i ulogu Evropske unije u međunarodnim odnosima
2. Ocijeni potrebu i razloge ujedinjenja evropskih država
3. Identifikuje način funkcionisanja i osnovne nadležnosti institucija Evropske unije
4. Ocijeni značaj primjene komunitarnog prava u Evropskoj uniji i odnos prema pravima država članica
5. Identifikuje najvažnije ciljeve i zadatke Evropske unije
6. Identifikuje proceduru pristupanja i politiku proširenja Evropske unije

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni značaj i ulogu Evropske unije u međunarodnim odnosima	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Definiše predmet i osnovne pojmove iz oblasti evropskih integracija	
2. Objasni razloge nastanka Evropske unije	
3. Navede zvanične simbole i osnovne podatke o članicama Evropske unije	Zvanični simboli: himna, zastava, Dan Evrope, euro
4. Navede najvažnije principe i načela Evropske unije	Principi: legalitet, autonomija, komunitarnog pravni poredak, subsidijarnost, proporcionalnost, solidarnost Načela: sloboda, demokratija, poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, vladavine prava, supremacija
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4.	
Predložene teme	
- Evropska unija	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni potrebu i razloge ujedinjenja evropskih država	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni ideju i razloge stvaranja Evropske unije	Razlozi stvaranja Evropske unije: mir, sigurnost i zaštita, ekonomska i socijalna sigurnost, bliža saradnja u izgradnji evropskog modela društva
2. Opiše ideju Šumanove deklaracije	
3. Opiše pregled najvažnijih događaja u razvoju evropskih zajednica i nastanku Evropske unije	
4. Navede najvažnije osnivačke ugovore Evropske unije	Najvažniji osnivački ugovori: Pariski ugovor (1951), Rimski ugovori (1957), jedinstveni evropski akt (1986), Maastrichtski ugovor (1992), Šengenski sporazum (1995), Amsterdamski ugovor (1997), Ugovor iz Nice (2001), Lisabonski ugovor (2007)
5. Opiše istorijat nastanka Evropske unije	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Istorijat Evropske unije	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje način funkcionisanja i osnovne nadležnosti institucija Evropske unije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše način funkcionisanja Evropske unije	
2. Objasni najvažnije institucije Evropske unije	Institucije Evropske unije: Evropski savjet, Savjet Evropske unije, Evropski parlament, Evropska komisija, Evropski sud pravde, Evropska centralna banka, Evropski zaštitnik građana, Evropski revizorski sud
3. Objasni funkcionisanje i nadležnosti institucija Evropske unije	
4. Opiše način pripreme, usvajanja i donošenja zakona u Evropskoj uniji	
5. Objasni budžet Evropske unije	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Institucije Evropske unije	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Ocijeni značaj primjene komunitarnog prava u Evropskoj uniji i odnos prema pravima država članica	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i sadržinu komunitarnog prava	
2. Definiše pojam i podjelu izvora komunitarnog prava	Izvori komunitarnog prava: primarni, sekundarni
3. Navede vrste primarnih i sekundarnih izvora prava	Primarni izvori prava: ugovori o osnivanju, konvencije između država članica, sporazumi između zajednice i trećih država i međunarodne organizacije, sporazumi o pridruživanju, sporazumi o saradnji Sekundarni izvori prava: uredbe, uputstva, odluke, preporuke, mišljenja, sudska praksa
4. Definiše izvore prava Evropske unije prema predlogu ustava za Evropu	
5. Obrazloži sistematizaciju, hijerarhiju komunitarnih izvora prava i njihov odnos prema pravima država članica	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Izvori prava Evropske unije	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje najvažnije ciljeve i zadatke Evropske unije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Definiše jedinstveno tržište Evropske unije i osnovne ekonomske slobode	Ekonomске slobode: sloboda kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala
2. Opiše evropsku monetarnu uniju i ulogu eura	
3. Navede osnovne principe zaštite životne sredine i ciljeve politike u ovoj oblasti	Principi zaštite životne sredine: princip prevencije, princip „zagađivač pluća”
4. Definiše demokratiju, građanska prava i njihov način ostvarivanja u institucijama Evropske unije	Način ostvarivanja: građanska inicijativa, pravo na peticiju, pomoć od zaštitnika građana (ombudsman) Evropske unije
5. Definiše unutrašnju i spoljašnju bezbjednost Evropske unije	
6. Objasni regionalnu politiku i pomoć nerazvijenim regionima	
7. Opiše Evropsku uniju kao društvo utemeljeno na znanju	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Jedinstveno tržište Evropske unije - Zaštita životne sredine u Evropskoj uniji - Ljudska prava u Evropskoj uniji	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje proceduru pristupanja i politiku proširenja Evropske unije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede Kopenhaške kriterijume za pristupanje Evropskoj uniji iz 1993. godine	Kopenhaški kriterijumi: politički, ekonomski, pravni
2. Objasni Madridski kriterijum za pristupanje Evropskoj uniji iz 1995. godine	
3. Opiše politiku proširenja Evropske unije i njene faze	Faze: faza predpristupanja koja se potvrđuje sporazumno pridruživanju, faza o pristupanju koja podrazumijeva pregovore o pristupanju koji se okončavaju potpisivanjem ugovora o pristupanju
4. Objasni dinamiku i talase proširenja Evropske unije	
5. Obrazloži dosadašnja dostignuća Crne Gore na putu evropskih integracija	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 5.	
Predložene teme	
- Kriterijum pristupanja i politika proširenja Evropske unije - Politika proširenja Evropske unije u Crnoj Gori - Budućnost Evropske unije	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Sadržaj modula Pravo Evropske unije je tako definisan da učenicima omogućava sticanje teorijskih znanja iz ove oblasti. Tokom realizacije nastavnog sadržaja, učenike treba podsticati na aktivno učenje, samostalan i timski rad. Preporučljivo je da se da učenicima da istražuju, pronalaze i sistematizuju određene informacije koje su u vezi nastavnog sadržaja i da iste prezentuju drugim učenicima. Preporučljivo je davati učenicima da individualno ili u grupama rade obrađuju određene teme u formi seminarskog rada. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu nekog pravnog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja ili kritičke opaske. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih radova. U cilju boljeg razumijevanja nastavne materije poželjno je organizovati posjetu određenim međunarodnim organizacijama.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Košutić B., Osnovi prava Evropske unije, CID, Podgorica, 2014.
- Vukadinović R., Uvod u institucije i pravo Evropske unije, Centar za prava Evropske unije, Pravni fakultet, Kragujevac, 2008.
- Turčinović F., Pravo Evropske unije, Megatrend univerzitet, Beograd, 2005.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere su: usmeno i pisano.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Osnove prava
- Ekonomsko-saobraćajna geografija
- Osnove carinskog sistema
- Osnove špedicije
- Carinski postupak
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Logistika
- Organizacija transporta tereta

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti prava Evropske unije)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova i podsticanje odgovornosti)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.3.13. OSNOVE STATISTIKE

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
IV	50		16	66	3

Praktična nastava: Odjeljenje se dijeli na grupe do 16 učenika.

2. Cilj modula:

- Osposobljavanje za prikupljanje, obradu, prikazivanje i analizu statističkih podataka o društveno ekonomskim pojavama. Razvijanje preciznosti, ažurnosti i odgovornosti u radu.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Koristi različite načine i sredstva za prikupljanja podataka
2. Prikaže sređene podatke tabelarno i grafički
3. Izračuna srednje vrijednosti i mjere disperzije
4. Ilustruje kretanje pojave kroz duži vremenski period pomoću trenda na konkretnim primjerima
5. Uporedi apsolutne i relativne pokazatelje dinamike vremenskih serija, proizvodnje i prometa
6. Ispita statističke veze među posmatranim pojavama

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Koristi različite načine i sredstva za prikupljanja podataka	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam, predmet, cilj statistike, njenu podjelu i primjenu	Podjela statistike: teorijska statistika, primijenjena statistika
2. Opiše faze statističkog istraživanja	Faze statističkog istraživanja: priprema statističkog posmatranja, statističko posmatranje, sređivanje i prikazivanje podataka, analiza podataka i tumačenje rezultata
3. Objasni cilj, predmet istraživanja, vrste obilježja jedinica posmatranja i mjerne skale	Predmet istraživanja: statistički skup, statističke jedinice Vrste obilježja jedinica posmatranja: stvarna, vremenska, prostorna Mjerne skale: nominalne, ordinalne, intervalne, razmjerne
4. Objasni prednosti i nedostatke primarnih i sekundarnih izvora podataka	
5. Prikupi podatke za konkretan primjer koristeći odgovarajuće metode	Metode: potpuno prikupljanje podataka (statistički popis, statistički izvještaj), djelimično prikupljanje podataka (anketa, metod uzorka)
6. Izradi jednostavni statistički upitnik za konkretan primjer	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijume 5 i 6, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Podjela i primjena statistike - Priprema i sprovođenje statističkog posmatranja - Izvori i načini prikupljanja podataka - Statistički upitnik	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Prikaže sredene podatke tabelarno i pomoću grafikona	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Opiše sređivanje i grupisanje statističkih podataka	
2. Objasni pojam i vrste statističkih serija	Vrste statističkih serija: atributivne, numeričke, vremenske
3. Objasni kumulativne serije i oblike kumulativnih nizova	Oblici kumulativnih nizova: kumulativni niz ispod, kumulativni niz iznad
4. Izradi različite vrste grafičkog prikazivanja podataka	Vrste grafičkog prikazivanja: poligon i histogram frekvencija, linijski dijagram, jednostavni i dvostruki stupci, razdijeljeni stubac, krug i polukrug, kumulativne frekvencije (K- i K*)
5. Izvodi zaključke o pojavama na osnovu tabelarnih i grafičkih prikaza	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 3. Za kriterijume od 4 do 5, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Statističke serije po atributivnom obilježju - Statističke serije po numeričkom obilježju - Vremenske serije - Kumulativne serije - Tabelarno i grafičko prikazivanje statističkih podataka	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Izračuna srednje vrijednosti i mjere disperzije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Utvrdi razliku između izračunatih i pozicionih srednjih vrijednosti	Izračunate srednje vrijednosti: aritmetička sredina za negrupisane i grupisane podatke, geometrijska i harmonijska sredina Pozicione srednje vrijednosti: medijana, modus
2. Objasni osobine aritmetičke sredine i aritmetičku sredinu po metodu transformacije obilježja	
3. Izračuna apsolutne mjere disperzije	Apsolutne mjere disperzije: interval varijacije, varijansa, standardna devijacija
4. Izračuna relativne mjere disperzije	Relativne mjere disperzije: koeficijent, varijacije
5. Tumači dobijene rezultate srednjih vrijednosti i mjera disperzije	
6. Odredi srednje vrijednosti i mjere disperzije pomoću odgovarajućeg programa na računaru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 2. Za kriterijume od 3 do 6, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Izračunate srednje vrijednosti - Pozicione srednje vrijednosti - Košijeva teorema - Apsolutne mjere disperzije - Relativne mjere disperzije	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Ilustruje kretanje pojave kroz duži vremenski period pomoću trenda	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni trend	
2. Izračuna trend metodom najmanjih kvadrata	
3. Vršiti izolaciju i ekstrapolaciju trenda	
4. Prikaže liniju trenda pomoću dijagrama	
5. Obračuna trend za neparan i paran broj perioda	
6. Objasni sezonske varijacije	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz, da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 6. Za kriterijume 2, 3, 4 i 5 potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Analiza trenda - Trend za neparan i paran broj perioda - Izolacija trenda - Analiza sezonskih varijacija	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Uporedi apsolutne i relativne pokazatelje dinamike vremenskih serija, proizvodnje i prometa	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Definiše apsolutne pokazatelje dinamike vremenskih serija	Apsolutni pokazatelji: apsolutni nivo, apsolutni rast, srednji apsolutni nivo, srednji apsolutni rast
2. Objasni relativne pokazatelje dinamike vremenskih serija	Relativni pokazatelji: tempo razvoja (lančani indeksi), tempo rasta, srednji tempo razvoja i srednji tempo rasta, bazni indeksi
3. Izračuna indekse fizičkog obima proizvodnje	
4. Izračuna indekse cijena, na konkretnom primjeru	
5. Izračuna indekse vrijednosti proizvodnje i prometa, na konkretnom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1 i 2. Za kriterijume od 3 do 5, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Apsolutni nivo i rast, srednji apsolutni nivo i srednji apsolutni rast - Bazni i lančani (verižni) indeksi - Stopa rasta i prosječna stopa rasta - Indeksi fizičkog obima proizvodnje, cijena i vrijednosti proizvodnje i prometa	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Ispita statističke veze među posmatranim pojavama	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Ispita odnose među pojavama pomoću korelacione analize	
2. Izračuna koeficijent korelacije pomoću kovarijanse	
3. Ispita odnose među pojavama pomoću regresione analize	
4. Prikaže pomoću dijagrama raspršenosti oblik i smjer povezanosti između dvije pojave	
5. Utvrdi sličnosti i razlike između korelacije i regresije	
6. Utvrdi upotrebom odgovarajućeg programa korelacionu i regresionu vezu između dvije pojave	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, za kriterijume od 1 do 6, potrebne su ispravno urađene praktične vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Korelaciona analiza - Koeficijent linearne korelacije - Regresiona analiza - Prost linearni regresioni model osnovnog skupa	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Osnove statistike je tako osmišljen da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja iz ove oblasti. Preporučljivo je da se u realizaciji nastavnog sadržaja primjenjuju aktivne metode rada i da praktične vježbe u okviru praktične nastave učenici obavljaju samostalno ili u timu, i da ih nakon toga usmeno prezentuju drugim učenicima uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju.
- U toku realizacije određenih sadržaja iz ovog modula učenicima treba dati određene radne listove i koje treba da popune i da samostalno ili u grupi sprovedu istraživanja na konkretnom primjeru.
- Prilikom realizacije određenih sadržaja iz ovog modula, učenicima se može dati da sami obrade odgovarajuće teme u vidu seminarskog ili projektnog zadatka. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata istraživanje i analizu nekog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost kako da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu. Učenici svoje seminarske radove treba da javno prezentuju ostalim učenicima u odjeljenju ili grupi i da pruže odgovore na postavljena pitanja ili kritičke opaske. Nastavnici treba da daju uputstva učenicima o metodama pri izradi seminarskih i projektnih radova.
- Dio sadržaja iz ovog modula se mogu usvajati posjetom poslovnim organizacijama, bankama, osiguravajućim ustanovama i drugim institucijama.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstakne učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Dragutinović-Mitrović R., Statistika za IV razred srednje ekonomske škole, Data Status, Beograd, 2014.
- Žižić M.; Vidić M.; Vukosavljević M., Statistika za III i IV razred srednje ekonomske, pravno - birotehničke i ugostiteljsko - turističke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2008.
- Žižić M.; Vidić M.; Vukosavljević M., Zbirka zadataka iz statistike za III i IV, razred ekonomske, pravno - birotehničke i ugostiteljsko - turističke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2008.
- Radulović J., Statistika, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, 2003.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	17
2.	Projektor	1
3.	Projekciono platno	1
4.	Štampač	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.

- Predviđeni načini provjere su: usmeno, pisano i praktično.
- Pisani zadaci, jedan u prvom polugodištu i dva u drugom polugodištu.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Ekonomija saobraćaja
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku, izražavanje vlastitih argumenata i zaključaka na uvjerljiv način, razvijanje kritičkog mišljenja iz oblasti statistike)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje matematičkog načina razmišljanja i izražavanje kroz određene modele u rješavanju praktičnih zadataka iz oblasti statističke analize).
- Digitalna kompetencija (upotreba namjenskog softvera za izradu grafikona i analizu statističkih podataka)
- Učiti kako učiti (podsticanje učenika na samostalan rad i istrajnost u učenju kroz motivaciju i želju za primjenom ranije stečenih znanja)
- Socijalna i građanska kompetencija (podsticanje timskog rada na času u cilju konstruktivne komunikacije, izražavanje različitih stavova, podsticanje odgovornosti i podjele zadataka prilikom obavljanja istraživanja, obrade i analize statističkih podataka)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti planiranja, organizovanja, pripreme izvještaja, procjene, evidentiranja i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (podsticanje upoređivanja svog mišljenja sa mišljenjem drugih, identifikovanje i realizacija društvenih i ekonomskih mogućnosti u kulturnoj aktivnosti)

3.3.14. POSLOVNA KULTURA

1. Broj časova i kreditna vrijednost:

Razred	Oblici nastave			Ukupno	Kreditna vrijednost
	Teorijska nastava	Vježbe	Praktična nastava		
IV	52	14		66	3

2. Cilj modula:

- Osposobljavanje za primjenu osnovnih tehnika uspješne komunikacije, pravila za rješavanje konfliktnih situacija, realizaciju poslovnih sastanaka, rukovođenje radom manje radne grupe i primjenu pravila bontona. Podsticanje razumijevanja i prihvatanja različitosti u cilju ostvarivanja pozitivne interakcije u poslovnom okruženju.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Prepozna socijalne i psihičke procese u grupi i njihov uticaj na ponašanje u radnom okruženju
2. Primijeni tehnike uspješne komunikacije
3. Primijeni pravila za rješavanje konfliktnih situacija i mjere prevencije profesionalnog sagorijevanja
4. Identifikuje tipove rukovođenja, načine odlučivanja i pregovaranja u grupi
5. Organizuje rad male radne grupe
6. Uoči način funkcionisanja organizacione kulture
7. Uoči uticaj kulturoloških različitosti među narodima na njihovo međusobno razumijevanje
8. Primijeni pravila bontona u različitim oblastima ličnog i profesionalnog djelovanja

Ishod 1 - Učenik će biti sposoban da Prepozna socijalne i psihičke procese u grupi i njihov uticaj na ponašanje u radnom okruženju	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni specifičnosti poslovne psihologije	
2. Objasni pojmove grupna dinamika, grupni proces i grupna struktura	
3. Objasni karakteristike i mogućnosti mijenjanja stavova i predrasuda	
4. Objasni pojam i djelovanje grupnih normi	
5. Objasni uzroke i posljedice proindividualnog, prosocijalnog i antisocijalnog ponašanja u poslovnom okruženju	Proindividualno ponašanje: asertivnost, egoizam i takmičenje Prosocijalno ponašanje: saradnja, empatija i altruizam Antisocijalno ponašanje: agresivnost i delikventnost
6. Objasni uticaj socijalnih faktora na mišljenje i rasuđivanje pojedinca	Socijalni faktori: pritisak grupe, uticaj autoriteta i distribucija moći
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6.	
Predložene teme	
- Socijalni i psihički procesi u grupi	

Ishod 2 - Učenik će biti sposoban da Primijeni tehnike uspješne komunikacije	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam i tipologiju komunikacije	
2. Navede strukturu i elemente procesa komunikacije	
3. Objasni karakteristike i međuzavisnost verbalne i neverbalne komunikacije	
4. Opiše različite kanale komunikacije	
5. Opiše faktore koji utiču na proces komunikacije	Faktori: projekcije, efekat prvog utiska, efekat posljednjeg utiska, stereotipi, halo efekat i mentalni modeli
6. Objasni uzroke smetnji u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji	Uzroci smetnji u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji: „buka“ u komunikacionom kanalu, pridavanje različitog značenja verbalnim simbolima od strane pošiljaoca i primaoca poruke, neusklađenost verbalnih i neverbalnih znakova i dr.
7. Opiše tehnike uspješne komunikacije	
8. Objasni prednosti i nedostatke elektronske komunikacije	
9. Predstavi pravila uspješne komunikacije, na zatom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 8. Za kriterijum 9 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Komunikacija	

Ishod 3 - Učenik će biti sposoban da Primijeni pravila za rješavanje konfliktnih situacija i mjere prevencije profesionalnog sagorijevanja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni različite teorijske pristupe tumačenja konflikata	
2. Opiše moguće uzroke konfliktnih situacija u poslovnom okruženju	Uzroci konfliktnih situacija: socijalni, ekonomski, ideološki, istorijski, lični i dr.
3. Navede preporuke za upotrebu različitih stilova u rješavanju konflikata	Stilovi u rješavanju konflikata: takmičenje, saradnja, izbjegavanje, prilagođavanje i kompromis
4. Predloži različite načine rješavanja konfliktne situacije u radnim uslovima, na zadatom primjeru	
5. Navede faktore koji utiču na profesionalno sagorijevanje u procesu rada	
6. Navede mjere prevencije i terapije profesionalnog sagorijevanja	
7. Prezentuje primjere pojedinačnih odbrambenih mehanizama prema radnom zadatku, na zadatom primjeru	Odbrambeni mehanizmi: negiranje, projekcija, identifikacija, poricanje, racionalizacija, potiskivanje, regresija i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume 1, 2, 3, 5 i 6. Za kriterijume 4 i 7 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Konflikti i rješavanje konfliktnih situacija - Asertivni govor i asertivno ponašanje	

Ishod 4 - Učenik će biti sposoban da Identifikuje tipove rukovođenja, načine odlučivanja i pregovaranja u grupi	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede načela i faze uspješnog poslovnog razgovora	
2. Navede osnovne karakteristike i načine identifikacije različitih pregovaračkih stilova	Načini identifikacije: posmatranje, slušanje, postavljanje pitanja i dr. Pregovarački stilovi: slušalac, stvaralac, aktivista, mislilac i dr.
3. Objasni različite stilove pristupa konfliktu prilikom pregovaranja	Različiti stilovi: rješavanje problema, kompromis, izbjegavanje, dominacija i dr.
4. Objasni principe pregovaranja i činioce na koje treba obratiti pažnju u različitim fazama pregovaranja do pronalaženja kooperativnog rješenja	Principi pregovaranja: principijelno pregovaranje, odvajanje ljudi od problema, fokusiranje na interese ne na pozicije, pronalaženje rješenja usmjerenih na zajedničku dobit, insistiranje na upotrebi objektivnih kriterijuma i dr. Faze: prije, u toku i poslije pregovora
5. Opiše psihosocijalne osobine koje karakterišu ulogu vođe	
6. Objasni različite načine odlučivanja u grupi	
7. Opiše različite tipove moći i stilove rukovođenja grupom	Tipovi moći: funkcionalna, statusna, manipulativna i dr.
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 7.	
Predložene teme	
- Tipovi rukovođenja, načini odlučivanja i pregovaranja u grupi	

Ishod 5 - Učenik će biti sposoban da Organizuje rad male radne grupe	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Navede pojam i tipologiju grupa	
2. Objasni najznačajnije aktivnosti u procesu organizacije tima	Aktivnosti: analiza radnih zadataka, određivanje uloga u timu, izbor članova tima, stvaranje klime povjerenja, saradnje i podrške, određivanje strategije rada i delegiranje zadataka
3. Opiše vještine potrebne za efikasan rad u timu	Vještine: razmjena ideja u grupi; uvažavanje različitosti u radnom iskustvu, znanju i mišljenju; učenje iz konstruktivne kritike i dr.
4. Opiše pretpostavke za uspješno funkcionisanje timova	Pretpostavke: adekvatan izbor članova tima, ohrabrivanje različitih mišljenja, njegovanje fokusirane aktivnosti, podsticanje kreativnosti, visok stepen integracije, favorizovanje otvorene komunikacije i dr.
5. Opiše karakteristike uspješnog rukovodioca i različite stilove rukovođenja	
6. Objasni pokazatelje uspješnog rada radne grupe	Pokazatelji uspješnog rada radne grupe: radni rezultati, očuvana pozitivna atmosfera, smanjeni nivo stresa sa aspekta očuvanja mentalnog zdravlja članova radne grupe i dr.
7. Prezentuje primjenu vještina timskog rada, na zadatom primjeru	
8. Prezentuje konstruktivne modele ponašanja tokom poslovnog sastanka u simuliranoj radnoj situaciji	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6. Za kriterijume 7 i 8 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Društvene grupe	

Ishod 6 - Učenik će biti sposoban da Uoči način funkcionisanja organizacione kulture	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni pojam organizacione kulture	
2. Objasni simbolički i kognitivni sadržaj organizacione kulture	Simbolički sadržaj: jezički simboli, bihevioralni simboli, materijalni simboli i dr. Kognitivni sadržaj: pretpostavke, vrijednosti, norme i stavovi
3. Analizira tipove organizacione kulture prema Hendijevoj klasifikaciji	Tipovi organizacione kulture: kultura moći, kultura uloga, kultura zadataka i kultura podrške
4. Opiše uticaj organizacione kulture na uspjeh i osjećaj zadovoljstva u radu	
5. Istraži promjene organizacione kulture, na zadatom primjeru	
6. Predloži način rada organizacije, u skladu sa njenom vizijom i misijom, na zadatom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 4. Za kriterijume 5 i 6 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Organizaciona kultura	

Ishod 7 - Učenik će biti sposoban da Uoči uticaj kulturoloških različitosti među narodima na njihovo međusobno razumijevanje	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni prepreke u interkulturnoj komunikaciji	Prepreke: etnocentrizam, jezik, pogrešno tumačenje neverbalne komunikacije i dr.
2. Objasni pojam kultura poslovnog ponašanja	
3. Analizira specifičnosti zapadnoevropske kulture	
4. Uporedi komunikacijske specifičnosti odabranih kultura širom svijeta	Komunikacijske specifičnosti: razlike u gestikulaciji, razlike u definisanju ličnog prostora, kontakt očima, fizički kontakt, razlike u neverbalnoj komunikaciji, razlike u tumačenju simbola i dr.
5. Obrazloži pozitivno i negativno djelovanje kulturoloških razlika između osoba koje učestvuju u poslovnoj komunikaciji	
6. Objasni kulturološke razlike u poslovnim protokolima	Poslovni protokoli: oblici etikecije, ceremonija, ispravni kodeksi ponašanja i dr.
7. Predstavi kros-kulturalne vještine, na zadatom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6. Za kriterijum 7 potrebna je ispravno urađena vježba sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Kulturološke različitosti među narodima	

Ishod 8 - Učenik će biti sposoban da Primijeni pravila bontona u različitim oblastima ličnog i profesionalnog djelovanja	
Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja, učenik treba da:	Kontekst (Pojašnjenje označenih pojmova)
1. Objasni značaj i društvenu funkciju bontona	
2. Opiše pravila bontona u različitim situacijama	Situacije: ponašanje-maniri, ponašanje za stolom, telefoniranje, obilježavanje određenih datuma, cvjetni bonton, ponašanje na ulici, ponašanje u školi, turistički bonton i dr.
3. Opiše pravila poslovnog bontona	Poslovni bonton: poslovno odijevanje, poslovni pokloni, poslovna etikecija, poslovno pregovaranje, oslovljavanje, poslovno druženje i dr.
4. Objasni pravila Internet bontona	
5. Objasni pravila bontona prema pripadnicima različitih grupa	
6. Opiše elemente i vrste imidža	Imidž: lični, profesionalni i digitalni
7. Predstavi pravila bontona, na zadatom primjeru	
Način provjeravanja dostignutosti ishoda učenja	
U cilju provjeravanja dostignutosti pomenutog ishoda učenja, potreban je usmeni ili pisani dokaz da je učenik uspješno realizovao kriterijume od 1 do 6. Za kriterijum 7 potrebne su ispravno urađene vježbe sa usmenim obrazloženjem.	
Predložene teme	
- Bonton	

4. Didaktičke preporuke za realizaciju modula

- Modul Poslovna kultura je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje znanja iz ove oblasti kroz teorijsku nastavu i vježbe. Prilikom realizacije ovog modula, učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad. Preporučljivo je da tokom vježbi učenici samostalno ili u timu, rješavaju zadatke i da ih nakon toga usmeno prezentuju, uz obrazloženje vlastitog stava i da o istom diskutuju sa drugim učenicima i nastavnikom. Tokom prezentacije učenici treba da se jasno izražavaju i pravilno koriste stručnu terminologiju.
- Prilikom izvođenja pojedinih vježbi treba koristiti simulaciju kako bi se učenicima približila određena nastavna materija. U nastavi, je preporučljivo da učenici praktične vježbe rade individualno ili timski na računaru ukoliko je to moguće. Učenici mogu sami da obrade odgovarajuće teme u vidu seminarskog ili projektnog zadatka. Prilikom izrade seminarskog rada koji obuhvata analizu određenog sadržaja ili problema, učenici treba da pokažu sposobnost da na pravilan način prikupe informacije iz relevantne literature i drugih izvora, i da na osnovu toga sami donesu lični zaključak o analiziranoj materiji ili problemu.
- U cilju podsticanja darovitih učenika, nastavnik može da koristi viši taksonomski nivo u odnosu na preporučeni, kao i proširene ishode učenja, usmjeravajući darovite učenike na zaključivanje, razvijanje sposobnosti analize i sinteze, kreativnosti i pozitivnog odnosa prema oblastima koje ih interesuju. Nastavnik treba da podstiče učenike na razvoj njihovih sposobnosti i interesovanja u cilju pravilne karijerne orijentacije.

5. Okvirni spisak literature i drugih izvora

- Kostić Z., Poslovna komunikacija, Zavod za udžbenike Beograd, 2015.
- Vuletić V., Sociologija, Klet, Beograd, 2014.
- Trebješanin Ž.; Lalović Z., Pojedinač u grupi, Učbenik za treći i četvrti razred gimnazije, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2011.
- Šarenac R., Rješavanje konfliktnih situacija, priručnik, Uprava za kadrove, Podgorica, 2006.
- Rot N., Psihologija grupe, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1985.
- Gidens E., Sociologija, CID, Podgorica, 1998.
- Vasić M., Timovi i timski rad, Zavod distrofičara, Banja Luka, 2004.
- Šušnjić Đ., Teorija kulture, Zavod za udžbenike Beograd, 2015.

Napomena:

Nastavnik treba da koristi i preporuči učenicima udžbenike odobrene od strane nadležnog Savjeta, važeće propise iz stručne oblasti i relevantne internet stranice na kojima se nalaze korisne informacije.

6. Prostorni i materijalni uslovi za izvođenje nastave

Redni broj	Opis – alati, instrumenti i uređaji	Kom.
1.	Računar	1
2.	Projektor, projekciono platno/ multimedijalna tabla	1

7. Obavezni načini provjeravanja i ocjenjivanja ishoda učenja

- Provjeravanje postignuća učenika sprovodi se u kontinuitetu radi praćenja učenika u dostizanju ishoda učenja.
- Vrednovanje postignuća učenika, odnosno dostizanja ishoda učenja vrši se u skladu sa kriterijumima za dostizanje svakog ishoda učenja posebno.
- Kriterijumi ocjenjivanja za ocjene nedovoljan (1) do odličan (5), kao i udio pojedinih ishoda u konačnoj ocjeni, utvrđuju se na nivou aktiva.
- Predviđeni načini provjere dostignutosti ishoda učenja definisani su za svaki ishod posebno.
- Zaključna ocjena na kraju klasifikacionog perioda izvodi se iz ocjena svih ishoda u tom klasifikacionom periodu.
- Zaključna ocjena na kraju školske godine izvodi se na osnovu svih ocjena dobijenih u klasifikacionim periodima.

8. Uslovi za prohodnost i završetak modula

- Pozitivna ocjena na kraju školske godine.

9. Povezanost modula – korelacija

- Preduzetništvo
- Savremeno odrastanje
- Socijalne mreže i globalizacija
- Poslovna administracija i komunikacija

Napomena:

U cilju usaglašavanja sadržaja, dinamike realizacije i ishoda učenja, nastavnici su obavezni da zajedno vrše planiranje vaspitno-obrazovnog rada.

10. Ključne kompetencije koje se razvijaju ovim modulom

- Komunikacija na maternjem jeziku (upotreba stručne terminologije u usmenom i pisanom obliku pravilnim formulisanjem pojmova i koncepata iz oblasti poslovne kulture, izražavanjem argumenata i kritičkog mišljenja; poštovanje pravila i preporuka prilikom prezentovanja zadate teme i dr.)
- Komunikacija na stranom jeziku (razumijevanje stručne terminologije iz oblasti poslovne kulture prilikom istraživanja na Internetu; korišćenje literature na engleskom jeziku i dr.)
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodnim naukama i tehnologiji (razvijanje logičkog načina razmišljanja i donošenja zaključaka prilikom analize problema iz oblasti poslovne kulture i dr.)
- Digitalna kompetencija (korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija radi pretrage, prikupljanja i upotrebe podataka iz oblasti poslovne kulture, prepoznavanjem relevantnih stručnih tekstova i video zapisa; korišćenje foruma i društvenih mreža, u cilju razmjene stručnih informacija, poštovanjem pravila bezbjednosti i etike prilikom korišćenja Interneta i dr.)
- Učiti kako učiti (razvijanje tehnika samostalnog učenja, kao i učenja u timu kroz vršnjačku edukaciju i diskusiju; izrada seminarskih radova i prezentacija na zadatu temu; razvijanje tehnika istraživanja, sistematizovanja i vrednovanja informacija u cilju nadogradnje prethodno stečenih znanja, kao i otkrivanja novih; razvijanje svijesti o značaju elektronskog učenja i dr.)
- Socijalna i građanska kompetencija (razvijanje sposobnosti izražavanja sopstvenog mišljenja učešćem u konstruktivnoj diskusiji sa uvažavanjem drugačijih stavova; razvijanje tolerancije, kulture dijaloga i poštovanja tuđeg intergjeta, u skladu sa etičkim pravilima; razvijanje sposobnosti za timski rad i saradnju prilikom realizacije praktičnih vježbi i dr.)
- Smisao za inicijativu i preduzetništvo (razvijanje sposobnosti davanja inicijative, procjene i pravilnog određivanja prioriteta prilikom rješavanja problema; razvijanje kreativnosti, kao i vještina planiranja i upravljanja vremenom, samostalno ili u timu i dr.)
- Kulturološka svijest i ekspresija (razvijanje kulture dijaloga, tolerantnosti kroz usvajanje sadržaja o kulturnoj različitosti i dr.)

4. STRUČNI ISPIT

Stručni ispit se organizuje u skladu sa zakonom i odgovarajućim pravilnikom

4.1. ISPITNI KATALOG ZA STRUČNU TEORIJU

1. Moduli na osnovu kojih je urađen ispitni katalog za stručnu teoriju:

- Osnove saobraćaja i transporta
- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Upravni postupak
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta

2. Cilj ispita:

- Provjera nivoa postignuća ishoda učenja definisanih u modulima koji čine stručnu teoriju od značaja za kvalifikaciju nivoa obrazovanja Tehničar/ Tehničarka za špediciju, carinu i organizaciju transporta

3. Sadržaj provjere (ishodi i kriterijumi za provjeru dostignutosti ishoda učenja)

Ishodi učenja Učenik treba da dokaže da je sposoban da:	Kriterijumi za provjeru dostignutosti ishoda učenja Učenik treba da:
Identifikuje karakteristike saobraćaja kao privredne djelatnosti	- Objasni nastanak i faze razvoja modernih saobraćajnih sistema Faze razvoja: zlatna era željeznice, razvoj drumskog i vazdušnog saobraćaja i savremeni saobraćaj - Navede globalne faktore transformacije transportnih zahtjeva Faktori: globalizacija, urbanizacija, elektronska trgovina, ekonomija dijeljenja i dr. - Objasni inteligentne saobraćajne sisteme - Navede vrste saobraćaja u skladu sa različitim kriterijumima Kriterijumi: vrsta prevoznog puta i prevoznog sredstva, pogonska energija, objekat prevoza, način zadovoljenja potreba, način obavljanja prevoza, prostorna udaljenost i dr. - Navede prednosti i nedostatke pojedinih vidova saobraćaja - Navede infrastrukturu pojedinih vidova saobraćaja - Navede prevozna sredstva u pojedinim vidovima saobraćaja - Navede subjekte saobraćaja Subjekti: lica koja upravljaju prevoznim sredstvima, korisnici prevoza i punomoćnici prevoza - Objasni poštanske usluge kao dio saobraćajne usluge

Ishodi učenja Učenik treba da dokaže da je sposoban da:	Kriterijumi za provjeru dostignutosti ishoda učenja Učenik treba da:
Identifikuje značaj i ulogu skladištenja robe	- Objasni transportno tržište kao dio globalnog tržišta - Objasni osnovne pojmove skladišnog procesa - Osnovni pojmovi: skladište, slagalište, skladištenje, skladišni proces, skladišni sistem i dr. - Navede zadatke i načela rada osoblja skladišne službe u vezi sa smještajem i raspoređivanjem robe u skladištu - Zadaci: prijem robe, smještaj i čuvanje robe i izdavanje robe - Načela rada: ekonomično korišćenje prostora, oblikovanje optimalne jedinice tereta, minimalno kretanje sredstava za prevoz tereta i ljudi i dr. - Objasni metode skladištenja robe - Metode: abecedni i brojčani raspored robe, trenutno raspoloživi prostor, raspored na osnovu koordinatnog sistema, ABC metoda i dr. - Navede specifičnosti i vrste lučkih skladišta prema različitim kriterijumima - Kriterijumi: lokacija, namjena, izrada, konstrukcija, vrsta tereta i dr. - Navede specifičnosti skladišta u privrednim društvima - Specifičnosti: funkcije u logističkom sistemu, način gradnje, stepen mehanizacije i automatizacije i dr. - Navede opremu koja se koristi u skladištima - Oprema: transportna sredstva, sredstva za odlaganje tereta, pomoćna i dodatna oprema i dr. - Objasni ekonomski značaj i važnost skladišnog poslovanja - Navede dokumenta koja se koriste u skladišnom poslovanju - Dokumenta: prevozna, robna, otpremnica, izdatnica, potvrda, reklamacija i dr. - Objasni ciljeve automatizacije u skladištima - Ciljevi: promjene na tržištu i promjene u privrednom društvu - Navede efekte automatizacije skladišta u cilju uspješnosti poslovanja - Efekte: smanjenje zaliha, smanjenje radnika, fleksibilnost, smanjenje vremena zadržavanja robe u skladištima i dr.
Identifikuje vrste paleta i kontejnera i manipulativne mehanizacije na terminalima	- Objasni potrebu za paletizacijom i kontejnerizacijom u savremenom transportu robe - Navede vrste paleta i vrste kontejnera u savremenom transportu - Vrste paleta: ravne, boks, stubne i specijalne

Ishodi učenja Učenik treba da dokaže da je sposoban da:	Kriterijumi za provjeru dostignutosti ishoda učenja Učenik treba da:
	Vrste kontejnera: standardni, „high cube“, rashladni, tankovi i dr. - Objasni značaj i ulogu terminala u savremenom transportu - Navede podjelu terminala na osnovu različitih kriterijuma Kriterijumi: vrste saobraćaja, vrste tereta, vrste prevoznih sredstava i dr. - Navede vrste pretovarne mehanizacije sa prekidnim djelovanjem prema različitim kriterijumima Vrste: pneumatski i hidraulični transporter, trakasti transporter, elevatori, konvejeri i dr. - Navede prednosti, nedostatke i primjenu različitih vrsta transportera - Opiše smjerove kretanja tereta kod mašina sa neprekidnim djelovanjem - Navede vrste pretovarne mehanizacije sa neprekidnim djelovanjem prema različitim kriterijumima Vrste: pneumatski i hidraulični transporter, trakasti transporter, elevatori, konvejeri i dr. - Opiše smjerove kretanja tereta kod mašina sa neprekidnim djelovanjem - Navede vrste pretovarnih sredstava na pneumaticima koja se koriste na terminalima Vrste: viljuškari, sistem tipa šasija, manipulator na gumenim točkovima i dr. - Navede vrste zahvatnih sredstava prema vrsti tereta u manipulativnim operacijama na terminalima Vrste: za komadni teret i za rasuti teret
Identifikuje osnovne, tarifno-konjunktne i specijalne poslove špeditera	- Navede međunarodne i nacionalne propise koji regulišu špeditersku djelatnost - Objasni INCOTERMS klausule u međunarodnoj trgovini Klausule: E, F, C i D - Opiše ciljeve i zadatke međunarodnog udruženja špeditera-FIATA - Objasni sadržaj FIATA dokumenata koja se koriste u međunarodnim tokovima roba FIATA dokumenta: FCR- špediterska potvrda, FCT- transportna potvrda, FBL- teretnica za kombinovani prevoz, FWR- potvrda o uskladištenju, SDT- potvrda za prevoz opasne robe i špediterska uputstva i dr. - Objasni osnovne poslove špeditera Osnovni poslovi: davanje stručnih savjeta, učestvovanje u pregovorima, instradacija, doziv robe, sklapanje ugovora o prevozu robe, sklapanje ugovora o iskrcaju, ukrcaju i

Ishodi učenja Učenik treba da dokaže da je sposoban da:	Kriterijumi za provjeru dostignutosti ishoda učenja Učenik treba da:
	prekrcaju robe, sklapanje ugovora o skladištenju robe, prihvatanje robe radi otpreme, pribavljanje i ispostavljanje prevoznih dokumenata, carinjenje robe, kontrola ispravnosti dokumenata i obračuna vozarine i carine i informisanje nalagodavca - Objasni tarifno-konjunktne poslove špeditera Tarifno-konjunktne poslovi: akvizicija, istraživanje tržišta, dostavljanje ponude, predkalkulacija, sklapanje ugovora o špediciji, poslovi uvoza, poslovi izvoza, transportni poslovi, sajamski poslovi i dr. - Navede specijalne poslove špeditera Specijalni poslovi: kontrola kvantiteta i kvaliteta robe, uzorkovanje robe, praćenje transporta, hranjenje i pojenje životinja, doleđivanje robe, zastupanje nalagodavca u slučaju štete, sklapanje ugovora o vaganju i sortiranju, izdavanje garantnih pisama, leasing poslovi i dr. - Objasni špediterske tarife u pojedinim vidovima saobraćaja - Navede dokumenta koja špediter koristi u cilju obavljanja svoje djelatnosti Dokumenta: teretni listovi u vidovima saobraćaja, TIR karnet, ATA karnet, JCI (jedinstvena carinska isprava), faktura, paking lista, specifikacija robe, uvjerenja, dozvole, potvrde i dr.
Identifikuje značaj i karakteristike carinskog sistema	- Opiše razvoj, ulogu i značaj carine - Objasni carinske institute i carinske pojmove Carinski instituti i pojmovi: carinsko područje, carinski prelaz, lice, carinarnica, carinski status, uvozna carina, dužnik, carinski nadzor, carinska kontrola, carinska roba i dr. - Opiše carinska obilježja Carinska obilježja: plomba, pečat i žig - Objasni djelokrug rada i strukturu carinske službe Struktura carinske službe: Uprava carina (sektori - odsjeci, odjeljenja i službe) i područne jedinice-carinarnice - Navede poslove carinske službe, Uprave carina i carinarnice Poslovi carinske službe: nadzor nad pravilnom primjenom carinskih, poreskih, akciznih i drugih propisa radi suzbijanja, sprečavanja i otkrivanja kršenja propisa u skladu sa zakonom Poslovi Uprave carina: organizovanje, usmjeravanje i vršenje nadzora nad radom organizacionih jedinica, sprovođenje postupka prodaje, ustupanja i uništenja robe,

Ishodi učenja Učenik treba da dokaže da je sposoban da:	Kriterijumi za provjeru dostignutosti ishoda učenja Učenik treba da:
	sprovođenje carinske kontrole koja obuhvata prethodne kontrole i naknadne carinske kontrole i dr. Poslovi carinarnice: odobravanje sprovođenja carinski dozvoljenog postupanja i upotrebe robe, obračunavanje i naplata carinskog duga, vođenje upravnog postupka u prvom stepenu, vođenje carinskog skladišta, sprovođenje postupka oduzimanja, smještaja i čuvanja robe i dr. - Navede ovlašćenja carinskog službenika u vršenju carinskih poslova Ovlašćenja carinskog službenika: prikupljanje ličnih i drugih podataka i obaveštenja; provjera usklađenosti poslovanja, uvidom u poslovne knjige, evidencije i druge isprave; provjera identiteta lica; pozivanje lica radi prikupljanja obaveštenja; davanje upozorenja i izdavanje naređenja; privremeno ograničenje slobode kretanja lica u skladu sa zakonom; pretres lica; pregled robe; praćenje, zaustavljanje, pregled i pretres vozila; ulazak, pregled i pretres poslovnih prostorija, prostora i objekata u skladu sa zakonom; privremeno oduzimanje robe i dokumentacije; upotreba sredstava prinude i drugi poslovi utvrđeni zakonom - Objasni vrste carinskog nadzora nad robom, putnicima i prevoznim sredstvima - Navede mjere kontrole sa ciljem sprečavanja carinskih delikata Mjere kontrole: redovne i vanredne mjere kontrole putničkog transporta, vozila i robnih pošiljki
Identifikuje institute, načela, nadležnosti i faze u upravnom postupku i oblike komunikacije javnopravnih organa i učesnika	- Objasni osnovne institute upravnog postupka Osnovni instituti upravnog postupka: upravna stvar i upravne aktivnosti (upravni akt, upravni ugovor, usluge od opšteg interesa, druge upravne aktivnosti- upravna radnja i izdavanje uvjerenja i drugih javnih isprava) - Objasni značaj i vrste načela u upravnom postupku Vrste načela: načelo zakonitosti i opravdanih očekivanja stranaka, načelo srazmjernosti, pravo stranke na pravnu zaštitu, načelo aktivne pomoći stranci, načelo upotrebe jezika i pisma u upravnom postupku, načelo ekonomičnosti i efikasnosti upravnog postupka, načelo utvrđivanja istine, načelo samostalnosti i slobodne ocjene dokaza, načelo pribavljanja podataka po službenoj dužnosti, pravo stranke na izjašnjavanje i pravo stranke na razgledanje spisa - Objasni vrste nadležnosti u upravnom postupku Vrste nadležnosti: stvarna, mjesna, funkcionalna i nadležnost u hitnim upravnim stvarima - Navede učesnike u upravnom postupku

Ishodi učenja Učenik treba da dokaže da je sposoban da:	Kriterijumi za provjeru dostignutosti ishoda učenja Učenik treba da:
	Učesnici u upravnom postupku: javnopravni organ, stranka i drugi učesnici (zakonski zastupnik, privremeni zastupnik, punomoćnik, zajednički predstavnik i stručni pomagač) - Navede oblike komunikacije između javnopravnog organa i stranke u upravnom postupku Oblici komunikacije između javnopravnog organa i stranke: podnesci, zapisnik, razgledanje spisa i obavještanje o toku upravnog postupka pozivanje, dostavljanje i dr. - Objasni određivanje i produženje i način računanja rokova u upravnom postupku - Objasni faze redovnog toka upravnog postupka - Navede načine pokretanja upravnog postupka Način pokretanja upravnog postupka: po zahtjevu stranke i po službenoj dužnosti - Objasni sadržaj i vrste rješenja u upravnom postupku Vrste rješenja: pisana, usmena, rješenja sa skraćenim obrazloženjem, rješenja u obliku zabilješke na spisu, djelimična, dopunska, privremena i dr. - Navede pravne lijekove u upravnom postupku Pravni lijekovi: žalba, ponavljanje postupka i prigovor
Analizira značaj pomorske špedicije, transportnog osiguranja i agencijskog poslovanja	- Navede značaj i ulogu pomorske špedicije - Objasni poslove špeditera u pomorskom transportu Poslovi: doziv robe, zaključivanje ugovora, otprema i doprema robe, poslovi ukrcaja, iskrcaja, prekrcaja brodova, zastupanje u slučaju havarije, izdavanje garantnih pisama i dr. - Objasni subjekte koji učestvuju u pomorskoj špediciji Subjekti: brodovlasnik, brodar, naručilac prevoza, krcatelj, agent i dr. - Navede dokumentaciju koja se koristi u poslovanju pomorskog brodarstva Dokumentacija: teretnica/konosman, zaključnica, pismo spremnosti, vremenska tablica, nalog ukrcaja, oficirska potvrda, stojnice, prekostojnice, nalog za iskrcaj, faktura, založnica i dr. - Objasni značaj i predmet osiguranja sa ciljem zaštite od rizika u transportu - Navede dokumentaciju koja se koristi u transportnom osiguranju

Ishodi učenja Učenik treba da dokaže da je sposoban da:	Kriterijumi za provjeru dostignutosti ishoda učenja Učenik treba da:
	Dokumentacija: ugovor o osiguranju, polisa osiguranja, list pokrića, potvrda o zaključenom osiguranju, slip i cover note i dr. - Opiše vrste šteta u transportu Šteta: stvarni potpuni gubitak, izvedeni potpuni gubitak, zajednička (generalna) havarija i zasebna (partikularna) havarija i dr. - Objasni značaj agencijskog poslovanja i vrste agenata u transportu Vrste agenta: agent zastupnik, agent posrednik, agent tereta i agent osiguranja - Objasni prava, dužnosti i odgovornost agenta i način njihovog udruživanja Prava agenta: provizija, nagrada, naknada troškova, privilegija, retencija i zaloga Dužnosti agenta: postupanje po nalogu principala, podnošenje računa, obavještanje, postupanje sa pažnjom dobrog domaćina, lično obavljanje posla, isticanje svojstva agenta i dužnost čuvanja poslovne tajne Odgovornosti agenta: ugovorna, vanugovorna, prema nalagodavcu, prema trećim licima i dr. - Opiše dokumentaciju koja se koristi u agencijskom poslovanju u transportu Dokumentacija: ugovor o agenturi, dozvola za slobodan saobraćaj sa obalom, spisak troškova, konstatacija o činjeničnom stanju, vremenska tablica, manifest tereta, lični manifest, odlazeći manifest, cargo booking note, triptih dokumenta, „bez zapreke“, dispozicije sa kontejnerima i dr.
Identifikuje značaj i karakteristike carinskog postupka	- Objasni značaj i načela carinskog postupka - Navede faze carinskog postupka Faze carinskog postupka: prijavljivanje robe, predaja robe, smještaj i dr. - Objasni carinsku tarifu kao osnov carinskog sistema države - Objasni postupak uvoza, izvoza, tranzita i privremenog uvoza i izvoza robe - Objasni carinsku vrijednost i metode utvrđivanja carinske vrijednosti robe Metode: na osnovu transakcijske vrijednosti, na osnovu transakcijske vrijednosti za istovjetnu robu, na osnovu raspoloživih podataka i dr. - Objasni carinsku osnovicu i njene elemente, kao osnov za obračun carinskog duga

Ishodi učenja Učenik treba da dokaže da je sposoban da:	Kriterijumi za provjeru dostignutosti ishoda učenja Učenik treba da:
	Elementi: faktorna vrijednost, troškovi logistike, troškovi osiguranja i dr. - Navede elemente carinskog duga Elementi: carina, akciza, pdv i dr. - Navede značaj informacionih sistema koji se primjenjuju u carinskom postupku - Navede vrste rizika u carinskom području Vrste rizika: sprječavanje pravilne primjene mjera, ugrožavanje finansijskih interesa, prijetnja bezbjednosti, ugrožavanje zdravlja i dr. - Navede značaj vođenja prekršajne evidencije u cilju sprječavanja nedozvoljenih carinskih postupaka
Analizira značaj logistike u savremenom transportnom procesu	- Navede faktore razvoja logistike Faktori: naučna otkrića, globalizacija, ekonomija obima, jačina konkurencije i EU, privatizacija i liberalizacija i dr. - Objasni ulogu i zadatke poslovne logistike Zadaci: naručivanje, upravljanje skladištem, upravljanje zalihama, manipulacija robom, spoljašnji i unutrašnji transport i informacioni logistički sistem - Objasni logistički podsistem - Objasni logističko planiranje i faze u procesu planiranja Faze: utvrđivanje ciljeva, ocjena postojećeg stanja, identifikacija prednosti i ograničenja i dr. - Objasni logistički lanac i karakteristike lanca isporuke robe Karakteristike: brzina, sposobnost reakcije, minimizacija troškova i kvalitetna usluga - Opiše elemente transportne logistike Elementi: izbor načina transporta, izbor oblika transporta, izbor logističkog posrednika i izbor pomoćnih posrednika - Opiše elemente i zadatke logističkog informacionog sistema Elementi: hardware, software, orgware i lifeware Zadaci: prikupljanje i memorisanje podataka, postavljanje ciljeva i njihovo praćenje i dr. - Opiše vrste kanala distribucije i njihove karakteristike Vrste kanala: direktni i indirektni - Opiše modele organizacije poslovne logistike Modeli: u okviru jedne od klasičnih službi preduzeća, kao posebne službe i dr.

Ishodi učenja Učenik treba da dokaže da je sposoban da:	Kriterijumi za provjeru dostignutosti ishoda učenja Učenik treba da:
Identifikuje strukturu transportnog procesa, operativno osoblje, dokumenta i plan transporta za pojedine vrste tereta	- Objasni međunarodne logističke i distributivne sisteme - Objasni teret kao predmet transporta - Opiše strukturu transportnog procesa robe - Navede operativno osoblje i njihova ovlaštenja u procesu transporta tereta Operativno osoblje: posada vozila, prevozno osoblje, disponent, tehnički referent i kontrolno osoblje - Opiše dokumenta koja se koriste u unutrašnjem i međunarodnom transportu - Objasni specijalne terete - Objasni cilj racionalizacije procesa transporta tereta - Objasni paletizaciju kao vid racionalizacije procesa transporta tereta - Objasni kontejnerizaciju kao vid racionalizacije procesa transporta tereta - Opiše savremene tehnologije procesa transporta tereta - Objasni strukturu cijene koštanja transportne usluge kao osnov za formiranje prodajne cijene Struktura: troškovi sredstava za rad, troškovi predmeta rada i troškovi radne snage

Tip ispita

- U skladu sa zakonom

5. Dozvoljena pomagala

- U skladu sa pitanjima i zadacima

6. Literatura i drugi izvori

- U skladu sa literaturom koja je definisana modulima na osnovu kojih je urađen Ispitni katalog za stručnu teoriju

7. Mjerila provjere

- Na osnovu kriterijuma za provjeru dostignutosti ishoda učenja, formiraju se ispitna pitanja i zadaci različitog tipa, na različitom taksonomskom nivou, iz svih ishoda učenja.

Vrste pitanja/zadataka na testu:

- Pitanja/zadaci zatvorenog tipa
  - Pitanja/zadaci višestrukog izbora (ponuđena su tri ili četiri odgovora od kojih je jedan tačan)
  - Pitanja/zadaci alternativnog izbora (pitanja da - ne ili tačno - netačno)
  - Pitanja/zadaci povezivanja (povezivanje odgovarajućih pojmova)
- Pitanja/zadaci otvorenog tipa
  - Pitanja/zadaci kratkog odgovora (treba upisati riječ, sintagmu, rečenicu)
  - Pitanja/zadaci produženog odgovora
  - Pitanja/zadaci dopunjavanja

Obim zadataka na testu:

Test se sastoji od pitanja/zadataka koji su povezani sa kriterijumima provjere dostignutosti ishoda učenja kao i praktičnim kriterijumima čiji se pojedini segmenti izvođenja mogu provjeriti putem testa, a vezani su za dostizanje ishoda učenja. Broj pitanja po ishodima na testu u odnosu na ukupan broj, usklađen je sa zastupljenošću ishoda koji su definisani u ispitnom katalogu.

4.2. ISPITNI KATALOG ZA STRUČNI RAD

1. Moduli na osnovu kojih je urađen ispitni katalog za stručni rad:

- Skladištenje robe
- Mehanizacija na terminalima
- Osnove špedicije
- Osnove carinskog sistema
- Špeditersko i agencijsko poslovanje
- Carinski postupak
- Logistika
- Organizacija transporta tereta

2. Cilj ispita:

- Provjera nivoa postignuća ishoda učenja definisanih u modulima koji čine osnovu za izradu stručnog rada.
- Provjera pravilne upotrebe stručne terminologije, sposobnosti povezivanja teorijskih i praktičnih znanja, samostalnost i sistematičnost u radu, racionalnog korišćenja materijala, vremena i energije i poznavanja propisa iz stručne oblasti.

3. Teme/Zadaci za stručni rad

1. Popunjavanje skladišne dokumentacije za robu na konkretnom primjeru
2. Izrada plana kretanja robe kroz skladište na konkretnom primjeru
3. Izračunavanje troškova skladištenja robe na konkretnom primjeru
4. Izračunavanje kapaciteta mehanizacije sa neprekidnim djelovanjem na konkretnom primjeru
5. Izračunavanje kapaciteta mehanizacije sa prekidnim djelovanjem na konkretnom primjeru
6. Izračunavanje proizvodnosti viljuškara na konkretnom primjeru
7. Izračunavanje kapaciteta zahvatnih sredstava u manipulativnim operacijama na konkretnom primjeru
8. Primjena INCOTERMS klauzule na konkretnom primjeru
9. Priprema postupka instradacije robe na konkretnom primjeru
10. Priprema špediterske dokumentacije u postupku uvoza robe na konkretnom primjeru
11. Priprema špediterske dokumentacije u postupku izvoza robe na konkretnom primjeru
12. Priprema špediterske dokumentacije u postupku tranzita robe na konkretnom primjeru
13. Priprema postupka instradacije robe u pomorskoj špediciji na konkretnom primjeru
14. Priprema dokumentacije za transport tereta u linijskoj plovidbi na konkretnom primjeru
15. Priprema dokumentacije za transport tereta u slobodnoj plovidbi na konkretnom primjeru
16. Popunjavanje jedinstvene carinske isprave (JCI) na konkretnom primjeru
17. Određivanje carinskog stava na osnovu carinske tarife na konkretnom primjeru
18. Popunjavanje ATA karneta na konkretnom primjeru
19. Popunjavanje TIR karneta na konkretnom primjeru
20. Izračunavanje akcize kao dio carinskog duga za robu na konkretnom primjeru
21. Izračunavanje optimalne količine zaliha robe na konkretnom primjeru
22. Izračunavanje troškova logističkih usluga na konkretnom primjeru
23. Izrada plana kretanja robe u zavisnosti od lanca isporuke na konkretnom primjeru
24. Izrada plana optimalnog transporta robe od početnog do odredišnog mjesta na konkretnom primjeru
25. Predstavljanje mrežnog modeliranja kanala distribucije na konkretnom primjeru
26. Izrada plana transporta opasnih teretana konkretnom primjeru
27. Izrada plana transporta lakokvarljivih tereta na konkretnom primjeru
28. Izrada plana transporta živih životinja na konkretnom primjeru
29. Izrada plana transporta vangabaritnog tereta na konkretnom primjeru
30. Izrada plan korišćenja savremenih tehnologija kao vid racionalizacije procesa transporta tereta
31. Izrada plan potrebnih paleta i kontejnera na konkretnom primjeru
32. Izračunavanje cijene koštanja transportne usluge u različitim vidovima saobraćaja na konkretnom primjeru

4. Tip ispita

- U skladu sa zakonom

5. Dozvoljena pomagala

- U skladu sa zadatkom

6. Literatura i drugi izvori

- U skladu sa literaturom koja je definisana modulima na osnovu kojih je urađen Ispitni katalog za stručni rad

7. Mjerila provjere

- Na osnovu predloženih tema/zadataka u Ispitnom katalogu za stručni rad, formiraju se zadaci koje učenici biraju u skladu sa pravilnikom koji reguliše polaganje stručnog ispita. Na osnovu izabranog zadatka, učenik samostalno radi stručni rad, u skladu sa uputstvom i nadzorom nastavnika - mentora. Ispitna komisija određuje početak, završetak i rok predaje stručnih radova u skladu sa pravilnikom. Sastavni dio stručnog ispita je pisano i usmeno obrazloženje praktičnog zadatka.

Stručni rad se boduje na sljedeći način:

- Adekvatan izbor materijala, opreme, alata, zaštitnih sredstava, metoda za analizu i dr. za realizaciju praktičnog zadatka – 15%
- Stručna razrada praktičnog zadatka – 40%
- Funkcionalnost i povezanost zadatka sa praktičnom primjenom – 15 %
- Pisano obrazloženje praktičnog zadatka (teorijska obrada teme i opis toka izrade zadatka) – 15%
- Usmeno obrazloženje praktičnog zadatka – 15%

5. NAČIN IZVOĐENJA OBRAZOVNOG PROGRAMA

5.1. BROJ ČASOVA PO GODINAMA OBRAZOVANJA I OBLICIMA NASTAVE

Redni broj	Naziv modula	Razred	Ukupno časova	Oblici nastave			Broj časova kod kojih se odjeljenje dijeli na grupe		
				T	V	P	T	V	P
	Stručni moduli								
1.	Osnove prava	I	72	72	-	-	-	-	-
2.	Osnove saobraćaja i transporta	I	144	144	-	-	-	-	-
3.	Poslovna administracija i komunikacija	I	180	108	-	72	-	-	72
4.	Poznavanje robe	I	72	72	-	-	-	-	-
5.	Skladištenje robe	II	72	36	-	36	-	-	36
6.	Mehanizacija na terminalima	II	108	54	-	54	-	-	54
7.	Ekonomija saobraćaja	II	144	136	8	-	-	-	-
8.	Ekonomsko-saobraćajna geografija	II	108	90	18	-	-	-	-
9.	Poslovi pravnog prometa	II	108	54	-	54	-	-	54
10.	Osnove špedicije	III	144	72	-	72	-	-	72
11.	Osnove carinskog sistema	III	144	72	-	72	-	-	72
12.	Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje	III	144	126	-	18	-	-	18
13.	Preduzetništvo	III	72	36	36	-	-	-	-
14.	Upravni postupak	III	108	72	-	36	-	-	36
15.	Špeditersko i agencijsko poslovanje	IV	132	66	-	66	-	-	66
16.	Carinski postupak	IV	132	66	-	66	-	-	66
17.	Logistika	IV	132	66	-	66	-	-	66
18.	Organizacija transporta tereta	IV	165	99	-	66	-	-	66
19.	Engleski jezik u špediciji, carini i organizaciji transporta	IV	66	33	33	-	-	33	-
	Izborni moduli								
1.	Marine i jahte	I	72	72	-	-	-	-	-
2.	Savremeno odrastanje	II	72	54	18	-	-	-	-
3.	Privredno pravo	II	72	72	-	-	-	-	-
4.	Ekonomika trgovine	II	72	72	-	-	-	-	-
5.	Socijalne mreže i globalizacija	III	72	50	22	-	-	-	-
6.	Lučka koordinacija	III	72	54	18	-	-	-	-
7.	Osnove marketinga	III	72	56	16	-	-	-	-
8.	Poslovna etika	III	72	72	-	-	-	-	-
9.	Organizacija privrednih društava	III	72	72	-	-	-	-	-
10.	Baze podataka	IV	66	6	-	60	6	-	60
11.	Preduzeće za vježbu iz oblasti logistike	IV	66	16	-	50	16	-	50
12.	Pravo Evropske unije	IV	66	66	-	-	-	-	-
13.	Osnove statistike	IV	66	50	-	16	-	-	16
14.	Poslovna kultura	IV	66	66	-	-	-	-	-

5.2. PRAKTIČNO OBRAZOVANJE I PROFESIONALNA PRAKSA

5.2.1. PRAKTIČNO OBRAZOVANJE (PRAKTIČNA NASTAVA – PN) U ŠKOLI I KOD POSLODAVCA

- Praktično obrazovanje se obavlja radi primjene teorijskih znanja u praksi i sticanja novih vještina.
- Praktično obrazovanje se izvodi u objektima škole (radionice, kabineti ili laboratorije) i u objektima van škole (ustanove ili privredna društva)

Spisak modula u okviru kojih se realizuje praktično obrazovanje (praktična nastava – PN) i broj časova u školi i kod poslodavca:

Redni broj	Naziv modula	Razred	Broj časova PN u školi	Broj časova PN kod poslodavca	Ukupan broj časova PN
1.	Poslovna administracija i komunikacija	I	72	-	72
Ukupno PN – I razred			72	-	72
2.	Skladištenje robe	II	26	10	36
3.	Mehanizacija na terminalima	II	44	10	54
4.	Poslovi pravnog prometa	II	46	8	54
Ukupno PN – II razred			116	28	144
5.	Osnove špedicije	III	52	20	72
6.	Osnove carinskog sistema	III	52	20	72
7.	Finansijsko i spoljnotrgovinsko poslovanje	III	18	-	18
8.	Upravni postupak	III	36	-	36
Ukupno PN – III razred			158	40	198
9.	Špediterstvo i agencijsko poslovanje	IV	48	18	66
10.	Carinski postupak	IV	48	18	66
11.	Logistika	IV	48	18	66
12.	Organizacija transporta tereta	IV	48	18	66
Ukupno PN – IV razred			192	72	264
Ukupno PN – I, II, III i IV razred			538	140	678
% zastupljenosti PN u odnosu na ukupan broj časova			11,9	3,1	15

Napomena:

Broj časova koji se realizuje kod poslodavca je dat okvirno. Minimalan broj časova koji se realizuje kod poslodavca je po 36 u III i IV razredu.

5.2.2. PROFESIONALNA PRAKSA

- Profesionalna praksa izvodi se po pravilu nakon završetka nastavne godine za učenike koji su praktično obrazovanje ostvarili u objektima škole.
- Učenici I, II i III razreda nakon završetka nastavne godine obavljaju profesionalnu praksu u trajanju od 10 dana, u skladu sa nastavnim planom. Profesionalna praksa izvodi se u odgovarajućim špediterskim i ustanovama koje se bave organizacijom transporta i logistikom, Upravi carina i dr.
- Za izradu programa profesionalne prakse i njenu realizaciju zadužena je škola. Program profesionalne prakse mora biti u korelaciji sa programom stručnih modula i praktičnog obrazovanja koje se realizuje u okviru modula. O realizaciji programa profesionalne prakse učenik je obavezan da vodi dnevnik profesionalne prakse. U dnevnik, učenik po danima upisuje sadržaje rada. Dnevnik profesionalne prakse potpisuje lice zaduženo za realizaciju programa. Podaci o profesionalnoj praksi (ime i prezime učenika, mjesto i vrijeme izvođenja) evidentiraju se u posebnim rubrikama u odjeljenjskim knjigama.
- Profesionalna praksa se ne ocjenjuje, ali je uslov za završetak razreda.

5.3. SLOBODNE/ VANNASTAVNE AKTIVNOSTI

- U školi se organizuju slobodne, odnosno vannastavne aktivnosti učenika.
- Zadaci i program slobodnih, odnosno vannastavnih aktivnosti razrađuju se godišnjim programom rada škole.
- Slobodne, odnosno vannastavne aktivnosti učenika se ostvaruju putem: predavanja, stručnih ekskurzija, okruglih stolova, društveno korisnog rada i drugih oblika.
- Uspješnost učenika na slobodnim, odnosno vannastavnim aktivnostima se ne ocjenjuje. Škola je u obavezi da za sve učenike organizuje najmanje 36 časova slobodnih, odnosno vannastavnih aktivnosti godišnje (33 časa u IV razredu). Fond časova slobodnih, odnosno vannastavnih aktivnosti ne ulazi u ukupan godišnji fond časova iz Nastavnog plana.

Okvirni program slobodnih, odnosno vannastavnih aktivnosti sastoji se iz tri cjeline:

- Sadržaji vezani za opšteobrazovno područje: dani sporta, ekološke aktivnosti, zdravi stilovi života, građansko obrazovanje, filmske, pozorišne, muzičke predstave i likovne izložbe, posjeta istorijskim spomenicima, muzejima, sajmu knjiga i dr.
- Obavezni sadržaji vezani za stručno područje: stručne ekskurzije, posjete institucijama i preduzećima koja su stručno vezana za obrazovni program, posjete sajmovima informatike, tehnike i nastavne tehnologije, učešće na stručnim predavanjima i takmičenjima u poznavanju određenih oblasti, karijerna orijentacija i dr.
- Sadržaji po izboru učenika: učešće u raznim sekcijama (sportska, dramska, literarna, muzička, likovna, informatička, prva pomoć, saobraćajni propisi, Internet klub, preduzetnički klub i dr.)

5.4. STRUČNE EKSKURZIJE

- Stručne ekskurzije treba da omoguće učenicima uvid u tehničko-tehnološko, proizvodno, uslužno i radno okruženje u stvarnim uslovima iz oblasti sa kojima nisu bili u mogućnosti da se u potpunosti upoznaju u toku praktičnog obrazovanja. One omogućavaju učenicima dalju socijalizaciju i razvoj pozitivnog odnosa prema kvalifikaciji za koju se obrazuju. Imaju značajnu ulogu i u profesionalnom informisanju i karijernom vođenju.
- Stručne ekskurzije se mogu organizovati kao kratkotrajne (1-3 sata), poludnevne i cjelodnevne. Mogu se organizovati u različitim periodima, u zavisnosti od faze realizacije modula ili oblasti. Stručne ekskurzije se planiraju u godišnjem planu rada nastavnika odnosno stručnih aktiva i dio su godišnjeg plana rada škole.
- Nastavnici koji organizuju i realizuju stručnu ekskurziju treba da:
  - pripreme učenike za ekskurziju - da ih upoznaju sa ciljevima i sadržajem ekskurzije,
  - odrede način izvođenja ekskurzije, njenu strukturu, način obilaska, pitanja za nadležne osobe i dr.
  - sistematizuju stečena znanja učenika kroz zadatke, raspravu, refleksiju, prezentaciju i dr.

5.5. DODATNA I DOPUNSKA NASTAVA

- U školi se organizuje dodatna i dopunska nastava.
- Plan dodatne i dopunske nastave pripremaju nastavnici, odnosno stručni aktivni za svaki od modula ili grupu modula i razrađuju se u godišnjem programu rada škole.
- Učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama treba omogućiti punu socijalizaciju. U tom smislu nastavnici treba da planiraju načine za pomoć učenicima, u skladu sa iskazanim željama i potrebama učenika i individualnim razvojnim obrazovnim programom.
- Nadarenim učenicima treba organizovati dodatnu nastavu, pomoći im davanjem uputstava za individualno savlađivanje gradiva, uputiti ih na dodatnu literaturu i druge izvore, pomoći im pri radu u laboratorijama i slično, kao i organizovati dodatne časove.
- Za učenike koji postižu slabije rezultate u učenju treba organizovati dopunsku nastavu. Takođe, učenike sa boljim uspjehom treba podsticati da pomažu onim sa slabijim uspjehom i osmišljavati aktivnosti kroz koje se ta pomoć može realizovati.
- Sve aktivnosti vezane za pomoć učenicima treba da se nađu u godišnjem planu rada nastavnika.

6. NAČIN PRILAGOĐAVANJA OBRAZOVNOG PROGRAMA

6.1. PRILAGOĐAVANJE OBRAZOVNOG PROGRAMA DAROVITIM UČENICIMA

- Prema Strategiji za razvoj i podršku darovitim učenicima (2015-2019), predviđen je specifični cilj „Omogućiti obogaćivanje kurikuluma kao jedan od modela podsticanja darovitosti u školi“.
- Kurikulum se obogaćuje po širini, ishodima i sadržajima učenja, kao i po dubini, metodama nastave/učenja koje treba da angažuju više misaone procese u obradi tih sadržaja, a u skladu sa sposobnostima, sklonostima, interesovanjima i motivacijom darovitih učenika. U procesu planiranja nastave, potrebno je da nastavnici pažljivo definišu ishode, sadržaje i metode učenja, koji će biti izazovni za darovite učenike i odgovarati njihovom stepenu razvoja, ali i biti povezani sa jezgrom modula. Sadržaji, kojima se obogaćuje program, treba da budu primjereni učenikovim interesovanjima, u cilju podsticanja njihove motivacije za rad i daljeg razvoja svih potencijala. Oni treba da budu dovoljno izazovni i raznovrsni da podstiču više misaone procese. Naglasak treba staviti na sticanje temeljnih znanja, a ne samo činjenica, pri čemu tempo rada treba da bude fleksibilan i da odgovara brzini napredovanja svakog darovitog učenika. Važno je da nastavnici koriste interdisciplinarni pristup u nastavi, koji je zasnovan na integraciji problema iz različitih oblasti nauke, jer se tako podstiče želja darovitih učenika za proširivanjem i produbljivanjem znanja, kao i razvijanjem sposobnosti da reaguju na različite pojave.
- Planiranje i pripremanje nastave treba da sadrži različite pristupe poučavanja, različite metode učenja i, na kraju, različite načine prezentovanja onog što se naučilo. Nastavu treba organizovati tako da omogući učenicima da primjenjuju metode učenja kao što su: rješavanje problema, izrada projekata, istraživanja, kooperativno učenje, divergentno učenje i dr. Prilikom realizacije obogaćenog kurikuluma za redovnu nastavu, darovite učenike ne treba izdvajati iz odjeljenja, već im omogućiti individualan ili rad u grupi na zadacima i projektima uz stručno vođenje nastavnika. Postignuća u učenju se mogu unaprijediti kada daroviti učenici borave i uče u grupi onih sa sličnim sposobnostima i interesovanjima. Stoga je pored planiranja redovne nastave, potrebno sačiniti i plan rada dodatne nastave i sekcija slobodnih aktivnosti čijom će se realizacijom odgovoriti potrebama i interesovanjima darovitih učenika. U ovim planovima je potrebno posebno definisati ishode učenja koje podstiču više misaone procese (analiza, sinteza, evaluacija), kao i razvoj vještina.

6.2. PRILAGOĐAVANJE OBRAZOVNOG PROGRAMA UČENICIMA SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA

- U skladu sa zakonom, obrazovni program za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama može se izvoditi uz dodatne uslove i pomagala, prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći, kako bi se obezbijedilo da ti učenici dobiju jednak obrazovni standard, definisan obrazovnim programom, u skladu sa njihovim individualnim mogućnostima.
- Škola je dužna da, u skladu sa zakonom donese individualni razvojno-obrazovni program za učenika sa posebnim obrazovnim potrebama. Individualnim razvojno-obrazovnim programom se određuju: oblici vaspitno-obrazovnog rada za vaspitno-obrazovne oblasti, odnosno predmete i module, način izvođenja dodatne stručne pomoći, prohodnost između programa, prilagođavanje u organizaciji nastave, ishodi učenja, kriterijumi za dostizane ishoga učenja, provjeravanje i ocjenjivanje ishoda učenja i napredovanja učenika, kao i raspored časova.
- Za pripremu, primjenu, praćenje i prilagođavanje programa, škola obrazuje stručni tim koji čine: nastavnici, stručni saradnici škole ili resursnog centra, uz učešće roditelja.
- Individualni razvojno-obrazovni program se može u toku godine mijenjati, odnosno prilagođavati u skladu sa napretkom i razvojem učenika.

6.3. PRILAGOĐAVANJE OBRAZOVNOG PROGRAMA OBRAZOVANJU ODRASLIH

- Obrazovni programi se prilagođavaju odraslima po obimu, organizaciji i trajanju. Prilikom prilagođavanja programa odraslim polaznicima škola treba da vodi računa o njihovim ranije stečenim znanjima, radnom i životnom iskustvu i specifičnostima učenja odraslih.
- Prilagođeni plan i program, treba na kraju obrazovanja da omogući polazniku sticanje kvalifikacije nivoa obrazovanja i stručnih kvalifikacija, koje su predviđene obrazovnim programom.
- Kvalifikacija nivoa obrazovanja Tehničar/ Tehničarka za špediciju, carinu i organizaciju transporta, može se steći kroz vanredno obrazovanje.
- U skladu sa zakonom, vanredni učenik je obavezan da pohađa pripremnu nastavu koja može biti organizovana kao instruktivno-konsultativna, kao grupna nastava za koju je definisan raspored realizacije predmeta, modula ili tema u okviru modula ili kao kombinacija ova dva modela.
- Ukupan fond časova za pojedine razrede ne može biti manji od 50% ukupnog godišnjeg broja časova za obrazovni program, ukoliko se učenici obrazuju nakon završetka osnovnog obrazovanja.
- Ukoliko su učenici završili obrazovanje po obrazovnom programu srednje škole, u skladu sa zakonom, njima se priznaju predmeti odnosno moduli koje su uspješno završili, ukoliko su njihov sadržaj i trajanje odgovarajući. U tom slučaju, broj časova od najmanje 50% ukupnog godišnjeg broja časova, određuje se u odnosu na ukupan godišnji broj časova predmeta i modula koje učenici nijesu prethodno izučavali ili ih nijesu uspješno završili.
- Za svakog učenika škola treba da utvrditi listu predmeta (dopunskih, diferencijalnih), modula ili tema u okviru modula za koje je potrebno da učenik pohađa pripremnu nastavu, kao i broj časova pripreme nastave (obim nastave pojedinih tema). Škola treba da upozna učenika o seminarskim i grafičkim radovima, projektnim i pisanim zadacima koje treba da uradi. Sagledavanjem liste predmeta, modula ili tema u okviru modula, škola formira grupe kandidata za pripremnu nastavu.
- Škola treba da organizuje časove pripreme kandidata za pojedine dijelove stručnog ispita, kao i za izradu stručnog rada, koja može biti organizovana kao instruktivno-konsultativna.
- Škola je dužna da vodi odgovarajuću evidenciju o svakom učeniku.

7. REFERENTNI PODACI

Naziv dokumenta: Obrazovni program Tehničar za špediciju, carinu i organizaciju transporta

Kod dokumenta: OP-130141-TŠCOT

Datum usvajanja dokumenta: 05. jul 2019. godine

Sjednica nadležnog Savjeta na kojoj je dokument usvojen: IX sjednica Nacionalnog savjeta za obrazovanje

Radna grupa za izradu dokumenta:

1. Prof. dr Mimo Drašković, doktor ekonomskih nauka, vanredni profesor, Pomorski fakultet Kotor, Univerzitet Crne Gore
2. Mr Mauro Petranović, magistar menadžmenta u pomorstvu, nastavnik, JU Srednja stručna škola Bar
3. Dragica Zejak, specijalista menadžmenta u finansijskom poslovanju, nastavnik, JU Srednja stručna škola Bar
4. Olivera Joksimović, diplomirani pravnik, nastavnik, JU Srednja stručna škola „Vukadin Vukadinović“ Berane
5. Gordana Stijović, diplomirani pravnik, nastavnik, JU Srednja stručna škola „Vukadin Vukadinović“ Berane
6. Gordana Vuksanović, specijalista menadžmenta u carini, špediciji i osiguranju, nastavnik, JU Srednja stručna škola „Ivan Uskoković“ Podgorica
7. Dragana Kovačević, specijalista menadžmenta u carini, špediciji i osiguranju, nastavnik, JU Srednja stručna škola „Ivan Uskoković“ Podgorica
8. Bogdan Radović, diplomirani inženjer saobraćaja, nastavnik, JU Srednja pomorska škola Kotor
9. Slavica Rajman, specijalista menadžmenta u pomorstvu, nastavnik, JU Srednja pomorska škola Kotor
10. Tanja Nikolić, diplomirani ekonomista, nastavnik, JU Srednja pomorska škola Kotor
11. Mr Friderika Pavlović, master filolog-anglista, nastavnik, JU Srednja pomorska škola Kotor
12. Jelena Gobović, diplomirani geograf, nastavnik, JU Srednja pomorska škola Kotor
13. Erkan Kalač, diplomirani inženjer saobraćaja, nastavnik, JU Srednja stručna škola Rožaje
14. Gordana Martinović, diplomirani inženjer pomorstva, nastavnik, JU Srednja stručna škola Cetinje
15. Tamara Leković, diplomirani menadžer, vođa projekta u odjeljenju za carinsko zastupanje, a.d. Zetatrans, Podgorica
16. Marija Đurović, diplomirani menadžer, službenik u sektoru špedicije, d.o.o. Perfect trade, Podgorica
17. Branko Pavićević, diplomirani menadžer pomorstva, upravnik, PJ Carinarnica Kotor, Uprava carina Crne Gore
18. Novica Šarović, diplomirani ekonomista, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“ Podgorica
19. Dijana Kostović, diplomirani ekonomista, nastavnik, JU Srednja mješovita škola “Danilo Kiš” Budva
20. Andrijana Bogetić, profesor sociologije, nastavnik, JU Srednja stručna škola Nikšić
21. Vjera Mitrović-Radošević, diplomirani psiholog, samostalni savjetnik I u Odjeljenju za istraživanje i razvoj kvalifikacija, JU Centar za stručno obrazovanje Podgorica
22. Jelena Knežević, diplomirani psiholog, samostalni savjetnik I u Odjeljenju za istraživanje i razvoj kvalifikacija, JU Centar za stručno obrazovanje Podgorica
23. Aleksandra Bojović, diplomirani filozof, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“ Podgorica
24. Radoje Novović, diplomirani pedagog, načelnik Odsjeka za istraživanje i razvoj obrazovnog sistema, Zavod za školstvo

25. Mr Zoran Lalović, magistar psihologije, savjetnik u Odsjeku za istraživanje i razvoj obrazovnog sistema, Zavod za školstvo

Koordinatori:

1. Srđan Obradović, diplomirani pravnik, koordinator u odjeljenju za istraživanje i razvoj kvalifikacija, JU Centar za stručno obrazovanje, Podgorica
2. Mr Miloš Trivić, magistar menadžmenta u pomorstvu, nastavnik, JU Srednja pomorska škola Kotor

Ostale informacije:

Lektura: Magdalena Jovanović, samostalni savjetnik I za odnose sa javnošću, organizaciju događaja i lektorisanje, JU Centar za stručno obrazovanje, Podgorica

Dizajn i tehnička obrada: Danilo Gogić, savjetnik I – administrator, JU Centar za stručno obrazovanje, Podgorica